

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Rigorózní práce

Trest smrti

Death penalty

Mgr. Nela Jenerálová

Vedoucí rigorózní práce:

doc. JUDr. Mgr. Jana Navrátilová, Ph.D.

Praha, 2013

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní doc. JUDr. Mgr. Janě Navrátilové, Ph.D. za ochotnou pomoc a podnětné rady při zpracování této práce.

Obsah:

Obsah:	3
Úvod.....	5
1. Trest	8
1.1 Pojem trestu	8
1.2 Účel a funkce trestu	9
1.2.1 Funkce odstrašující	9
1.2.2 Funkce odplatná	10
1.2.3 Funkce nápravná (rehabilitační, resocializační, penitenciární)	11
1.2.4 Funkce eliminační	12
1.2.5 Funkce restituční	13
1.2.6 Funkce trestu smrti	14
2. Trest smrti	16
2.1 Pojem a vývoj trestu smrti	16
2.2 Historický vývoj trestu smrti v českých zemích	17
2.2.1 Období feudalismu	18
2.2.2 Období stavovství	18
2.2.3 Období feudálního absolutismu	19
2.2.4 Období kapitalismu	21
2.2.5 Období Československé republiky	22
2.2.6 Období Protektorátu Čechy a Morava	23
2.2.7 Poválečné období 1945-1948	24
2.2.8 Období 1948 -1956	25
2.2.9 Období 1956-1990	29
2.2.10 Období po roce 1990	30
2.3 Rušení trestu smrti v Evropě	30
3. Současná legislativa týkající se trestu smrti	32
3.1 Mezinárodní právo	32
3.3.1 Všeobecná deklarace lidských práv	32
3.3.2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech	33
3.3.3 Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech	34
3.3.4 Ženevské konvence	35
3.2 Evropské právo	35
3.2.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	35
3.2.2 Protokol č. 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod	36
3.2.3 Protokol č. 13 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod	36
3.2.4 Listina základních práv Evropské unie	37
3.3 Vnitrostátní právo	38
3.3.1 Listina základních práv a svobod	38
3.3.2 Trestní zákoník	39
4. Trest smrti ve světě	42
4.1 Trest smrti v Americe	43
4.2 Trest smrti v Asijsko-pacifickém regionu	47
4.2.1 Trest smrti v Číně	50
4.3 Trest smrti v muslimských zemích	51
4.3.1 Saudská Arábie	53

4.3.2	Írán	55
4.3.3	Ostatní země regionu	56
4.4	Nemuslimské státy Afriky	58
4.5	Evropa	59
5.	Výjimečný trest jako alternativa trestu smrti	60
5.1	Právní úprava výjimečného trestu v ČR	60
5.2	Formy výjimečného trestu	61
5.2.1	Trest odnětí svobody nad 20 do 30 let	62
5.2.2	Trest odnětí svobody na doživotí	64
5.2.3	Trest odnětí svobody – ukládání a výkon	66
5.3	Trestní řízení při ukládání výjimečného trestu	68
5.4	Výkon výjimečného trestu	70
5.4.1	Trest odnětí svobody nad 20 do 30 let	72
5.4.2	Trest odnětí svobody na doživotí	72
5.4.3	Výjimečný trest – důsledky výkonu	75
5.4.4	Problematika mladistvých	76
6.	Způsoby výkonu trestu smrti	78
6.1	Způsoby výkonu trestu smrti v minulosti	80
6.1.1	Ubití	80
6.1.2	Popravy pomocí zvířat	81
6.1.3	Smrtící půst	82
6.1.4	Probodení kulem	83
6.1.5	Stažení z kůže	84
6.1.6	Rozčtvrcení a roztrhání	85
6.1.7	Upálení	85
6.1.8	Poprava pilou	87
6.1.9	Lámání kolem	88
6.1.10	Roztrhání koňmi	89
6.1.11	Poprava gilotinou	90
6.2	Současné způsoby výkonu trestu smrti	92
6.2.1	Zastřelení	92
6.2.2	Plynová komora	94
6.2.3	Elektrické křeslo	96
6.2.4	Smrtící injekce	99
6.2.5	Oběšení	100
6.2.6	Stětí	102
6.2.7	Ukamenování	103
6.3	Druhy poprav z pohledu autora práce	105
7.	Trest smrti a veřejné mínění	109
8.	Trest smrti versus eutanázie	111
	Závěr	114
	Seznam zkratk	120
	Použitá literatura	121
	Seznam příloh	125
	Resumé	126
	Abstrakt	Chyba! Záložka není definována.
	Abstract	Chyba! Záložka není definována.
	Příloha č.1	Chyba! Záložka není definována.

Úvod

V současné době je trest smrti stále velmi aktuálním a diskutovaným tématem, a to nejen v rámci mezinárodních vztahů a požadavků na vnitrostátní právní úpravu, ale rovněž na úrovni odborné i laické veřejnosti. Stejně jako po celém světě je tato problematika diskutována taktéž v České republice. Užití trestu smrti má v současné době jak své zastánce, tak odpůrce. Jak je patrné z této práce, současný trend směřuje k upouštění od ukládání trestu smrti po celém světě.

Zaměření této práce je patrné již z jejího samotného názvu. Práce si klade za cíl komplexně přiblížit problematiku trestu smrti. V první části práce je obecně vymezen pojem trestu jako takový, jsou zde rovněž popsány jeho základní funkce. Dále je v práci popsán historický vývoj trestu smrti a současná legislativa týkající se této problematiky, která je rozebrána z mezinárodního, evropského a vnitrostátního hlediska. Jedna kapitola práce je rovněž věnována úpravě trestu smrti ve vybraných světových státech, které dodnes od užívání trestu smrti neupustily. Podstatnou část práce tvoří současná vnitrostátní právní úprava výjimečného trestu v České republice, neboť tento lze považovat za alternativu trestu smrti, která je v českém právním řádu připuštěna. Tato část práce je rozdělena do několika podkapitol, které se zabývají právní úpravou výjimečného trestu v České republice a jeho formami, trestním řízením, které ukládání výjimečného trestu doprovází a rovněž výkonem výjimečného trestu. Závěrem se práce zabývá jednotlivými způsoby výkonu trestu smrti, a to jak způsoby užívanými v minulosti, tak způsoby současnými a rovněž aktuálním veřejným míněním ve vztahu k otázkám trestu smrti. Způsobů výkonu trestu smrti je i v dnešní době celá řada. Lze je rozdělit na méně humánní a humánnější. Celkové zhodnocení humánnosti současných způsobů výkonu absolutního trestu z pohledu autora práce je součástí této kapitoly. Připouštím, že popis jednotlivých způsobů poprav může být pro některé osoby těžce snesitelný, domnívám se však, že tato problematika k tématu trestu smrti patří, považuji tedy za vhodné začlenit tyto popisy do rigorózní práce, neboť jde de facto o výkon trestu smrti v praxi. Z vývoje způsobů výkonu poprav je stejně jako v případě vývoje přípustnosti trestu smrti zřejmý pozitivní trend, který je patrný zejména na rozdílech mezi nejstaršími technikami poprav a mezi současnými metodami výkonu absolutního trestu. Staré způsoby výkonu trestu smrti byly velmi bolestivé, jelikož jejich cílem

nebylo co nejrychleji a nejhumánněji usmrтит pachatele, nýbrž jejich účel byl přesně opačný, tedy pomstít se pachateli deliktu, a to způsobením co největší tělesné újmy. Popravy se navíc dříve prováděly na místech veřejnosti přístupných, což je v současné době ve vyspělých světových státech absolutně nepřijatelné. Dnes je pak trest smrti vykonáván co možná nejméně bolestivým způsobem, přesto zůstává skutečností, že i ve vyspělých státech může během popravy dojít k pochybení, které následně znásobuje utrpení a bolest popraveného. V práci jsou rovněž popsány některé případy takto nevydařených poprav.

Hlavním cílem práce je zhodnocení přípustnosti trestu smrti z mého pohledu jakožto autora práce, a to po objektivním prostudování dané problematiky. Přesto lze již zde zkonstatovat, že rozhodnutí o přípustnosti trestu smrti není jednoduché, neboť jeho užívání má jistá pozitiva i negativa. Zda převažují právě pozitiva či negativa a zda považují za vhodné setrvat u stávající právní úpravy, která užití trestu smrti zakazuje, či zda bych znovuzavedení trestu smrti doporučila, bude uvedeno v závěru této práce. Zároveň považuji za vhodné zvážit, zda je výkon trestu smrti spravedlivý a jaké dopady by pravděpodobně mělo jeho zavedení na snižování kriminality.

Téma „trest smrti“ jsem si pro svou rigorózní práci zvolila na základě jeho aktuálnosti a zajímavosti. Osobně se domnívám, že diskuze k této problematice se povedou ještě dlouhá léta, protože jednotné stanovisko k této problematice dodnes neexistuje. Tato trestněprávní oblast se v současné době dynamicky vyvíjí, existující odborná literatura na toto téma tedy není zcela aktuální. Z důvodu zajištění co nejvyšší možné aktuálnosti práce jsem jako zdroj rovněž využila internetové zdroje.

Užití trestu smrti je v současné době považováno za rozporné s mezinárodně zaručeným právem na život. Toto právo je základním právem každého člověka a lidský život jako takový by měl být nedotknutelný. Otázkou tedy zůstává, do jaké míry je možné do práva jedince na život zasáhnout a jaké cíle k tomuto zásahu zákonodárce legitimují. Význam tohoto základního lidského práva dokazuje rovněž pozornost, která je mu věnována ze strany mezinárodního práva, zejména pak prostřednictvím mezinárodních organizací, které neustále bojují za zrušení trestu smrti ve světě. Tyto organizace neustále vyzývají státy, které uložení trestu smrti umožňují, aby od takovéto legislativní úpravy upustily. Ve vztahu k trestu smrti lze státy rozdělit do několika skupin. První skupinu tvoří státy, ve kterých je trest smrti dodnes ukládán a vykonáván.

Další skupinou jsou státy, které sice uložení trestu smrti připouští, v praxi jej však již neprovozují. Poslední skupinou jsou státy, které užití trestu smrti zcela zakázaly. Mezi tyto státy patří většina evropských zemí, které jsou obecně považovány za striktní odpůrce trestu smrti. Evropská unie se rovněž snaží dotlačit státy, ve kterých dosud nedošlo ke zrušení trestu smrti, aby tak učinily.

Jak vyplývá z výše nastíněného, cílem této práce je zhodnotit přípustnost a legitimitu trestu smrti, odpovědět na otázku, zda je trest smrti trestem spravedlivým, případně v jakých případech, za jaké trestné činy a při jakých skutkových okolnostech by bylo vhodné tento druh trestu ukládat. Odpovědi na položené otázky jsou uvedeny v závěru práce.

Pro účely této práce budou využity dostupné prameny, zejména odborná literatura, právní předpisy a judikatura, dále pak mezinárodní smlouvy a internetové zdroje.

1. Trest

Trest jako takový představuje jeden ze základních institutů trestního práva. Samotné ukládání trestů je závislé na mnoha faktorech, kupříkladu na trestní odpovědnosti pachatele, na okolnostech spáchaného trestného činu, nebezpečnosti činu pro společnost, ale také na kulturním a společenském vývoji konkrétního státu či společnosti. Po zhodnocení těchto a dalších faktorů v celkovém souhrnu poté dochází k ukládání trestů.

1.1 Pojem trestu

Trest je nejčastěji definován jako právní následek určitého protiprávního jednání. K tomu, aby mohl být pachatel za takové protiprávní jednání postihován, je však potřeba, aby jednání bylo výslovně zákonem označeno za trestné, a to dříve, než k tomuto jednání došlo. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že nikoho nelze trestně stíhat pro jednání, které se stalo trestným až po jeho spáchání, neboť takovéto stíhání by odporovalo zákazu retroaktivity. § 2 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. dále rozvádí výše uvedenou zásadu: „Trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.“¹ Další odstavce tohoto paragrafu pak zmíněnou zásadu dále upřesňují. Pokud dojde ke změně zákona během páchání činu, užije se zákona účinného při dokončení jednání. Čin je považován za spáchaný v době, kdy pachatel či jiná zúčastněná osoba konal či byl povinen konat (v případě opomenutí), nezohledňuje se tedy okamžik nastání následku. Pachateli však lze uložit pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době rozhodování. Tresty jsou ukládány výlučně trestními soudy a jejich výkon lze vynutit pomocí státní moci. Trest a trestní právo obecně je tedy prostředkem státu k ochraně společnosti a jejích základních hodnot. Charakteristickým znakem trestu je způsobení určité újmy pachateli trestného činu. Uložením trestu je zároveň vyjádřeno odsouzení společnosti k protiprávnímu jednání pachatele, ubezpečení poškozeného, že jednání vůči němu zasluhuje odsouzení a je též prostředkem generální prevence, kdy odsouzení jednoho pachatele působí výchovně na ostatní členy společnosti. Významná je též otázka konsenzu společnosti v nutnosti

¹ § 2 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb, trestní zákoník

kriminalizace určitých jednání. Pokud v ní nepanuje obecná shoda na odsouzenímhodnosti určitého chování, je velice těžké danou oblast trestněprávně regulovat, zvláště pokud je takové chování částí společnosti obhajováno (např. užívání lehkých drog). Na druhou stranu by se k užití trestněprávních sankcí mělo přistupovat až jako k nejzazšímu řešení, neboť touto formou právního postihu dochází k citelnému zásahu do osobních práv pachatelů.

„Jediným důvodem, pro který může být vykonávána moc nad členem civilizované společnosti proti jeho vůli, je zabránit újmě ostatních osob. Jeho vlastní dobro, ať fyzické nebo morální, k tomuto zásahu neopravňuje. Nemůže být nucen něco dělat nebo strpět, jen protože podle mínění jiných to pro něj bude lepší, učiní ho to šťastnějším, nebo to bude moudré.“²

1.2 Účel a funkce trestu

Za hlavní účel trestu lze na základě koncepce trestního práva považovat ochranu společnosti a jejích základních hodnot před pachateli trestných činů. Dále lze rozlišovat dílčí funkce trestů, které jsou blíže rozebrány v podkapitolách níže.

1.2.1 Funkce odstrašující

Odstrašující funkce trestu má podle mého názoru ze všech funkcí největší vliv na smýšlení pachatelů a na něj navazující trestnou činnost. Je nejen významným prostředkem individuální prevence, tedy odrazení jednotlivých osob od páčání trestné činnosti, ale je též prostředkem prevence generální, tedy odrazování potencionálních pachatelů na základě odsouzení osob, které se již trestné činnosti dopustily. Trestá se tedy mimo jiné s cílem zabránit budoucí trestné činnosti.

Pro většinu populace je samotná představa trestu natolik negativní a odstrašující, že raději od spáchání trestného činu upustí. V globálním hledisku toto smýšlení vede ke snižování kriminality. Na druhou stranu je však nutné zohlednit rozdílnou motivaci jednotlivých pachatelů, která podléhá vlivu mnoha faktorů, a to jak vnějších, tak vnitřních.

² LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1. Vydání. Praha : LexisNexis CZ, 2007, 9s.

Přestože hrozba trestu většinu společnosti od spáchání trestného činu odrazuje, existují i osoby, které se potenciálním trestem zastrašit nenechají. Většinou se jedná o osoby nezodpovědné, neustále opakující trestnou činnost, často se jedná o osoby s vysokým sebevědomím nebo vnímající trest jako hrozbu v daleké budoucnosti, zatímco vidina zisku z trestné činnosti je aktuální. V takovýchto případech odstrašení svou funkci neplní. Jako samostatnou skupinu lze dále vyčlenit osoby páčající trestné činy v afektu či silném emocionálním rozrušení nebo pachatele latentních méně závažných trestných činů.

Dále nutno zmínit fakt, že při odstrašování potencionálních pachatelů nehraje nejdůležitější roli výše či druh trestu, ale spíše pravděpodobnost odhalení pachatele. Z tohoto důvodu je nejefektivnějším postupem vedoucím ke snižování kriminality zvyšování míry objasňování trestné činnosti, a to včetně zmíněné latentní kriminality.

Velkou roli v rámci generální prevence hrají rovněž média, neboť medializace určitých kauz vede k rozšíření povědomí o trestných činech a na ně navazujících trestněprávních sankcích. Pokud není případ medializován, jeho generálně-preventivní funkce je omezena pouze na pachatelovo nejbližší okolí. Z tohoto důvodu je tedy žádoucí co nejširší medializace trestních kauz, samozřejmě s výjimkou řízení vedených proti nezletilým pachatelům.

Jako negativum odstrašující funkce lze vnímat fakt, že může velmi snadno dojít k negativní stigmatizaci osoby pachatele, který je poté vyčleňován ze společnosti a o to více je ztížena jeho integrace nazpět. Pachatel se následně dostává do „začarovaného kruhu“ opakující se trestné činnosti, ze kterého se lze vymanit jen velmi těžko.

1.2.2 Funkce odplatná

Odplatná funkce trestu de facto představuje jakousi mstu společnosti na pachateli trestného činu. Lidské představy, že zlo by mělo být v rámci reciprocity trestáno zlem, jsou zakořeněny již od pradávna, jejich původ lze dohledat v nejrůznějších náboženských myšlenkách.

Dnes je již odplatná teorie považována za překonanou, neboť při nahlédnutí do historických pramenů zjišťujeme, že mnohdy vedla k ukládání nepřiměřených a krutých sankcí, které nijak nevedly k ochraně společnosti před páčáním trestných činů.

Největší slabinou této retributivní koncepce je příliš přísné trestání pachatelů bez ohledu na možnost jejich nápravy a resocializace, tato koncepce tedy nebere ohled na účelnost trestu. Z tohoto hlediska se nabízí otázka, zda je takovýto způsob trestání vůbec legitimní, neboť způsobovat pachateli újmu a bolest za pouhým účelem pomsty staví stát na stejnou úroveň jako pachatele činu.

Na druhou stranu je nutno zmínit i pozitivní hledisko této koncepce, kterým je vysoká předvídatelnost a jasná pravidla pro ukládání trestů, dochází tedy ke zvyšování právní jistoty. Z pohledu laické veřejnosti je tato koncepce přijímána celkem pozitivně, jelikož odplata za trestné činy je stále silně zakořeněna a společnost se touží pachateli za spáchaný čin pomstít.

1.2.3 Funkce nápravná (rehabilitační, resocializační, penitenciární)

„Rehabilitační teorie spatřuje jediný (ospravedlnitelný) cíl trestání v tom, aby pachateli bylo poskytnuto takové odborné zacházení, prostřednictvím kterého by se došlo k poznání, které osobnostní vlastnosti i vlastnosti chování v interakci se sociálním prostředím participovaly na trestné činnosti. Od tohoto poznání se pak odvíjí cíl korektivního procesu, motivace pachatele a způsob vedení tohoto procesu, aby došlo k nápravě, korekci, penitencii – ke společensky žádoucímu chování.“³

Jak vyplývá z výše uvedené citace, nápravná teorie si klade za cíl v průběhu výkonu trestu dosáhnout změny chování pachatele a vést k jeho nápravě, stejně jako k rozpoznání faktorů vedoucích k trestné činnosti.

Na rozdíl od funkce odplatné je funkce nápravná pozitivně přijímána v demokratických právních státech, neboť respektuje princip humanity sankcí, je zaměřena na budoucí nápravu pachatele a jeho další resocializaci. Za účelem opětovné integrace do společnosti podstupují pachatelé po propuštění z výkonu trestu vhodná opatření, která jim k této integraci dopomáhají. Navzdory pozitivnímu vlivu těchto postpenitenciárních opatření určitá část pachatelů sklouzne k recidivě, a to zejména díky nežádoucímu vlivu trestu odnětí svobody, při jehož výkonu je pachatel v kontaktu s ostatními trestanými osobami.

³ KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, s. 190 s.

K zajištění úspěšné resocializace pachatele je nutné dostatečně přezkoumat jeho osobnost a motivaci jeho jednání. Tato zjištění jsou však mnohdy ztížena pobytem ve věznici, nelze tedy s jistotou predikovat jednání pachatele po propuštění na svobodu.

Při vyměřování délky postpenitenciárního opatření je nutno zohledňovat zejména osobnost pachatele, neboť psychicky silně narušený jedinec, byť spáchal méně závažný čin, bude takovéto opatření podstupovat delší dobu, než psychicky stabilnější jedinec, který spáchal čin závažnějšího charakteru.

Nápravnou funkci trestu lze tedy v současné době považovat za pozitivní, dle mého názoru je však nutno na ni nahlížet v efektivní kombinaci s ostatními funkcemi trestů, zejména s funkcí odstrašující a eliminační.

1.2.4 Funkce eliminační

Eliminační funkce trestu funguje na principu dočasného izolování pachatele od zbytku společnosti, a to za účelem zabránění pokračování v trestné činnosti pachateli. Z tohoto důvodu lze tuto funkci považovat za jednu z nejefektivnějších, co se týče ochrany společnosti před pachateli trestných činů. Z výše uvedeného vyplývá, že tento princip je založen na předpokladu vysoké pravděpodobnosti recidivy osoby, která se již trestného činu v minulosti dopustila. Statistiky dokazují, že u určitého procenta pachatelů k recidivě opravdu dochází, v těchto případech je tedy izolace pachatelů od zbytku společnosti opravdu tou nejefektivnější zbraní v boji proti opakování trestné činnosti, zvláště pak v případech závažnějších trestných činů.

Eliminační funkce je dnes naplňována zejména prostřednictvím trestu odnětí svobody, v úvahu připadají i jiné formy trestů (např. zákaz činnosti či pobytu, vyhoštění). V případě postižení pachatele duševní poruchou se nabízí možnost uložení ochranného léčení či zabezpečovací detence, které nejsou do takové míry jako trestněprávní sankce spojeny se společenským odsouzením pachatele.

Negativum uvedené funkce spočívá v nebezpečí zhoubného vlivu způsobené dlouhodobým pobytem s ostatními odsouzenými a dlouhotrvající izolací od normální společnosti, což ve výsledku může vést k ještě závažnější trestné činnosti po propuštění pachatele z výkonu trestu, než za jakou byl k výkonu trestu původně odsouzen. Po propuštění z dlouhodobého trestu odnětí svobody se pachateli reintegrace do společnosti vůbec nemusí zdařit, neboť společnost takovéto osoby již zpětně nemusí přijmout.

Pachatelé se tedy často dostávají do okrajových vrstev společnosti, ze kterých je už jen krůček k trestné činnosti. Lze tedy zkonstatovat, že pouhou izolací pachatelů od zbytku společnosti dochází k odsouvání problému, nikoli k jeho efektivnímu řešení.

Dalším negativem této funkce je de facto zásah do právní jistoty odsuzovaných osob, neboť na základě eliminačního principu je hlavním kritériem pro výběr druhu a délky trestu pravděpodobnost opakování trestné činnosti stíhanou osobou, méně se pak přihlíží k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Takovéto odhady charakteru pachatelů však mohou být mnohdy zcela v nesouladu se skutečností a v určitých případech nastává situace, kdy osoba, která se dopustila i závažnějšího trestného činu by při pobytu na svobodě nerecidivovala, naopak osoba, která byla ponechána na svobodě, se v brzké době dopustí další trestné činnosti.

Jako velmi pozitivní shledávám možnost ukládání zvýšených trestů recidivistům, neboť pokud již pachatel po odpykání trestu trestnou činnost opakoval, je vysoce pravděpodobné, že se jí dopustí znovu. Je tedy efektivní takového pachatele izolovat od zbytku společnosti a zajistit tak její účinnou ochranu.

Na závěr nutno opět poznamenat fakt, že nejlepšího výsledku lze dosáhnout pouze při kombinaci eliminační funkce s ostatními výše popsányými funkcemi.

1.2.5 Funkce restituční

„Teorie restituční zdůrazňuje význam odstranění následků trestného jednání a náhrady škody, kterou utrpěla oběť trestného činu. Trest podle této teorie má především směřovat k tomu, aby byla obnovena rovnováha v sociálních vztazích, porušená trestným činem a aby byly uspokojeny nároky poškozených osob (...aby pachatel svým jednáním škody nahradil, zmírnil, vykompenzoval).“⁴

Trestní řízení se mimo jiného zaměřuje rovněž na odčinění újmy, která byla trestným činem způsobena poškozenému. Mnohdy může být v trestním řízení účelnější uložit pachateli povinnost napravit způsobenou újmu, než uložit trest pod vlivem odplatné funkce. V takovýchto případech považuji za vhodné volit některý z alternativních trestů, případně odklonů v rámci trestního řízení. Existuje zde možnost,

⁴ KUCHTA, J. VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 192 s.

že v rámci restituční funkce trestu si pachatel uvědomí závažnost svého skutku. Již toto uvědomění je prvním významným krokem vedoucím k nápravě pachatele, zároveň pozitivně vítám možnost pachatele alespoň částečně napravit svou vinu odčiněním způsobené újmy.

Faktem je, že restituční přístup k samotné ochraně společnosti nevede, z tohoto důvodu by podle mého názoru měl hrát spíše doplňující roli, přesto však restituční princip považuji za nedílnou součást moderního trestního práva. Pokud se však jedná o případy, kdy způsobenou újmu odčinit nelze, uplatnění této funkce není na místě.

Rovněž považuji za vhodné stručně nastínit otázku lítosti pachatelů. Tato otázka je velmi sporná, neboť je velice těžké odhadnout, zda pachatel spáchaného činu skutečně lituje nebo zda toto tvrzení uvádí pouze za účelem dosažení nižšího trestu. Osobně zastávám názor, že pachatelé před soudem prohlašují, že svého činu litují zcela neupřímně, a to na radu jejich obhájců. V tomto názoru mě utvrdila zejména sedmiměsíční praxe na trestněprávním oddělení Okresního soudu pro Prahu-východ. Samozřejmě nepopírám, že existuje určité procento pachatelů, kteří svého činu skutečně litují, dle mého názoru je však toto procento zanedbatelné. Z tohoto důvodu bych se spíše přikláněla k variantě nepřihlížet k vyjádřené lítosti pachatele při stanovení výměry trestu. K výše uvedenému si dále dovoluji podotknout skutečnost, že vyjádření lítosti nikterak neodškodní poškozeného a nezmiří způsob spáchání trestného činu a jeho závažnost, z tohoto důvodu tedy nevidím důvod, proč k lítosti pachatele přihlížet. Jiná situace by samozřejmě nastala, kdyby se upřímnost pachatelových slov dala prokázat např. za pomoci určitého technického zařízení, aby došlo k odlišení pachatelů vypovídajících tendenčně pouze za účelem snížení trestu. Bohužel takováto technika není v současné době k dispozici.

1.2.6 Funkce trestu smrti

V rámci novověku došlo k významnému rozvoji funkce trestu, včetně trestu smrti. Těchto funkcí lze rozlišit pět.

První funkce trestu smrti sleduje myšlenku náhrady za způsobené škody. Podle kultur a zvyků jednotlivých států se výrazně odlišovalo, ze které skutky bylo možné

uložit trest smrti. Dříve bylo naprosto běžné ukládání trestu smrti i za celkem běžné delikty, kterými nebyla způsobena smrt poškozeného – např. krádeže.

Další a zcela logickou funkcí trestu smrti je funkce odstrašení. Cílem této funkce je tedy odstrašení potencionálních budoucích pachatelů od páchání trestné činnosti, a to prostřednictvím postihu osob, které již trestný čin spáchaly. Opět se zde tedy jedná o v práci již zmiňovaný princip individuální a generální prevence. S cílem odstrašit budoucího pachatele se dříve popravy konaly většinou veřejně, a to tak, aby popravě mohl přihlížet co největší počet osob. Zároveň tímto způsobem získávala veřejnost povědomí o trestných činech a trestech, které za jejich spáchání náleží. Pro výstrahu byla v některých případech mrtvá těla popravených ponechána na popravišti i po vykonání popravy.

Jako další funkce trestu smrti byla dříve vnímána představa, že pokud bude pachatel zločinu odstraněn usmrcením z tohoto světa, zmizí spolu s ním i zločin, který spáchal. Tímto způsobem pak dochází k jistému očištění společnosti, ze které je popravou pachatele smyta špína, kterou na ní jeho zločin zanechal. Z tohoto důvodu bylo jako způsob popravy často voleno utopení, neboť voda odsouzeného očistila od hříchu jeho zločinu. Jak je tedy patrné z uvedeného, dříve nebyla uplatňována resocializace pachatele, neboť společnost mezi sebe nebyla ochotna zločince přijmout zpět.

Poslední a neméně podstatnou funkcí byla v dřívějších dobách odplata pachatelů, kterému byla působena stejná újma, jakou on způsobil obětem. Postupem doby však funkce odplatná nabyla moderní podoby, kdy byly ke zločinům přiřazeny konkrétní tresty přiměřené závažnosti spáchaného činu. Trest smrti jakožto nejpřísnější a nevratná sankce připadá pouze na nejzávažnější trestné činy.⁵

⁵ DÜLMEN, Richard van. *Divadlo hrůzy: soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. 1. vyd. Praha: Rybka publishers, 2001. 230 s.

2. Trest smrti

2.1 Pojem a vývoj trestu smrti

Pod pojmem trestu smrti si každý představí jeho skutečnou podstatu – potrestání smrtí pachatele, který se dopustil trestného činu. Samotný výklad tohoto pojmu je tedy jednoduchý a i laická představa o jeho obsahu odpovídá skutečnosti. Již ze samotné podstaty trestu smrti vyplývá, že se jedná o trest nejvyšší, někdy též nazývaný absolutní. Trest smrti je společností užíván již od pradávna. „*Důkazem je archeologický nález v paleolitických jeskyních v Addauře na Sicílii, kde je na stěně vyryto několik lidských postav, stojících kolem schouleného člověka, svázaného tak, aby se škrtil, kdyby se pokusil napřímit.*“⁶

Již Chamurapiho zákoník (cca 1800 př.n.l.), který je nejstarším dochovaným zákoníkem, posvěcuje trest smrti jako schválený státem. Zákoník umožňuje kruté, dalo by se říci až nepřiměřené tresty a stal se východiskem pro mnoho dalších zákoníků. Dnešní pojetí nápravného účelu trestu zůstávalo v pozadí, hlavní roli hrála funkce odplatná a odstrašující.

Pojetí trestu smrti ve starobylé Číně a Indii bylo od západních kultur odlišné, a to zejména v rozlišování obou pohlaví při ukládání trestů. Při menším provinění byl ženám ukládán lehčí trest, než mužům, v případě trestu smrti při kolektivním obvinění byly ženy na rozdíl od mužů poslány do vyhnanství či otroctví, zatímco muži byli popraveni. Pokud byla odsouzená žena těhotná, poprava mohla být vykonána nejdříve 100 dní od porodu dítěte, těhotné ženy navíc nesměly být bity nebo mučeny.

V období středověku bylo ukládání trestu smrti na denním pořádku. Velkou roli v ukládání nejvyššího trestu měla bezpochyby katolická církev, která v roce 1486 vydala manuál *Malleus Maleficarum*, v povědomí veřejnosti známý spíše pod názvem *Kladivo na čarodějnice*. Tento manuál představoval jakýsi návod pro rozpoznávání a odhalování čarodějnických praktik. Na základě tohoto manuálu posvěceného katolickou církví docházelo k hromadným popravám zejména upálením, odhady hovoří o cca 200 000 popravených.

⁶ Dostupné na http://www.studentsummit.cz/data/1258284348700BRG_HRC_Trest_smrti.pdf

Obecně lze s čistým svědomím říci, že v minulosti byl trest smrti velmi nadužíván. Situace došla tak daleko, že byl trest smrti ukládán i za naprosto banální činy, např. dle tzv. Black Act, který byl přijat roku 1723 ve Velké Británii, bylo možno potrestat smrtí osobu, která na ulici vyšla se zašpiněným obličejem. Postupem času však dochází k postupné změně situace a trest smrti je považován za nejvyšší a nejzávažnější možnou sankci.

První názory prosazující zákaz trestu smrti se začínají projevovat v 18. století, a to zejména ve spisech takových autorů, jako byl Montesquieu, Voltaire či Beccaria. Jako první zrušilo v roce 1786 trest smrti Toskánsko, a to za vlády Leopolda II., který se později stal habsburským císařem. Prvním americkým státem, který zrušil trest smrti, byl v roce 1846 Michigan, v roce 1853 ho následovala Venezuela.

Během 20. století došlo k dalšímu přehodnocení přístupu k trestu smrti, a to zejména pod vlivem obou světových válek. Tento historický vývoj vedl ke zrušení trestu smrti v dalších zemích.⁷

2.2 Historický vývoj trestu smrti v českých zemích

Proces vývoje trestního práva na našem území je velice dlouhý a lze konstatovat, že tento vývoj stále není ukončen. Trestní právo, jakožto prostředek ochrany společnosti, musí pružně a adekvátně reagovat na společenské změny a přizpůsobovat se společenskému vývoji. Trest smrti, stejně jako jinde ve světě, i na našem území existuje od pradávna, a to již od počátku rodové společnosti, kdy nebyl zakotven ucelený systém právní ochrany. Společnosti tedy nezbývalo, než svá práva bránit svépomocí. Postupem času bylo trestní právo kodifikováno a průběžně novelizováno. Každé období tohoto vývoje je v něčem specifické, považuji tedy za vhodné rozdělit vývoj trestního práva a trestu smrti do následujících historických etap:

- období feudalismu
- období stavovství
- období feudálního absolutismu
- období kapitalismu

⁷ Dostupné na http://www.studentsummit.cz/data/1258284348700BRG_HRC_Trest_smrti.pdf

- období Československé republiky
- období Protektorátu Čechy a Morava
- poválečné období 1945-1948
- období 1948-1956
- období 1956-1990
- období po roce 1990

2.2.1 Období feudalismu

V období feudalismu se významnou institucí stává zemský soud, který se dostává do popředí ve 2. polovině 13. století. Tomuto soudu předsedal sám panovník, v případě jeho nepřítomnosti pak nejvyšší purkrabí. Do působnosti zemského soudu spadalo mimo jiné i rozhodování o trestních věcech, kdy se rozhodovalo na základě práva nálezového či obyčejového. Nálezové právo spočívalo v nalézání práva prostřednictvím úvah soudců při rozhodování konkrétních případů. Takovéto právo se stávalo základem pro další rozhodování. Naproti tomu obyčejové právo navazovalo na obyčejné pramenící v předstátní formě společnosti, bylo tedy právem nepsaným. V rámci obyčejového práva se vyvinul institut krevní msty.⁸ Výkon trestu smrti byl v období feudalismu vykonáván těmito způsoby: oběšením, upálením, stětím a zahrabáním za živa. Zajímavá je skutečnost, že takovým deliktům, jako je zabití, znásilnění či žhářství, nebyla z hlediska právního věnována pozornost. Tyto činy tedy podléhaly soukromému vyrovnání mezi pachatelem a pozůstalými či krevní mstě.⁹

2.2.2 Období stavovství

V období stavovství došlo k významnému rozvoji trestního práva. Velmi významným krokem v této historické etapě bylo v roce 1500 vydání Vladislavského zřízení zemského, prostřednictvím něhož bylo kodifikováno šlechtické právo. Vedle Vladislavského zřízení zemského však i nadále platili staré právní obyčejy a nálezy.

⁸ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. s. 339 – 340.

⁹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 3 – 8.

Velmi výraznou roli v této době hrála příslušnost ke stavovským skupinám, která rozhodovala např. o tom, který soud bude příslušný k projednání věci.¹⁰

V období stavovské monarchie došlo k vytvoření tří okruhů deliktů : proti církvi, proti státu a panovníkovi jako jeho představiteli a proti nejvyšším funkcionářům státu. Ve všech případech se užívalo nejvyššího trestu. První skupina zahrnovala pouze 3 delikty – čarodějnictví, kacířství a rouhání. Kacířství má spíše povahu deliktu politického. Tyto delikty se mnohdy trestaly upálením. Ve druhé skupině deliktů lze namátkou jmenovat urážku panovníka či královské důstojnosti, která se trestala smrtí a konfiskací majetku pachatele. Třetí skupina zahrnovala trest smrti za nepodložené obvinění zemských úředníků či soudců, řízení je v těchto případech zahajováno z úřední povinnosti. Za vydávání letáků proti stavům a vládě byl pachatel rozčtvrcen.¹¹

V rámci práv městských, která existovala vedle zemských zřízení, byl trest smrti rovněž ukládán velmi často – krádež se trestala oběšením, žhářství upálením, trest smrti se dále ukládal za mnoho trestných činů, namátkou lze jmenovat např. vraždu či čarodějnictví. Bývá také nejčastěji spojen s propadnutím majetku popraveného panovníkovi. Není výjimkou, že smrtí bývají trestány i děti, a to např. za požár, který způsobily z nedbalosti.¹²

2.2.3 Období feudálního absolutismu

Významným právním pramenem majícím původ v období feudálního absolutismu je *Constitutio Criminalis Josephina* z roku 1707. Tento hrdelní řád stanovil kompetence, které hrdelním soudům připadaly a zároveň požadavky na osoby, které v takových soudech zasedaly. Tyto osoby musely být znalé výše uvedeného hrdelního řádu a zároveň musely být schopny vytvořit si na věci objektivní názor a rozhodnout spravedlivě. Na základě tohoto aktu došlo k výraznému snížení počtu hrdelních soudů, jelikož tyto nebyly schopny dodržovat zásady stanovené řádem. Trestní zákoník Josefa I. měl však platnost pouze podpůrnou.

¹⁰ MALÝ, Karel aj. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde Praha, 2005. s. 73

¹¹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 8 – 11.

¹² VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 11 – 13

Dalším významným momentem je přijetí Constitutio Criminalis Theresiana v roce 1768, která do značné míry vycházela z předchozí Josephiny. Tato právní norma je však již v okamžiku svého vydání považována za překonanou a zastaralou, neboť uzákoňuje nesmírně kruté postupy a feudální přežitky v pojetí trestního práva. Tresty měly charakter msty pachatelů, plnily tedy pouze funkci odplatnou. Tento trestní zákoník neznal úměrnost mezi nebezpečností činu pro společnost a charakterem ukládaného trestu. Za nejvážnější jsou považovány delikty proti státu, církvi a Bohu. Trestné činy proti zájmům soukromých osob hrají podřadnou roli.¹³ „*Podstatné je, že Tereziána připouští ještě v plném rozsahu stíhání deliktů sine lege, tj. dovoluje, aby i jiná jednání, v zákoně sice neuvedená, avšak pro svou zvláštní „zlosynnost a pohoršlivost“ nebezpečná, byla rovněž stíhána. Tím je ponechán rozsáhlý prostor pro libovůli soudců. Krutost zákoníku se projevila zvláště v těžkých a komplikovaných trestech. Tak např. za urážku Boha slovy či skutkem byl pachatel trestán vytržením nebo uřezáním jazyka či popř. usečením ruky a nakonec upálen. Tento trest mohl být dále zostřen i trháním řemenů ze zad či štípáním rozžhavenými kleštěmi. Za urážku Panny Marie či svatých se pachatel trestal mírněji. Namísto upálení byl „jen“ sťat.*“¹⁴ Jako základní prostředek výslechu zde byla zavedena tortura – mučení za účelem dosažení přiznání. Takovéto násilím vynucené přiznání pak bylo považováno za tzv. „korunu důkazů“. Samotná tortura tak mohla být pro odsouzeného mnohdy mnohem horším prožitkem, než samotný výkon trestu.¹⁵

Výkon trestu smrti byl v období vlády Marie Terezie prováděn nejrůznějšími způsoby – upalování, stětí, čtvrcení, oběšení, zahrabání za živa apod. Pozitivním faktem je, že v této době dochází v roce 1756 k poslednímu čarodějnickému procesu v Čechách, a to nad Janem Polákem z Jistebnice.¹⁶

Za jeden z nejvýznamnějších mezníků ve vývoji trestního práva a trestu smrti je považováno přijetí Všeobecného zákoníku o zločinech a trestech za ně Josefa II. v roce

¹³ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 27-29.

¹⁴ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 29.

¹⁵ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. s. 342 – 343.

¹⁶ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 29.

1787.¹⁷ Tento trestní zákoník vychází z revoluční myšlenky ukládání trestů úměrných společenské nebezpečnosti činu pachatele. Tresty mají zároveň směřovat k nápravě pachatele, mizí tedy charakter msty, na kterém byly založeny předchozí zákony. Trest smrti byl zachován pouze pro případ výjimečného stavu. Dále byla zakotvena zásada nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege.¹⁸

Trest smrti byl v roce 1795 opět zaveden, a to za zločin velezrady, případně pokusu o ni.

Dle trestního zákoníku, který byl v roce 1796 vyhlášen jako Západohaličský trestní zákoník pro Západní Halič, se trest smrti ukládal za vraždu, loupežnou vraždu, velezradu či žhářství. V roce 1803 byl vyhlášen i pro zbytek monarchie, a to pod názvem Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích.¹⁹ Tento trest byl vykonáván výlučně formou oběšení. Tento zákoník ovlivnil vývoj našeho trestního práva na velmi dlouhou dobu, následující trestní zákoníky byly jeho pouhou novelizací.

2.2.4 Období kapitalismu

V období kapitalismu je za základní právní normu trestního práva považován trestní zákoník z roku 1852, který je pouhou novelou výše uvedeného trestního zákoníku, který byl vydán ve Vídni v roce 1803. Tento zákoník dělí trestné činy na zločiny, přestupky a přečiny. Za spáchaný zločin bylo dle zákoníku možno uložit trest smrti, který se vykonával oběšením nebo žalářem, který měl 2 stupně. Významným prvkem tohoto zákoníku byla skutečnost, že trestné činy a tresty za ně byly odstupňovány podle společenské nebezpečnosti činu.²⁰ „*Trest smrti příslušel za zločiny velezrady, veřejného násilí zlomyslným uškozením na cizím majetku, zlomyslným činěním nebo opominutím za okolností zvlášť nebezpečných, za zločiny dokonané*

¹⁷ MALÝ, Karel aj. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde Praha, 2005. s. 198 – 200.

¹⁸ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 29 – 30.

¹⁹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. s. 369.

²⁰ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 31 – 32.

vraždy, loupežné vraždy a zhářejství.²¹ Popravy se uskutečňovaly především na dvorech soudů a věznic.

2.2.5 Období Československé republiky

Dne 28. října 1918 došlo ke vzniku samostatné Československé republiky. V rámci zachování kontinuity právního řádu došlo k převzetí zákonů Rakousko-Uherské monarchie. Mezi takto převzatými dokumenty byl i výše zmíněný trestní zákoník z roku 1852, který prošel několika změnami a novelami. Na základě uvedeného zákoníku bylo možné uložit trest smrti za trestné činy vraždy, loupežného zabití či vzbouření v době vyhlášení stanného práva.

Všeobecně známým odpůrcem tohoto druhu trestu byl první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Navzdory jeho negativnímu postoji k trestání pachatelů smrtí, nebyl trest smrti za výkonu jeho prezidentského mandátu zrušen. Ve snaze zmírnit přísnou dikci zákona udílel Masaryk mnoho milostí, a to tak, že namísto popravy byli pachatelé doživotně uvězněni.²²

Ve dvacátých letech 20. století byla připravována osnova nového trestního zákoníku. Do zvláštní části byly mimo jiné zařazeny též trestné činy politické. Navzdory tomuto vývoji však ke kodifikaci trestního práva nedošlo.

Významným momentem z hlediska této práce bylo přijetí zákona č. 91/1934 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech, který blíže specifikoval způsob ukládání těchto trestů. Na základě uvedeného zákona bylo možné zmírnit trest smrti tak, že byl nahrazen vězením, a to na 15 až 30 let, či doživotně. Propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody mohl být odsouzený až po reálném odpykání alespoň dvaceti let.²³

Do období Protektorátu Čechy a Morava bylo v rámci samostatného československého státu popraveno 15 osob. Pro srovnání uvádím, že v letech 1943 až

²¹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. s. 369.

²² LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. 2. opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006. s. 15-16.

²³ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 37 – 41.

1945 bylo popraveno 1079 osob, a to pouze v pankrácké věznici (viz dále). V letech 1945 až 1989 bylo popraveno 1176 osob.²⁴

2.2.6 Období Protektorátu Čechy a Morava

Období Protektorátu Čechy a Morava (15.3.1939 – 8./9.5.1945, dále viz Protektorát), zřízeného na základě Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, lze z celkového hlediska považovat za jedno z nejtemnějších období v českých dějinách, ne-li za období zcela nejhorší. Během Protektorátu došlo k likvidaci demokratických základů československého státu, zároveň masově vzrostl počet poprav.

Vedle české soudní soustavy byly zavedeny soudy německé, jejichž pravomoci se neustále rozšiřovaly. Na našem území platilo i německé trestní právo. Trestní právo se v tomto období neustále vyvíjelo a bylo doplňováno, jedním z jeho hlavních účelů byla likvidace domácího odboje a zastrasování obyvatelstva. Tresty v době Protektorátu byly zcela nepřiměřené, trest smrti byl ukládán i za činy nedbalostní (např. poslouchání bezvýznamných zpráv v zahraničním rozhlasu). Právní normy nebyly formulovány dostatečně konkrétním způsobem, což soudům umožňovalo značnou libovůli ve svém rozhodování, navíc bylo zavedeno používání zásady analogie legis, tedy trestání jednání bez výslovného zákonného zmocnění.²⁵

Během Protektorátu byla v pankrácké věznici vybudována speciální popravčí místnost zvaná „sekyrárna“. V této pak probíhaly popravy odsouzených za pomoci gilotiny. Hlavním motivem k vybudování této „sekyrárny“ byla úspora finančních prostředků, neboť původně se odsouzení vozili za účelem popravy do Drážďan, Berlína, Mnichova a Vídně. Takovéto transporty nejen celý proces poprav zpomalovaly, ale zároveň ho prodražovaly. Pankrácká sekyrárna byla v provozu od dubna 1943 do dubna 1945. Alois Weiss, který byl jmenován do funkce popravčího, pečlivě zaznamenal jména popravených osob a data jejich poprav. V celkovém počtu bylo v pankrácké věznici popraveno 1079 osob. Popravčí den probíhal následovně: Nejprve byl státním zástupcem přečten seznam lidí, kteří mají být toho dne popraveni. Následně byli

²⁴ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. s. 371.

²⁵ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 41 – 42.

odsouzení odvedeni do cely, kde vyčkali do chvíle popravky a měli zde možnost napsat poslední dopis, přestože již v tuto chvíli měli vpředu spoutané ruce. K popravě byli odsouzení přiváděni po jednom se zavázanýma očima a pouze ve spodním prádle. Těla byla po vykonání popravky převážena v truhlách do krematoria v Strašnicích, kde byla v průběhu noci zpopelněna. V průměru probíhalo 4-6 poprav denně. Výjimkou byl 4. srpen 1944, kdy bylo v jeden den popraveno 29 lidí. Posledních pět osob zde bylo popraveno 26. dubna 1945.²⁶ Gilotina při svém dopadu působila velký hluk (břit vážil 80 kg), který byl slyšet do dalších částí věznice, což na ostatní vězně působilo traumaticky.

2.2.7 Poválečné období 1945-1948

V poválečném období se do popředí dostávají tzv. mimořádné lidové soudy, které měly za úkol trestat kolaboraci s nacisty a podporu okupačního režimu. Výchozím pramenem pro retribuční zákonodárství byl tzv. velký retribuční dekret (dekret č. 16 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech z června roku 1945). Senáty mimořádných lidových soudů se skládaly z pěti členů, z nichž jeden člen (předseda) musel být soudce z povolání, ostatní čtyři členové byli soudci z lidu. Trest smrti se zpravidla vykonával dvě hodiny po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou žádost odsouzeného mohl být výkon trestu smrti posunut o další hodinu. Pokud obžalovaný nebyl u řízení přítomen, došlo k výkonu trestu do 24 hodin od jeho dopadení. Mimořádný lidový soud mohl rovněž stanovit veřejný výkon trestu smrti, v těchto případech mohla být dvouhodinová lhůta prodloužena, avšak maximálně na 24 hodin.

V rámci retribučního soudnictví bylo vyneseno mnoho rozsudků smrti či trestů odnětí svobody nad osobami různých národností – poměrem cca 50% Němců, 35% Čechů a Slováků, 15% ostatních národností, zejména Maďarů.

Otázka vhodnosti retribučního soudnictví je velmi diskutabilní. V první řadě vystupuje možnost justičního omylu, kdy může dojít k obvinění a popravě zcela

²⁶ LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. 2. opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006. s. 17 – 18.

nevinného člověka. Dále nutno zmínit fakt, že v některých případech byla retribuce zneužívána k odstranění nepohodlných osob. Negativní dopad mělo retribuční zákonodárství rovněž na politickou situaci, neboť každý, kdo byl obviněn, byť by pouze dostal obsílku od soudu, byl zbaven volebního práva. Z tohoto důvodu pozbylo volební právo cca 300 000 voličů.²⁷

2.2.8 Období 1948 -1956

Období po komunistickém převratu v roce 1948, které je specifické všeobecně známými politickými procesy, patří vedle Protektorátu Čechy a Morava k nejtemnějším kapitolám československých dějin. Pomocí vykonstruovaných politických procesů docházelo k odstraňování nepohodlných osob a k zastrašování společnosti. Politické procesy byly svěřeny do rukou Státnímu soudu a Státní prokuratuře. Na základě rozsudků státního soudu byl trest smrti vykonán na 178 odsouzených. Dle § 29 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákoník, se trest smrti vykonával oběšením, v případě ohrožení státu mohl být vykonán také zastřelením. Trestných činů, za které bylo možné nejvyšší trest uložit, bylo dvacet pět, z toho v mnoha případech byl trest smrti sankcí jedinou.

Trest smrti oběšením byl v tomto období vykonáván velmi nelidským a krutým způsobem. Tradičně se oběšení vykonává tak, aby došlo ke zlomení vazů odsouzeného, jde tedy o smrt rychlou, kdy odsouzený není vystaven zbytečnému utrpení. V tomto období však bylo oběšení prováděno na oprátce, která byla zavěšena na kladce, nenastalo tedy stržení vazů odsouzeného, neboť odsouzený byl oprátkou pomalu škrcen až do úplného udušení. Oproti zlomení vazů se tedy jedná o smrt dlouhou a bolestivou. Udušení v průměru nastalo za 8 až 14 minut. Až do roku 1954 docházelo k těmto popravám ve všech krajských věznicích, uvedeného roku byly všechny popravy soustředěny do Prahy, kam byli odsouzení z ostatních krajů sváženi, a to do oddělení v pražské věznici na Pankráci, které bylo pro takto odsouzené osoby speciálně vybudováno. Čtení odsuzujícího rozsudku odsouzenému probíhalo dvakrát, a to nejprve v den předcházející den popravy a poté opětovně před samotnou popravou. Je nade vše pochybnost, že oznámení trestu smrti osobě den dopředu, působí odsouzenému

²⁷ LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. 2. opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006. s. 18 – 22.

obrovské psychické utrpení. K popravě je pak přiváděn na pokraji svých psychických sil. Popravy byly navíc vykonávány na silně osvětleném nádvoří. Tento fakt mohl nejen způsobit další psychickou újmu odsouzenému, jehož popravě mohli přihlížet další osoby, ale zároveň se mohla nechtěně stát svědkem osoba, která exekučnímu aktu vůbec přihlížet nechtěla, na silně osvětlené popravčí nádvoří byl totiž dobrý výhled z okolních vyšších budov. Popravčí navíc nebyli tuto pro činnost profesionálně školené osoby, nýbrž občané, kteří se na pozici dobrovolně přihlásili. Tato skutečnost rovněž mohla mít negativní vliv na průběh poprav. V reakci na neustálou kritiku tohoto systému došlo v roce 1954 ke zlepšení situace. Popravy se z nádvoří přesunuly do suterénní místnosti, popravčí byli profesionálně školeni a ke čtení rozsudku docházelo jednou, a to bezprostředně před výkonem trestu.²⁸

Výše nastíněný druh popravy oběšením byl uznáván jako oficiální výkon trestu smrti. Vedle uvedeného však v pankrácké věznici probíhaly také popravy neoficiální. „*Ve sklepě pod nemocnicí v cele zvané „Sklad léků“ byli např. lidé usmrcováni na zvláštním stole tak, že jim byl zlomen vaz. Řada z nich byla po letech rehabilitována.*“²⁹

Politický proces s Miladou Horákovou

Jeden z neznámějších procesů v celých českých dějinách dokazuje, že politické procesy, vyslýchání, zatýkání a popravy se zdaleka netýkaly pouze mužů. Faktem je, že ženám byl namísto trestu smrti ukládán trest odnětí svobody na doživotí. I zde lze však nalézt výjimku, a to odsouzenou a popravenou JUDr. Miladu Horákovou (1901-1950), která byla silnou odpůrkyní v Čechách nastoleného komunistického režimu a zároveň byla jedinou ženou popravenou během těchto politických procesů.

Milada Horáková byla jako známá demokratka a zastánkyně lidských práv po politickém převratu v roce 1948 velmi nepohodlnou osobou. Přestože řada jejích přátel po únoru 1948 emigrovala, ona se rozhodla zůstat a postavit se nastalé situaci. Milada Horáková byla dne 27. září 1949 zatčena a vyslýchána. Vyšetřovatelé hledali záminku k jejímu obvinění. „*Na základě výpovědí J. Kopeckého, bývalého diplomata a*

²⁸ LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. 2. opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006. s. 22 – 25.

²⁹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. s. 373.

spolupracovníka ze zahraniční komise národně socialistické strany, se začalo rýsovat, kudy se proces s M. Horákovou a společníky, připravovaný původně jako proces s tzv. Direktoriem a později jako proces s „vedením záškodnického spiknutí proti republice“, bude ubírat. Svou roli zde sehrál zájem vedení KSČ o diskreditaci stoupců bývalých demokratických stran a politické emigrace. Demokratický politický odboj nesměl být souzen jako takový, ale jako špionážní expozitura imperialistických mocností, především USA. Z vlastenců a vězňů gestapa bylo potřeba „vyfabulovat“ válečné štváče a zrádce lidově demokratického zřízení.“³⁰ Přestože si Horáková musela být během výslechů vědoma, že snižuje svou šanci na zmírnění trestu, neustále se snažila hájit své ideály i sebe, dalo by se říci, že vzdorovala. Proces začal 31. května 1950, přičemž Milada Horáková vypovídala hned prvního dne. „Výpovědi ostatních obžalovaných a svědků pokračovaly osm dnů a provázela je organizovaná davová hysterie volající po maximálních trestech. Nakonec byly vyneseny čtyři rozsudky smrti: M. Horáková, J. Buchal, O. Pecl a Z. Kalandra, tři tresty doživotí a další těžké tresty odnětí svobody v rozmezí 28 až 15 let, zostřené konfiskací majetku a ztrátou občanských práv.“³¹ Odvolání a žádosti o milost odsouzených byly zamítnuty, jednalo se o pouhou formalitu. Horáková žádost o milost nepodala, učinila tak však její dcera a advokát. Ve prospěch její, ale i ostatních odsouzených dále podaly žádost o milost významné světové osobnosti, jako např. Winston Churchill, Albert Einstein nebo Eleanor Rooseveltová. Ani to však nepomohlo. Milada Horáková dostala před smrtí možnost rozloučit se se svými blízkými. Doktorka Horáková byla popravena oběšením ráno 27. června 1950 jako poslední z odsouzených. Ostatky Milady Horákové byly zpopelněny a následně ukryvány příznivci komunistického režimu, rodině nebyly nikdy vydány. V roce 1991 byl Miladě Horákové udělen řád T. G. Masaryka I. třídy in memoriam. Den její popravy byl vyhlášen Dnem památky obětí komunistického režimu³²

Již 3. července 1968 byl rozsudek Nejvyšším soudem zrušen. V roce 2008 byla před soud postavena Ludmila Brožová – Polednová – bývalá prokurátorka z procesu s Horákovou. Za svou účast na justiční vraždě nevinných osob byla odsouzena k trestu odnětí svobody v délce trvání 6 let. Následně byla po výkonu části trestu omilostněna

³⁰ Dostupné na <http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova> (Ústav pro studium totalitních režimů)

³¹ tamtéž

³² Dostupné na <http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>

dále viz IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda, aneb, Smrt Milady Horákové*. Praha: XYZ, 2009. 302 – 307

prezidentem Václavem Klausem s poukazem na její vysoký věk a špatný zdravotní stav.³³

Dnes je velice těžké posoudit, zda je toto omilostnění na místě, či ne. Faktem zůstává skutečnost, že osoba, která má podíl na smrti několika nevinných lidí, dostala milost. Je však nutné pohlížet na případ z obou stran. V době procesu byla Brožová – Polednová velice mladá a bez pochyby na ni byl z vyšších míst vyvíjen obrovský tlak. Pochopitelné by bylo, kdyby se k tomuto procesu přistoupilo ihned po pádu komunistického režimu a nečekalo se až do roku 2008.

Politický proces s Heliodorem Píkou

Obětí komunistického režimu bylo mnoho. Není výjimkou, že se mezi nimi vyskytovaly rovněž osoby působící v armádě, a to i na těch nejvyšších pozicích. Příkladem hovořícím za vše může být politický proces s generálem Heliodorem Píkou, který se stal během německé okupace výrazným představitelem odboje proti nacistickým okupantům. Následně se však stal obětí komunistického režimu.

Po nacistické okupaci Píka opustil zemi a uchýlil se do emigrace. Přesto dále pokračoval v odbojové činnosti, snažil se o podporu státu. Již během svého působení v Moskvě v roce 1941 varoval Píka Edvarda Beneše před spoluprací se SSSR. V roce 1945 se Píka vrací do Prahy. Po únorovém převratu v roce 1948 byl generál Píka zatčen a vyslýchán. Obžaloba byla postavena na zneužití úřední moci a vojenské zradě. Nevinný Píka věřil, že své jméno očistí, netušil však, že se jedná o vykonstruovaný politický proces, jehož výsledek je předem dán. Dne 21. ledna 1949 padl tento rozsudek: „*Obžalovaný generál Heliodor Píka, narozený 3. července 1897 ve Štítině, je vinen z žalovaných skutků a odsuzuje se podle § 6, odst. 2/II, podle zákona 50/23 za použití § 45 a 96 vojenského trestního zákona kromě kasace a ztráty čestných odznaků a vyznamenání k trestu smrti provazem.*“³⁴ Veškeré žádosti o milost byly zamítnuty. Generál Heliodor Píka byl popraven dne 21. června 1949 v plzeňské věznici na Borech. Jeho poslední slova údajně dokládají jeho vlastenectví a lásku k národu. Tělo Heliodora

³³ KAPLAN, Karel. *Druhý proces: Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968 – 1990*. Praha: Karolinum. 2008. s. 125 – 128.

³⁴ Dostupné na http://www.totalita.cz/proc/proc_pikah.php

Píky nebylo rodině nikdy vydáno za účelem zachování veřejného pořádku. Stejně jako v případě Milady Horákové nebyly jeho ostatky dodnes nalezeny.

V roce 1968 došlo k obnovení procesu. Usvědčující důkaz se ukázal být zfalšovaný. Píka byl zbaven obvinění v plném rozsahu a rehabilitován.

V roce 2001 došlo k procesu s prokurátorem Karlem Vašem, který se podílel na odsouzení generála Píky. Vaš byl odsouzen k sedmi letům vězení. Proti rozsudku se odvolal. Vrchní soud, který se odvoláním zabýval, byl nucen zkonstatovat, že trestný čin, pro který je bývalý prokurátor stíhán, je již od roku 1994 promlčen.³⁵

2.2.9 Období 1956-1990

V návaznosti na události předchozího období bylo zapotřebí trestní právo alespoň částečně reformovat, k čemuž došlo zejména v průběhu roku 1956 a 1957. Byla zavedena individualizace při ukládání trestů, přihlíželo se tedy k osobě pachatele a zároveň k okolnostem, za kterých došlo ke spáchání činu, případně které ke spáchání činu vedly. Přestože došlo k výrazné redukci trestných činů, za které bylo možno uložit trest smrti, tento zůstal i nadále zachován.

V roce 1961 vstoupil v platnost nový trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb.), který do doposud platné legislativy přinesl další změny. Velkým krokem vpřed bylo uzákonění trestu smrti jako trestu fakultativního a výjimečného. Na druhou stranu došlo ke zvýšení počtu trestných činů, za jejichž spáchání bylo možné trest smrti uložit, a to na celých 33. Při jeho ukládání se však přihlíželo k různým kritériím, jako např. k nebezpečnosti činu pro společnost a k možnostem zajištění její co nejúčinnější ochrany.³⁶

Dalším výraznějším mezníkem ve vývoji trestního práva v tomto období bylo přijetí novely trestního zákona v roce 1973 (č. 45/1973 Sb.). Novelou byla zavedena možnost uložení ochranného dohledu a zároveň možnost namísto trestu smrti udělit trest odnětí svobody na 15-25 let v případě, že by soud shledal takový trest přiměřeným a

³⁵ Dostupné na http://www.totalita.cz/proc/proc_pikah.php

³⁶ LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. 2. opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006. s. 25 – 26.

dostačujícím. Nastíněná trestněprávní úprava setrvala v platnosti až do roku 1990, kdy došlo ke zrušení trestu smrti.³⁷

Posledním popraveným v Čechách byl v únoru 1989 Vladimír Lulek, a to za brutální pětinasobnou vraždu manželky a čtyř dětí spáchanou v roce 1986. Celkově posledním popraveným v rámci Československa byl v červnu 1989 Slovák Štefan Svitek, který dle rozsudku zavraždil svou těhotnou ženu a dvě děti sekýrou.³⁸

2.2.10 Období po roce 1990

V roce 1990 došlo k zásadní změně v pojetí výjimečného trestu. Koncepce byla taková, že trest smrti bude nahrazen trestem odnětí svobody na doživotí či v délce trvání 15-25 let. Zastánci trestu smrti byli z tohoto vývoje zděšeni a snažili se koncepci pozměnit tak, aby bylo zrušení trestu smrti zavedeno pouze dočasně na zkoušku. Argumentovali možností prudkého nárůstu kriminality. Tento návrh se jim prosadit nepodařilo. Trest smrti byl v roce 1990 zcela zrušen a do dnešního dne nedošlo k jeho obnovení.³⁹

Současná právní úprava trestu smrti je popsána v následujících kapitolách práce, a to v rámci práva vnitrostátního i mezinárodního.

2.3 Rušení trestu smrti v Evropě

Pro zajímavost zařazuji krátkou kapitolu s uvedením dat, kdy v rámci evropských států docházelo k rušení trestu smrti. Na základě těchto dat si lze utvořit srovnání vývoje problematiky trestu smrti na našem území a v ostatních evropských státech.

³⁷ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 52 – 53.

³⁸ LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. 2. opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006. s. 26.
dále viz <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/4346-posledni-popraveny-v-cesku-petinasobny-vrah-vladimir-lulek/?mobileRedirect=off>

³⁹ LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. 2. opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006. s. 26.

Rakousko zrušilo trest smrti poměrně brzy – v roce 1968. Ve Francii byla poslední poprava vykonána v roce 1977, trest smrti byl však zrušen až v roce 1981. Německo spolu s Lichtenštejnskem zrušili absolutní trest v roce 1987, Vatikán v roce 1969, Finsko a Švédsko v roce 1972, Portugalsko 1976, Norsko 1979, Nizozemsko v roce 1982. Po České a Slovenské republice následovalo Švýcarsko (1992), Řecko (1993), Itálie (1994), Španělsko (1995), Polsko (1997). Estonsko, Lotyšsko a Bulharsko zrušilo trest smrti až v roce 1998.⁴⁰

⁴⁰ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti : dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. s. 376 – 378.

3. Současná legislativa týkající se trestu smrti

Úprava trestu smrti je přirozeně součástí právních řádů zemí po celém světě. V následující kapitole bude nastíněna legislativa týkající se této problematiky, a to na vnitrostátní, evropské i mezinárodní úrovni.

3.1 Mezinárodní právo

Je nesporné, že hlavním úskalím, se kterým se zákonodárci v případě zavedení trestu smrti musí vypořádat, je rozpor mezi usmrcením pachatele a jeho přirozeným právem na život. Z tohoto důvodu je otázka trestu smrti natolik zásadní, že si zasluhuje pozornost ze strany mezinárodního práva a mezinárodních organizací. Právo na život je v demokratických právních státech pojímáno erga omnes, nikdo tedy nemá právo do něj jakkoli zasahovat. V první fázi mezinárodní úpravy v této oblasti vznikali akty pouze doporučujícího charakteru, nikoho tedy bezpodmínečně právně nezavazovaly. Postupem času se však právní úprava měnila a akty se stávaly právně závaznými, některé jejich části byly kogentního charakteru.

3.3.1 Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv (dále viz Deklarace) byla přijata 10. prosince 1948 Valným shromážděním Organizace spojených národů (dále viz OSN) jako právně nezávazný dokument. Sama OSN vznikla v roce 1945 v San Franciscu. Již samotný rok vzniku této organizace napovídá účelu, pro který byla založena, tedy pro udržení celosvětového míru po zničující světové válce a zabránění opakování takové situace. Tehdejší Československá republika byla zakládajícím členem OSN.

Samotný trest smrti v Deklaraci výslovně upraven není, pozornost je zde však věnována právu na život, které s problematikou trestu smrti velmi úzce souvisí. Čl. 3 Deklarace stanoví: „*Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.*“⁴¹

⁴¹ Všeobecná deklarace lidských práv, 1948

Z hlediska práce je významným rovněž čl. 5 „*Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.*“⁴²

Dále Deklarace zakotvuje rovnost před zákonem, právo na soudní ochranu a spravedlivý proces, presumpci nevinu, zásadu nullum crimen sine lege atd.

Na druhou stranu nutno podotknout, že Deklarace v žádném ze svých článků trest smrti výslovně nezakazuje. Toto rozhodnutí tedy ponechává v kompetenci členských států v rámci jejich vnitrostátní úpravy.

3.3.2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (dále viz Pakt) byl přijat v New Yorku v roce 1966 opět na půdě OSN. Čl. 6 tohoto Paktu upravuje právo na život následujícím způsobem: „*Každá lidská bytost má právo na život. Toto právo je chráněno zákonem. Nikdo nebude svévolně zbaven života.*“⁴³

Pakt, na rozdíl od Všeobecné deklarace lidských práv, trest smrti výslovně upravuje, a to rovněž v čl. 6. Ten stanoví, že trest smrti může být vykonán v zemích, ve kterých je vnitrostátní právní úpravou výslovně povolen, a to pouze za nejtěžší trestné činy. K výkonu trestu je dále potřeba existence konečného rozhodnutí příslušného soudu a nerozpornost s Paktem a Úmluvou o zabránění a trestání zločinu genocidia. Pokud by však výkon trestu smrti naplňoval charakter genocidia, nebylo by možno jej provést za žádných okolností. Trest smrti dle Paktu není možno uložit osobám mladším osmnácti let a těhotným ženám, každý odsouzený má právo zažádat o milost.⁴⁴

V čl. 7 Pakt zakazuje podrobování osob krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení či trestu.

Jak je vidno, ani v Paktu není zakotven zákaz trestu smrti. Pokrokem je však výčet omezení, která musí být při ukládání absolutního trestu dodržována.

Jako mechanismus kontroly byl Paktem zřízen Výbor pro lidská práva, jehož náplní činnosti je kontrolovat a posuzovat jak dalece jsou ustanovení Paktu dodržována. Tato kontrola probíhá na principu předkládání pravidelných zpráv jednotlivých smluvních států Výboru.

⁴² Všeobecná deklarace lidských práv, 1948

⁴³ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 1966

⁴⁴ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 1966

3.3.3 Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech

Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (dále viz Protokol) byl vyhlášen v New Yorku 15. 12. 1989 Valným shromážděním OSN. Česká republika k Protokolu přistoupila v červnu roku 2004. Z hlediska práce jde o významný dokument kladoucí si za cíl odstranění trestu smrti v členských zemích.

Smluvní státy přistupují k Protokolu „*v důvěře, že odstranění trestu smrti přispěje k posílení lidské důstojnosti a k pokrokovému rozvoji lidských práv, s odkazem na článek 3 Všeobecné deklarace lidských práv přijaté 10. prosince 1948 a na článek 6 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech přijatého 16. prosince 1966, se zřetelem k tomu, že se v článku 6 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech poukazuje na odstranění trestu smrti způsobem, z něhož jednoznačně vyplývá, že odstranění je žádoucí, přesvědčeny, že všechna opatření k odstranění trestu smrti představují pokrok pro zachování práva na život, přejíce si přijmout mezinárodní závazek odstranit trest smrti...*“⁴⁵ Z výše uvedeného tedy jasně vyplývají cíle, které si Protokol klade.

Čl. 1 zakotvuje zásadu, že nikdo nesmí být popraven podle jurisdikce státu, který je stranou Protokolu. Zároveň ukládá povinnost členským státům přijmout taková opatření, která jsou nezbytná ke zrušení trestu smrti v rámci své jurisdikce.

V době ratifikace tohoto Protokolu je umožněno přistupujícím státům zvolit takovou právní úpravu, která by jim umožňovala uložit trest smrti v době války, a to za nejtěžší vojenské trestné činy a pouze na základě rozsudku. V případě, že členský stát zvolí tuto právní úpravu, musí to bezprostředně oznámit generálnímu tajemníkovi Spojených národů, včetně příslušných ustanovení dané vnitrostátní právní úpravy.

K Protokolu mohou přistoupit všechny státy, které ratifikovaly Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

⁴⁵ Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, 1989

3.3.4 Ženevské konvence

Ženevské konvence vznikly jako snaha o zlidštění způsobu vedení válek. Základním stavebním kamenem těchto dokumentů je přijetí Ženevské úmluvy v roce 1864. Postupně došlo k vybudování systému úmluv, které určovaly pravidla, kterými se musely státy během vedení válek řídit. Ženevské konvence stanoví řadu omezení výkonu trestu smrti. Ten se např. nesmí vykonat na osobě mladší osmnácti let či na těhotné ženě. Odsouzení jsou oprávněni podat žádost o milost. Na civilním obyvatelstvu je možno trest smrti vykonat pouze za špionáž a sabotáž, případně za zabití.

3.2 Evropské právo

3.2.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále viz Úmluva) byla sjednána v Římě v listopadu roku 1950. Lze ji považovat za jednu z nejvýznamnějších úmluv sjednaných v rámci Rady Evropy. Československá republika Úmluvu ratifikovala v březnu roku 1992.

Nejvýznamnějším z hlediska této práce je jistě čl. 2, který stanoví: „*Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.*“⁴⁶ V dalších odstavcích uvedeného článku jsou upřesněny situace, při kterých usmrcení druhé osoby není považováno za protizákonné. Jde o následující situace:

- v případě nutné obrany
- v případě provedení zákonného zadržení osoby či zabránění útěku osoby zákonně zadržené
- v případě potlačování nepokojů nebo vzpoury pokud se jedná o zákonně uskutečněnou akci⁴⁷

⁴⁶ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, 1950

⁴⁷ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, 1950

Jak je vidno z předchozí citace čl. 2, Úmluva sice zakotvuje zákonem chráněné právo na život, na druhou stranu však trest smrti připouští. Dodržování Úmluvy je kontrolováno Evropským soudem pro lidská práva.

3.2.2 Protokol č. 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Jmenovaný Protokol č. 6 (ze dne 28.4.1983, dále viz Protokol) doplňuje ustanovení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v oblasti trestu smrti. Jedná se tedy o významný právní dokument, který naplňuje všeobecnou evropskou tendenci směřující ke zrušení trestu smrti. Tento vývoj je promítnut ihned v čl. 1, jehož znění je následující: „*Trest smrti se ruší. Nikdo nemůže být k takovému trestu odsouzen ani popraven.*“

Čl. 2 Protokolu dále zakotvuje možnost státu uložit trest smrti za činy spáchané během války nebo v době bezprostřední hrozby války, a to pouze v případech, které jsou předvídané v zákoně a v souladu s ním. Takováto ustanovení zákona musí stát bezprostředně sdělit generálnímu tajemníkovi Rady Evropy.

Čl. 5 upravuje územní působnost Protokolu následujícím způsobem: Státy mohou při ratifikaci protokolu určit území, na která se bude Protokol vztahovat. Zároveň mohou státy tuto platnost libovolně rozšířit i na další území, pro která nebyl původně přijat.

3.2.3 Protokol č. 13 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Protokol č. 13 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod byl přijat v květnu roku 2002 ve Vilniusu. Členské státy tento protokol přijaly „*přesvědčeny, že právo každého člověka na život je základní hodnotou demokratické společnosti a že zrušení trestu smrti je nezbytné pro ochranu tohoto práva a pro plné uznání nezadatelné důstojnosti všech lidských bytostí; přejíce si posílit ochranu práva na život zaručeného Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále „Úmluva“); konstatující, že Protokol č. 6 k Úmluvě týkající se zrušení trestu smrti, podepsaný ve Štrasburku dne 28. dubna 1983, nevylučuje trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války; rozhodnuty učinit*

*poslední krok ke zrušení trestu smrti za všech okolností...*⁴⁸ Z uvedené citace jasně vyplývá, že Protokol č. 13 na rozdíl od Protokolu č. 6 zakazuje trest smrti bez ohledu na okolnosti, nepovoluje tedy uložení této sankce ani ve stavu válečném nebo pod bezprostřední hrozbou války. Z hlediska evropského vývoje problematiky trestu smrti jde tedy o významný právní krok kupředu. Kromě uvedené změny se oba protokoly ve svém obsahu shodují.

3.2.4 Listina základních práv Evropské unie

Již z předchozích dokumentů je patrné, že evropským trendem v oblasti vývoje trestu smrti je směřování k jeho úplnému zrušení. Důkazem tohoto vývoje je např. zavedení světového i evropského „Dnu proti trestu smrti“ v roce 2007, který byl stanoven na 10. října. Dle vysokých představitelů Evropské unie nemá trest smrti v dnešním moderním a demokratickém světě své místo. EU se výrazně zasazuje o zrušení absolutního trestu ve světě, k tomuto boji využívá nejrůznější nástroje diplomacie a spolupráce. Zároveň se EU snaží působit na státy, ve kterých ke zrušení trestu smrti dosud nedošlo, aby omezovaly ukládání tohoto trestu a při jeho výkonu dodržovaly alespoň minimální standardy stanovené v rámci mezinárodního práva. EU také podporuje diskuze na toto téma v rámci široké veřejnosti a posiluje její odpor vůči ukládání nejvyššího trestu. EU jako první oblastní společenství přijala podmínky zakazující obchodování s produkty, které se k výkonu trestu smrti používají.

Dalším krokem, který potvrzoval předchozí vývoj dané problematiky, je přijetí Listiny základních práv Evropské unie. Významným z hlediska této práce je především čl. 2 s názvem „právo na život“, který ve svých dvou odstavcích stanoví, že „*Každý má právo na život.*“ a „*Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti ani popraven.*“⁴⁹ Čl. 4 dále zakazuje mučení či jiné nelidské nebo ponižující zacházení či trest.

Jak tedy vyplývá z výše uvedeného, členské státy EU nesmí mít ve své vnitrostátní právní úpravě povoleno užívání trestu smrti, neboť by toto bylo v rozporu s Listinou základních práv Evropské unie. Taková právní úprava je zároveň jednou z podmínek vstupu do EU či do Rady Evropy.

⁴⁸ Protokol č. 13 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, 2002

⁴⁹ Listina základních práv Evropské unie, 2000

3.3 Vnitrostátní právo

Je nepopiratelné, že nejvýznamnější právní dokumenty upravující trest smrti existují na mezinárodní, případně evropské úrovni. Na druhou stranu je však česká právní úprava této problematiky stěžejní pro osoby žijící na území ČR a stejně jako jinde ve světě, prošla i u nás dlouhým vývojem. Tento je popsán v předchozích kapitolách. Následující kapitola je věnována současné právní úpravě trestu smrti, respektive jeho zákazu, v rámci českého právního řádu.

3.3.1 Listina základních práv a svobod

Za nejvýznamnější vnitrostátní dokument upravující problematiku trestu smrti lze beze sporu považovat ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále viz LZPS). Jelikož se jedná o zákon ústavní, ostatní zákony nižší právní síly musí být s tímto zákonem v souladu.

Základní lidská práva a svobody upravuje LZPS ve své hlavě druhé, oddílu prvním. Mezi těmito ustanoveními lze hledat také úpravu trestu smrti, a to již ve čl. 6, který je následujícího znění:

„Článek 6

- 1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.
- 2) Nikdo nesmí být zbaven života.
- 3) Trest smrti se nepřipouští.
- 4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.“⁵⁰

Z výše uvedené citace je patrné, že LZPS v právní úpravě trestu smrti zachází poměrně daleko, když stanoví ve svém třetím odstavci úplný zákaz tohoto trestu. Ze srovnání LZPS se Všeobecnou deklarací lidských práv (podkapitola 3.3.1) jasně plyne, že LZPS upravuje danou problematiku mnohem přísněji, neboť absolutní trest na rozdíl od Všeobecné deklarace lidských práv, přímo zakazuje. Na tomto srovnání je tedy patrný vývoj, který tato problematika v průběhu let prodělala.

⁵⁰ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Úpravu vztahující se k trestu smrti lze dále najít také v čl. 7 LZPS., a to jeho odstavci druhém, jehož znění je následující: „*Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.*“⁵¹ Pokud bychom článek opět srovnali se Všeobecnou deklarací lidských práv, konkrétně se čl. 5, zjistíme, že v tomto případě jsou články totožné.

LZPS ve svých ustanoveních dále zakotvuje nejdůležitější zásady trestního práva a trestního řízení – např. stíhání pouze ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví zákon, důvody a způsob zadržení obviněného nebo podezřelého z trestného činu, podmínky zatčení obviněného, podmínky vzetí do vazby či držení v ústavní zdravotnické péči, právo odepřít výpověď, presumpce nevin, právo na obhajobu, zásada *ne bis in idem* a další. Významným ustanovením z hlediska trestního práva je též čl. 39, který je následujícího znění: „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“⁵² Tento článek vyjadřuje v práci již dříve uvedenou zásadu *nullum crimen sine lege*.

3.3.2 Trestní zákoník

Jak již bylo v práci uvedeno, trest smrti byl v Československé republice definitivně zrušen zákonem č. 175/1990 Sb. V současné době je trestní právo v ČR upraveno v několika právních předpisech, kterými jsou zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník pro úpravu trestního práva hmotného a zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád pro oblast trestního práva procesního. Pro úpravu problematiky nezákonných skutků páchaných mladistvými (tedy osobami mezi 15 a 18 lety věku) je v platnosti zvláštní právní předpis, a to zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Tato úprava je dále doplněna celou řadou dalších právních předpisů.

Samostatná právní úprava nezákonného jednání páchaného mladistvými osobami je více než vhodná, neboť tyto osoby nejsou mnohdy natolik rozumově a mravně vyspělé, aby mohly být posuzovány stejně jako dospělí pachatelé. Je tedy více

⁵¹ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁵² Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

než vhodné, aby problematika mladistvých pachatelů byla upravena v samostatném zákoně. Při vedení trestního řízení proti mladistvému pachateli je nutno postupovat s ohledem na jeho věk a již zmiňovanou rozumovou a mravní vyspělost.

Podle současné právní úpravy lze pachatelům ukládat 2 druhy trestněprávních sankcí – jedná se o tresty za trestné činy a ochranná opatření, která lze uložit i za jednání jinak trestná. Ve druhém případě se jedná o ochranné léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty či uložení ochranné výchovy. Jak tresty, tak ochranná opatření lze ukládat samostatně i souběžně. Lze tedy říci, že v české právní úpravě platí dualismus sankcí. Nutno podotknout, že v rámci postihu mladistvých za spáchaná provinění platí monismus sankcí – opatření, která lze uložit za provinění i čin jinak trestný.

Při ukládání trestů pachatelům se přihlíží k mnoha faktorům a zároveň je nutno dodržovat zásady stanovené trestním právem. Nejvýznamnější z nich je zásada zákonnosti – trest lze uložit pouze na základě zákona. Další významnou zásadou užívanou v trestním právu je zásada individualizace, kdy soud při stanovení druhu a výměry trestu přihlédne zejména k závažnosti spáchaného trestného činu a jeho povaze, dále k osobě pachatele (osobní, rodinné poměry, dosavadní život) a v neposlední řadě k možnosti nápravy pachatele (§ 39 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Dále je vhodné přihlížet k dalším okolnostem, jako je např. chování pachatele po činu, k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem (zde platí zásada zákazu dvojího přičítání), k dopadu trestu na pachatele, k době, která od spáchání činu uplynula atd. Dále platí určité odchylky při ukládání trestů při souběhu trestných činů, při recidivě, při pokračování v trestném činu či při ukládání trestu pachateli, který spáchal trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Další zásadou pro ukládání trestů je zásada přiměřenosti, dle této zásady musí být uložena trestní sankce přiměřená spáchanému činu. Významnou je též zásada humanity sankcí – vyjadřuje zákaz ukládání krutých a ponižujících sankcí. Z hlediska práce je tedy tato zásada zásadní. Na závěr zmiňuji zákaz ukládání sankcí shodně věcné povahy u téhož pachatele.

Trestní zákoník⁵³ (dále viz TZ) ve své obecné části obsahuje velké množství trestů. Z hlediska této práce je však nejvýznamnější § 54 TZ, který zakotvuje možnost uložit výjimečný trest. Tento druh trestu lze v současné době považovat za

⁵³ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

alternativu trestu smrti, který není českým právním řádem povolen. Z tohoto důvodu je úpravě výjimečného trestu věnována poměrně rozsáhlá část práce.

Uloženou trestněprávní sankci lze prominout, a to na základě prezidentské milosti či amnestie. Prezident však nemůže prominout uložená ochranná opatření, což považuji za zcela logické a správné ustanovení.

4. Trest smrti ve světě

V rámci světového přístupu k problematice trestu smrti se vyčlenili čtyři způsoby právní úpravy. První skupinu tvoří státy, které trest smrti zcela zakázaly. Jak vyplývá z předchozích kapitol práce, patří mezi ně i Česká republika. Ve druhé skupině najdeme státy, které trest smrti zrušily pouze pro tzv. „běžné zločiny“, zachovaly ho však pro nejzávažnější trestné činy, např. zavraždění prezidenta či zločiny válečné. Třetí skupinu tvoří státy, ve kterých sice k formálnímu zrušení trestu smrti nedošlo, v praxi jej však neukládají již několik let, či desetiletí. Poslední skupinu tvoří státy, které trest smrti dodnes běžně ukládají a vykonávají.

Počet zemí, ve kterých stále dochází k popravám, klesl o celou třetinu, a to za posledních deset let. Na druhou stranu, v roce 2011 došlo k výraznému nárůstu počtu poprav v zemích, které trest smrti stále uplatňují. Podle Reportu, který každoročně koncem března vydává mezinárodní organizace Amnesty International, bylo v roce 2011 popraveno nejméně 676 lidí po celém světě. Oproti roku 2010 byl tak zaznamenán nárůst poprav o 149, navzdory faktu, že počet států, ve kterých se trest smrti vykonává, klesl na pouhých 20 (ze 198 zemí světa). Jako způsob výkonu trestu smrti se v roce 2011 používá oběšení, setnutí hlavy, smrtící injekce, zastřelení, elektrické křeslo, smrtící plyn a ukamenování.

Největší meziroční nárůst poprav je zaznamenán na Blízkém východě – jedná se o nárůst téměř padesátiprocentní. Nejvíce poprav bylo vykonáno v Íránu – min. 360, za Íránem je druhá v pořadí Saudská Arábie s min. 82 popravenými, dále Irák – min. 68 popravených a Jemen - min. 41 popravených. Je vysoce pravděpodobné, že zejména v Íránu není určité procento poprav oficiálně přiznáno, skutečný počet popravených osob je tedy ve skutečnosti mnohem vyšší. V Íránu také došlo k popravě minimálně tří lidí mladších osmnácti let, takové jednání je však v rozporu s mezinárodním právem. Neoficiální zprávy však uvádějí počet popravených mladistvých v této zemi vyšší – min. 7 osob. Jedna osoba mladší osmnácti let byla také popravena v Saudské Arábii. *„Popravování byli lidé například za cizoložství a sodomii (Írán), rouhání (Pákistán), čarodějnictví (Saudská Arábie), obchod s lidskými kostmi (Demokratická republika Kongo) nebo za drogové trestné činy ve více než 10 zemích. Ve většině zemí, kde byli lidé popraveni nebo odsouzeni k trestu smrti, neměly soudy podobu spravedlivého*

soudního procesu. V některých zemích byla přiznání vynucována mučením či jiným nátlakem - například v Bělorusku, Číně, Íránu, Iráku, Severní Koreji a Saúdské Arábii.⁵⁴

K největšímu množství poprav došlo v roce 2011 v Číně, která popravila více lidí, než všechny ostatní země dohromady. Přesná čísla však nejsou známa, neboť je Čína uchovává jako státní tajemství. V Číně, jakož i ve Vietnamu a Bělorusku, nedocházelo k informování odsouzených, jejich rodin ani právních zástupců o nadcházející popravě. Veřejně se popravovalo v Íránu, Saúdské Arábii, Somálsku a v Severní Koreji. Užití trestu smrti ukamenováním již není v roce 2011 doloženo.

Jediným státem na americkém kontinentě, ve kterém dochází k popravám, byly opět Spojené státy americké. V roce 2011 zde bylo popraveno 43 odsouzených. Za posledních deset let je však v USA zaznamenán výrazný pokles poprav. K trestu smrti bylo v roce 2011 odsouzeno 78 lidí, v osmdesátých a devadesátých letech bylo k tomuto trestu v průměru odsouzeno 280 lidí za rok. Ve státě Illinois byl navíc trest smrti zakázán, stal se tak šestnáctým státem USA, kde k zákazu trestu smrti došlo. Jediným evropským státem, ve kterém se stále popravuje, je Bělorusko. V roce 2011 zde došlo k popravě dvou lidí. Poprvé za devatenáct let nebyl nikdo popraven v Japonsku (rok 2011).

V roce 2011 bylo k trestu smrti odsouzeno nejméně 1923 osob po celém světě. Celkem bylo celosvětově v tomto roce pod rozsudkem trestu smrti nejméně 18 750 odsouzených.

Povinné ukládání trestu smrti za některé trestné činy je nadále užíváno v Indii, Íránu, Malajsii, Pákistánu, Singapuru, Zambii a v Trinidad a Tobagu. Obligatorní ukládání tohoto trestu je v rozporu s lidskými právy, neboť neumožňuje přihlížet k okolnostem konkrétního případu či osobním poměrům pachatele.

4.1 Trest smrti v Americe

Vývoj situace ve Spojených státech amerických naznačuje postupné upouštění od užívání trestu smrti a jeho nahrazování trestem odnětí svobody na doživotí. Jak jej iž

⁵⁴ Dostupné na <http://www.amnesty.cz/z695/trest-smrti-v-roce-2011-popravuje-mene-zemi-zato-s-vetsi-intenzitou>

v práci uvedeno, Illinois se v roce 2011 stal šestnáctým americkým státem, který od trestu smrti upustil. Od roku 2007 se tak stal třetím státem s touto legislativou, prvním bylo v roce 2007 New Jersey, které od trestu smrti upustilo po čtyřiceti letech, druhým v roce 2009 Nové Mexiko, kdy jeho guvernér Bill Richardson vyhlásil zrušení trestu smrti s poukazem na neustále hrozící možnost justičního omylu. V roce 2013 došlo ke zrušení nejvyššího trestu ve státě Connecticut.

V roce 2011 došlo v USA ke 43 popravám, a to ve 13 ze 34 států, které absolutní trest připouští. Z tohoto počtu bylo 74% poprav vykonáno v severních státech. Státy, ve kterých se v roce 2011 popravovalo, jsou: Texas (13), Alabama (6), Arizona (4), Delaware (1), Florida (2), Georgia (4), Idaho (1), Mississippi (2), Missouri (1), Ohio (5), Oklahoma (2), Severní Karolína (1) a Virginia (1).⁵⁵ V roce 2011 bylo k trestu smrti v rámci USA odsouzeno dalších 78 osob. V rámci celé Ameriky je pak toto číslo vyšší – k trestu smrti bylo odsouzeno 84 osob – USA (78), Guyana (3), Svatá Lucie (1), Trinidad a Tobago (2).

Ve státě **Bahamy** bylo vydáno rozhodnutí stanovící povinnost vykonat uložený trest smrti do pěti let od vyhlášení rozsudku. Pokud v této lhůtě není rozsudek vykonán, je považován za nelidský a ponižující. V takovém případě pak musí dojít k jeho přeměně na trest odnětí svobody na doživotí. Trest smrti je v tomto státě možné uložit za trestný čin vraždy ve spojení s přitěžujícími okolnostmi. I v tomto případě má však soudce na výběr mezi tímto trestem a trestem odnětí svobody na doživotí.

Ke dni 31. prosince 2011 ve státě **Guyana** čekalo na výkon trestu smrti 34 osob a další tři byly během tohoto roku k trestu smrti odsouzeny. Poslední poprava se v tomto státě konala v roce 1997.

Ve státě **Svatá Lucie** byl v roce 2011 vynesena jeden rozsudek smrti. Za posledních patnáct let zde však nikdo nebyl popraven.

Ve státě **Trinidad a Tobago** byly k trestu smrti v roce 2011 odsouzeny dvě osoby, dalších 31 jich pak na výkon trestu čekalo.⁵⁶

Přes tento pozitivní vývoj je nutné konstatovat, že přestože USA představují jednu z nejvyspělejších a nejdemokratičtějších zemí světa, trest smrti zde dosud nebyl zakázán. Přestože se USA snaží o co největší humanizaci výkonu trestu smrti, např. za

⁵⁵ Death sentences and executions, Amnesty International, dostupné na <http://www.amnesty.cz/download/file/401>

⁵⁶ tamtéž

pomoci smrtící injekce, je otázkou, zda lze za humánní považovat samotné ukládání tohoto trestu. Státy, ve kterých je absolutní trest dodnes ukládán, jsou neustále vyzývány ze strany mezinárodních organizací k odstranění tohoto trestu. Tyto však argumentují skutečností, že trest smrti není v rozporu s mezinárodním právem, a tak přes všechny výzvy absolutní trest opakovaně ukládají. Trest smrti je možno v USA vykonat pěti způsoby, a to injekcí, elektrickým křeslem, plynem, oběšením a zastřelením. Díky poměrně velkému množství legálních způsobů výkonu trestu smrti se USA dostávají v tomto směru na první místo ve světě jakožto stát umožňující nejvíce možných způsobů poprav.

Úprava trestu smrti není v USA součástí legislativy na úrovni federace. Na základě této úpravy si členské státy, které ve svém právním řádu připouštějí uložení trestu smrti, mohou samy upravit, jakým způsobem bude tento trest vykonáván a za jaké trestné činy bude ukládán. V roce 2010 byla nejvíce využívaným způsobem poprav smrtící injekce – užívalo ji 19 států, 14 států k popravám používalo elektrické křeslo, 8 států popravovalo za pomoci plynové komory, 3 státy odsouzené usmrcovaly oběšením, 2 pak zastřelením.

Spojené státy americké byly dříve neustále kritizovány za popravu delikventů mladších osmnácti let. Tyto negativní reakce byly zcela opodstatněné, což dokládá i fakt, že v letech 1974 – 1992 bylo v USA k trestu smrti odsouzeno 92 osob mladších osmnácti let, včetně čtyř dívek. Roku 1989 vydal Nejvyšší soud USA judikát, ve kterém připouští legitimitu poprav osoby starší šestnácti let. Trest smrti na takové osobě je rovněž možno vykonat několika způsoby, nejčastěji za pomoci plynové komory či elektrického křesla. V uvedeném roce na výkon trestu čekalo 28 osob mladších osmnácti let, z toho u jedenácti z nich mělo k popravě dojít pomocí elektrického křesla. Za odstrašující lze považovat 2 poprav vykonané roku 1946, kdy byly popraveny osoby ve věku čtrnáct a patnáct let.⁵⁷

Dle mého názoru je opravdu závažnější, pokud dojde k popravě čtrnáctiletého dítěte. Na druhou stranu je nutno zamyslet se nad legitimitou poprav osob mladistvých. V prvé řadě je nutno rozlišit činy, za které trest smrti přísluší. V tomto směru je nutno zohlednit zejména hledisko přiměřenosti trestu ve vztahu ke spáchanému trestnému činu. Osobně bych trest smrti v zemích, ve kterých je dodnes vykonáván, ukládala

⁵⁷ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. s. 313 – 334

pouze v případech úmyslných trestných činů násilné povahy, kterými byla způsobena smrt oběti. Dále je nutno přihlížet k dalším okolnostem případu jako k motivu pachatele, k jeho chování po činu apod. V případě mladistvých pachatelů je podle mého názoru nutné zvažovat možnost resocializace takového pachatele a dále je naprosto nezbytné odborně zkoumat jeho psychickou stránku, tedy zda je dostatečně duševně a mravně vyspělý tak, aby si uvědomoval nezákonnost svého jednání a jeho důsledky. V současné době, kdy je dětská psychologie a psychiatrie na poměrně vysoké úrovni, nám tento rozvoj vědy dává rozsáhlé možnosti zkoumání psychiky mladistvého pachatele. Domnívám se však, že např. sedmnáctiletá osoba může být natolik psychicky vyspělá, že je možno uznat ji stejně odpovědnou jako dospělého pachatele. Vždyť už od dětství jsou dětem vštěpovány takové morální zásady, které je učí, že vraždit se nemá. Pokud tedy odborné zkoumání subjektivní stránky pachatele prokáže, že takováto osoba je schopna zcela rozpoznat nezákonnost svého chování, posoudit následky svého jednání a ovládat jej, je nutno ji za takové jednání odsoudit jako dospělého pachatele.

Spojené státy americké jsou světovou velmocí, je tedy více než pravděpodobné, že na základě výzev ke zrušení trestu smrti od ostatních států k tomuto zrušení nepřistoupí. Pozitivním trendem však je postupné upouštění od trestu smrti v některých amerických státech. Časté debaty jsou vedeny na téma smrtící injekce, kdy dosud není zřejmé, zda jde opravdu o jeden z nejhumnějších způsobů výkonu trestu smrti. Byly zaznamenány případy, kdy odsouzený po aplikaci injekce nevýslovně trpěl, smrt navíc nastala po velmi dlouhé době. V určitých případech se popravovaný po aplikaci této injekce udusí při plném vědomí. Výše uvedené dokazuje i případ popravy provedené v Miami na Angelovi Nievesovi Diazovi pomocí smrtící injekce, který umíral 34 minut po její aplikaci a usmrtit se ho podařilo až po aplikaci druhé dávky. Ředitelka věznice délku popravy odůvodňuje skutečností, že odsouzený bral léky na onemocnění jater, které zpomalují metabolismus. Dle jejího vyjádření však popravený netrpěl. Odborníci argumentují faktem, že jedna ze složek injekce obsahuje látku paralyzující organismus, o abnormální bolesti se tedy v tomto případě popravy hovořit nedá. Sám Diaz se přitom ve svém posledním odvolání obrátil na Nejvyšší soud s tím, že látky obsažené ve smrtící injekci způsobují nevýslovné utrpení popravovaného.⁵⁸

⁵⁸ dostupné na <http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/104107-florida-zkazila-popravu-muz-umiral-30-minut.html>

4.2 Trest smrti v Asijsko-pacifickém regionu

Tuto podkapitolu si dovolím věnovat trestu smrti v Asijsko-pacifickém regionu, přičemž samostatnou kapitolu ohledně této problematiky jsem vyčlenila pro Čínu.

Žádné popravy nebyly v roce 2011 vykonány (ze zemí, které mají možnost uložit trest smrti ve svém právním řádu) v Singapuru, Brunej, Indii, Indonésii, Laosu, Maledivách, Mongolsku, Myanmaru, Pákistánu, Jižní Koreji, Srí Lance a Thajsku.

Téma trestu smrti bylo předmětem debat na národní úrovni v Číně, Japonsku, Malajsii, Jižní Koreji a na Taiwanu.

Většina vlád v regionu nezveřejňuje údaje o užívání trestu smrti (Čína, Mongolsko, Malajsie, Severní Korea, Singapur, Vietnam).

Nejméně 51 poprav, bez započítání tisíců, které dle odhadů, byly vykonány v Číně, je hlášeno ze sedmi zemí asijsko-pacifického regionu: Afghánistán (2), Bangladéš (5+), Čína (+), Malajsie (+), Severní Korea (30+), Taiwan (5) a Vietnam (5+).

Nejméně 833 nových rozsudků smrti bylo vyneseno v 18 zemích v regionu v roce 2011: Afghánistán (+), Bangladéš (49+), Čína (+), Indie (110+), Indonésie (6+), Japonsko (10), Malajsie (108+), Mongolsko (+), Myanmar (33+), Severní Korea (+), Pákistán (313+), Papua-Nová Guinea (5), Singapur (5+), Jižní Korea (1), Srí Lanka (106), Taiwan (16) a Vietnam (23+). Čísla v závorkách značí odhadovaný počet vykonaných poprav v uvedené zemi, plusová znaménka pak označují skutečnost, že reálný počet těchto poprav je ve skutečnosti vyšší. Plusová znaménka bez čísel znamenají existenci vykonaných poprav, jejichž počet však není znám.

Je známo, že nejméně pět poprav bylo vykonáno a 49 rozsudků smrti bylo uloženo v **Bangladéši**. V červenci 2011 vláda započala legislativní proces, jehož výsledkem má být rozšíření trestu smrti i na další trestné činy.

Již sedm let po sobě nebyla vykonána žádná poprava v **Indii**, naproti tomu bylo vyneseno nejméně 110 nových rozsudků smrti, čímž celkový počet odsouzených k trestu smrti ke konci roku 2011 dosáhl rozmezí mezi 400 a 500 odsouzenými. V červnu 2011 rozhodl Bombajský Vrchní soud, že povinné uložení trestu smrti dle zákona o drogách a psychotropních substancích je porušením indické ústavy a rozhodl tak, že soudcům musí být umožněna volba druhu trestu.

Pouze na okraj a s ohledem na nedávnou metanolovou aféru v ČR si dovoluji uvést, že v prosinci 2011 vstoupil v indickém státě Guajarát v účinnost zákon, který umožňuje uložit trest smrti za výrobu a prodej toxického alkoholu.

Třetím rokem nebyly hlášeny žádné popravy ani z **Indonésie**. Je známo, že nejméně 6 lidí bylo odsouzeno k trestu smrti v průběhu roku 2011 a odhaduje se, že více než 100 odsouzených čeká na výkon trestu smrti.

Poprvé za 19 let nejsou zaznamenány žádné popravy v **Japonsku**. Přesto byl v Japonsku v roce 2011 uložen rozsudek smrti v 10 nových případech a počet odsouzených čekajících na výkon trestu smrti dosáhl 130. Již v prvním trimestru roku 2013 je však v Japonsku hlášena vykonaná poprava.

V roce 2011 nedošlo k žádným popravám v **Jižní Koreji**. Šedesátka lidí čekala na výkon trestu smrti v průběhu roku 2011, z čehož jeden rozsudek smrti byl uložen v roce 2011.

Amnesty International nebylo schopno ověřit počet vykonaných poprav v **Malajsii**, ale bylo napočítáno nejméně 108 nových rozsudků smrti v průběhu roku 2011. Více než dvě třetiny rozsudků smrti byly uloženy za trestné činy spojené s drogami.

Poprvé po delší době nejsou hlášeny žádné nově uložené tresty smrti z **Malediv**.

Informace ohledně trestu smrti jsou státním tajemstvím rovněž v **Mongolsku**, žádné údaje tedy nejsou známy. Nejvyšší soud informoval AI, že počty rozsudků smrti se snižují.

Nejméně 33 nových rozsudků smrti bylo v roce 2011 uloženo v **Myanmaru**. V květnu 2011 přeměnil prezident trest smrti 657 odsouzeným na trest doživotí. Nejméně 30 lidí, včetně dvou žen, čekalo podle odhadů ke konci roku 2011 na výkon trestu smrti.

Navzdory faktu, že počet rozsudků smrti a vykonaných poprav oznámených oficiálními médii v **Severní Koreji** klesl, v průběhu roku 2011 bylo ohlášeno nejméně 30 vykonaných poprav. Tato čísla jsou však pravděpodobně velmi silně podhodnocená. Je třeba vzít v potaz, že žádný proces probíhající v Severní Koreji nenaplnuje mezinárodní standardy spravedlivého a řádného procesu, což je dáno i nedostatkem nezávislosti soudnictví a několika problematickými zákonnými i ústavními ustanoveními. Zajímavostí je, že obvyklé veřejné popravy jsou porušením

severokorejského trestního zákoníku. Amnesty International odhaduje, že kromě „justičních poprav“ existuje v zemi velké množství poprav vykonaných mimo soudní proces.

Ačkoli nebyly v **Pákistánu** již třetím rokem zaznamenány žádné popravy, tak v roce 2011 bylo uloženo nejméně 313 nových rozsudků smrti. Více jak polovina všech těchto rozsudků připadá na trestné činy vraždy, zbytek většinou tvoří obchod s drogami, znásilnění či únos pro výkupné. Tři lidé byli odsouzeni za rouhání, je ale známo, že za tento trestný čin nebyla nikdy žádná poprava vykonána. Ke konci roku 2011 čekalo na výkon trestu smrti nejméně 8300 odsouzených.

Pět nových rozsudků smrti bylo uloženo v **Papui-Nové Guineji**.

AI nebyla schopna potvrdit žádnou popravu v **Singapuru**. Nejméně pět nových rozsudků smrti bylo uloženo, z čehož všechny až na jeden připadaly na cizozemce.

Oficiální informace hovoří o tom, že 106 nových rozsudků smrti bylo v roce 2011 uloženo na **Srí Lance** a 362 lidí čekalo ke konci roku na výkon trestu.

Pět mužů bylo v roce 2011 popraveno na **Taiwanu**, dále bylo vyneseno 16 nových rozsudků smrti a 55 odsouzených čekalo na výkon trestu smrti.

Již druhým rokem po sobě nedošlo v **Thajsku** k žádné popravě. V roce 2011 bylo uloženo 40 nových rozsudků smrti, z čehož 9 pro obchod s drogami. Celkově na výkon trestu smrti ke konci roku 2011 čekalo 81 mužů a 6 žen.

Přestože statistika ohledně trestu smrti je ve **Vietnamu** označena za státní tajemství, AI zaznamenala nejméně 5 poprav a nejméně 23 nových rozsudků smrti uložených v průběhu roku 2011, většinou za trestné činy spojené s obchodem s drogami. Podle oficiálního stanoviska vietnamského ministerstva veřejné bezpečnosti je ve Vietnamu uloženo průměrně kolem 100 rozsudků smrti ročně. Počátkem roku 2012 měl po několika odkladech účinnosti vstoupit v platnost nový zákon o výkonu trestních rozsudků, který nahrazuje výkon trestu smrti zastřelením aplikací smrtící injekce a poprvé umožňuje příbuzným odsouzeného legálně žádat vydání těla popraveného za účelem pohřbu.

4.2.1 Trest smrti v Číně

Čína se v oblasti trestního práva zasloužila o celosvětové prvenství v ukládání trestu smrti – je považována za největší popraviště na světě. Přesné údaje o počtu popravených v Číně nejsou k dispozici, neboť jak již bylo v práci uvedeno dříve, čínské úřady přesná čísla tají. Přesto avizují, že počet poprav zde rok od roku klesá. Toto tvrzení je však podle mého názoru více než diskutabilní, neboť pokud má opravdu stav poprav v Číně klesající tendenci, nevidím zde důvod pro tajeň celkového počtu popravených. Tento přístup podle mě vyvolává spíše podezření a navíc dochází ke zkreslování celosvětových statistik. Z tohoto důvodu není mnohdy Čína do těchto statistik zahrnuta, neboť počty poprav se opírají pouze o informace, které jsou veřejně dostupné a jsou tedy dozajista silně zkreslené. Odborná veřejnost se domnívá, že je v Číně každoročně provedeno více poprav, než ve všech ostatních státech světa dohromady. Odhady hovoří dokonce o tisících vykonaných poprav ročně.⁵⁹

Způsoby výkonu poprav jsou však Čínou oficiálně přiznané. Probíhají zde dvěma způsoby, a to zastřelením a v posledních letech je rovněž zaznamenán nárůst užití smrtící injekce. Čína se od ostatních států světa odlišuje také krátkou dobou mezi uložením trestu smrti a jeho výkonem. Trest je zde obvykle vykonáván do jednoho roku od jeho uložení, což je ostatními státy světa považováno za rozporné s lidskými právy a mezinárodními standardy.

V Číně dozajista probíhají rovněž popravy uložené bez řádného soudního procesu. Jaké množství osob je takto popraveno, si však netroufají odhadnout ani odborníci. Běžně jsou zde také popravovány osoby mladší osmnácti let a ve velkém počtu také ženy.

Původně bylo v Číně možné uložit absolutní trest za 68 zločinů. V roce 2011 však došlo k novelizaci trestního zákoníku, kterou byl počet těchto zločinů zredukován na 55. Ubylo tedy 13 trestných činů, za které bylo trest smrti možné uložit. Mezi tyto trestné činy patří zejména činy nenásilné či finanční povahy, dále také pašování vzácných zvířat, vzácných kovů či kulturních památek, padělání či daňové úniky a další. Prostřednictvím novelizace se Čína snaží o snížení ukládání trestu smrti, jak ale daný trend bude dodržovat v praxi je otázkou. Další změnou, kterou novela přinesla je zákaz

⁵⁹ Amnesty urges China to disclose execution figures, dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8593438.stm>

ukládání trestu smrti osobám starším 75 let, za předpokladu, že tohoto věku dosáhly v době procesu. Pokud však takováto osoba spáchala trestný čin mimořádně krutým způsobem, je možno uložit absolutní trest i jí. Krokem kupředu je i skutečnost, že jako doznání není připuštěno prohlášení osoby, která byla za tím účelem mučena.⁶⁰

Na jednu stranu lze vývoj v Číně považovat za pozitivní, neboť dochází ke snižování počtu trestných činů, za které lze uložit nejvyšší trest, na druhou stranu je však celkový počet těchto deliktů zbytečně vysoký. Čína tak v právní úpravě trestu smrti neustále zaostává za zbytkem světa. Dále zde zůstává otázka, nakolik novela trestního zákoníku v praxi ovlivní počty poprav. Jelikož Čína stále nezveřejňuje počty popravených odsouzených, je pravděpodobné, že tato otázka zůstane nezodpovězena. I kdyby však Čína zveřejnila tyto údaje pro rok 2012, nevyčteme z nich téměř nic, jelikož nám bude chybět srovnání s údaji z minulých let.

Osobně se domnívám, že nastíněná novelizace zřejmě nebude mít v Číně příliš velký dopad na počet vykonaných poprav. Domnívám se, že je cílem tohoto kroku spíše odrazení útoků ze strany mezinárodních organizací a ostatních států. K tomuto názoru mě vede zejména skutečnost, že Čína není ochotná zveřejňovat údaje o počtu popravených. Pokud by opravdu docházelo ke snižování tohoto počtu, nebyl by to důvod ke zveřejnění? Je však možné, že se Čína obává celosvětové reakce, kterou by informace o závratném počtu poprav s největší pravděpodobností vyvolala.

4.3 Trest smrti v muslimských zemích

V muslimských zemích podléhá veškerá právní úprava vlivu islámu. „V 17. *súře koránu najdeme příkaz, který je jen o něco složitěji vyjádřenou obdobou biblického Nezabiješ. Praví se v ní: Nezabíjejte osoby, jež Bůh zakázal zabíjet, leda podle práva. A byl-li kdo zabit nespravedlivě, dali jsme jeho nejbližšímu pravomoc jej pomstít, nechť však při zabití nepřehání, vždyť zajisté mu bude pomoženo. V tomto ustanovení se zřetelně odráží stará semitská zásada, kterou známe z Mojžíšových knih, jako oko za oko, zub za zub. Korán, který muslimové pokládají za přímé slovo Boží, zároveň jasně říká, že odvěta má být úměrná a nepřekračovat míru trestaného činu. Takto ostatně*

⁶⁰ dostupné na http://byznys.lidovky.cz/poprava-za-danovy-unik-uz-v-cine-nehrozi-duvodu-pro-smrt-uz-je-jen-55-1f6-/firmy-trhy.asp?c=A100825_095853_firmy-trhy_nev

vykládali starozákonní zásadu i křesťanští bibliční exegeti. Islám v tomto smyslu zmírnil staroarabskou krevní mstu, která často znamenala vražedné nepřátelství mezi celými rody nebo kmeny na řadu generací. Muhammad přitom také omezil trestní odpovědnost pouze na pachatele a právo msty na nejbližšího příbuzného. Doporučil také přijmout namísto oprávněné pomsty za zabití hmotné odškodné, tzv. "cenu krve".⁶¹ Vliv koránu v muslimských zemích je nepopíratelný, výše uvedená citace postupem času zakotvila v myslích muslimů názor o potřebnosti a náležitosti trestu smrti v určitých případech.

Trestní normy v muslimských zemích vypracované zejména v 9. století jsou jakousi kombinací lidského a božího práva. Podle práva „šaría“ se zde rozlišují tři okruhy činů – činy trestané podle koránu, činy trestané podle úvahy soudce a činy podléhající mstě. Za porušení norem první kategorie vždy náleží tresty tělesné. Trestem smrti je zde postihováno cizoložství ženatého muže či vdané ženy, které se nejčastěji trestalo ukamenováním či loupežné přepadení, které má za následek smrt přepadeného. Pachatel loupežného přepadení pak měl být ukřižován. Alternativou obou těchto způsobů výkonu trestu smrti je stětí. V minulosti také tomuto trestu propadla osoba, která se zřekla islámu. V novověku však bylo od takových postupů převážně upuštěno. Do druhé skupiny činů spadají méně závažné delikty, za které je nejvyšší trest možné uložit jen výjimečně – např. lesbické styky, pokus o cizoložství, malé krádeže apod. Trest smrti lze uložit např. za čarodějnictví, kacířství či špionáž. V rámci třetího okruhu činů náleží nejbližšímu pozůstalému příbuznému právo rozhodnout, zda bude žádat život za život, či tzv. „cenu krve“ (viz výše).

Výše nastíněné trestní právo se v téměř původní podobě dochovalo v několika zemích – jako např. v Saudské Arábii, Jemenu a Afghánistánu. Dochází ke znovuzavedení tělesných trestů a většímu využívání pomsty rodiny zavražděného na pachateli. V sedmdesátých letech dvacátého století se k tomuto trestnímu právu přihlásily rovněž Libye a Pákistán, dále Írán a v roce 1983 Súdán.

Povstání v severní Africe, které začalo v Tunisku, odkud se rozšířilo do Egypta, Libye, Jemenu, Bahrajnu, Sýrie, Iráku a dalších oblastí regionu, zcela změnilo politickou mapu severní Afriky a Blízkého východu. Dlouholetí vládcí Tuniska, Egypta,

⁶¹ Trest smrti v muslimských zemích, dostupné na http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=2115%3Atrest-smrti-v-muslimskych-zemich&Itemid=4

Libye a Jemenu byli sesazeni, ovšem počáteční naděje na pozitivní změny stran trestu smrti zůstaly prozatím nenaplněny.

Pokračující násilí v Libyi, Sýrii a Jemenu učinilo takřka nemožným získat relevantní informace o užívání trestu smrti v tomto regionu v roce 2011. Například nejsou žádné dostupné informace o justičních popravách v Libyi v roce 2011 a není ani známo nové uložení trestu smrti, naproti tomu popravy bez řádného soudu, mučení, svévolné zadržování byly častým předmětem zpráv z této země.

Nejméně 558 poprav v osmi zemích je potvrzeno za rok 2011: Egypt (1+), Írán (360+), Irák (68+), Palestina (3 v Pásmu Gazy), Saudská Arábie (82+), Sýrie (+), Spojené arabské emiráty (SAE) (1), Jemen (41+). V SAE se konala poprava poprvé od roku 2008.

Bylo uloženo nejméně 750 nových rozsudků smrti v 15 zemích regionu v roce 2011: Alžírsko (51+), Bahrajn (5), Egypt (123+), Írán (156+), Irák (291+), Jordánsko (15+), Kuvajt (17+), Libanon (8), Maroko (5), Palestina (5+: 4 v Pásmu Gazy, 1 na Západním břehu Jordánu), Katar (3+), Saudská Arábie (9+), Sýrie (+), Spojené arabské emiráty (31+), Jemen (29+).

Počet zemí v regionu provádějících popravy a ukládajících trest smrti v porovnání s rokem 2010 mírně poklesl. Celkový počet uložených rozsudků smrti se snížil zhruba o třetinu, ovšem počet potvrzených poprav vzrostl takřka o polovinu a to zejména díky velmi vysokému počtu poprav v Íránu, Iráku a Saudské Arábii. Pokles užívání trestu smrti v porovnání s předešlými lety je zaznamenán z Libanonu, Palestiny a Tuniska. Z 19 zemí této oblasti připadá 99 % všech zaznamenaných poprav na pouhé čtyři státy - Írán, Irák, Saudskou Arábii a Jemen.

Dlouho trvající pochybnosti o spravedlivosti soudních procesů v celém regionu, podporuje i vzrůstající užívání vojenských soudů, stejně jako ukládání trestu smrti za drogové delikty, které nejsou považovány za ty nejzávažnější trestné činy a dále pro vágně formulované politické trestné činy.

4.3.1 Saudská Arábie

Saudská Arábie se řadí mezi muslimské země, ve kterých je v současné době stále užíván trest smrti. Podíl Saudské Arábie na celkovém ročním počtu poprav

provedených ve světě je více než značný. Oficiálně je uváděno, že za posledních dvacet let zde bylo popraveno 1200 odsouzených. Je však velmi pravděpodobné, že tyto údaje jsou stejně jako v případě Číny značně zkreslené a tedy i podhodnocené. V letech 2005 a 2006 došlo k výraznému úbytku poprav, jelikož v obou letech počet popravených nepřekročil čtyřicet. Již v roce 2007 byl však zaznamenán prudký nárůst poprav.

Trest smrti je v Saudské Arábii vykonáván veřejně třemi způsoby – zastřelením, stětím a ukamenováním. Způsob výkonu poprav se mnohdy liší podle pohlaví odsouzeného. Zatímco u mužů se nejčastěji využívá poprava mečem, tedy stětí, ženy bývají nejčastěji popraveny zastřelením. Důvod pro toto rozlišování není nikde oficiálně stanoven, ale lze usuzovat, že jeho původ je opět v náboženství. Muslimské ženy jsou povinny zahalovat svou tvář. Při popravě stětím je vysoké riziko odhalení ženské tváře, která je jinak zahalena závojem. Při popravě zastřelením je toto riziko o mnoho menší, neboť by nemělo dojít k faktickému oddělení hlavy popravené od jejího těla. Odsouzení k trestu smrti v Saudské Arábii neznají datum své popravě a ani jim není umožněno rozloučit se s rodinou a přáteli.⁶²

K trestu smrti jsou v Saudské Arábii de facto odsuzováni i mladiství pachatelé, neboť o jejich plnoletosti rozhodují soudci, nikoli zákonem stanovená věková hranice. Z tohoto důvodu je Saudská Arábie neustále terčem kritiky ze strany mezinárodních organizací hájících lidská práva. Tyto snahy však zatím na příliš úrodnou půdu nepadly.

V roce 2010 se počet poprav v tomto státě oproti předchozímu roku ztrojnásobil, což vedlo OSN k následující výzvě směřované vůči Saudské Arábii: „*Království Saudské Arábie žádáme, aby respektovalo mezinárodní standardy zaručující právní proces a ochranu lidských práv těch, kteří čelí trestu smrti, aby progresivně omezilo používání trestu smrti a snížilo počet zločinů, za které by mohl být trest proveden. Co je více znepokojující je, že soudní postupy často údajně neodpovídají mezinárodním standardům spravedlivého soudu a využívání mučení pro získání přiznání se zdá být časté.*“⁶³

Očekávat od Saudské Arábie upuštění od absolutního trestu je podle mého názoru idealistické. Můžeme tedy pouze doufat, že dojde k větší humanizaci ve

⁶² MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. s. 394

⁶³ Lidská práva: OSN šokována Saudskou Arábií, dostupné na <http://wertyzreport.com/2012/01/11/lidska-prava-osn-sokovana-saudskou-arabi/>

způsobech výkonu trestu smrti a především k redukci deliktů, za které je možné nejvyšší trest udělit.

4.3.2 Írán

S výjimkou Číny je Írán jedinou zemí, která přiznává stovky poprav provedených každý rok. Stejně jako v předchozích letech se AI domnívá, že je zde velké procento justičních poprav, které nejsou oficiálně přiznány. Írán byl dále jednou z mála zemí světa, ve kterých byl zaznamenán rostoucí trend v ukládání trestu smrti. AI zaznamenala znatelný nárůst poprav v roce 2011, který začal v polovině roku 2010 a to zejména kvůli vysokým počtům poprav za trestné činy spjaté s drogami.

V roce 2011 bylo zaznamenáno 360 poprav v Íránu, z čehož nejméně 4 popravení byli ženy a tři mladiství, přesto se předpokládá, že skutečné počty popravených jsou podstatně vyšší. Důvěryhodné zdroje hovoří o dalších nejméně 274 popravách, celkový počet poprav je tedy nejméně 634. Bylo zaznamenáno nejméně 50 veřejných poprav, což je téměř čtyřnásobek roku 2010. Bylo uloženo nejméně 156 nových rozsudků smrti, ovšem skutečné číslo je pravděpodobně mnohem vyšší.

Možnosti uložení trestu smrti jsou v Íránu velmi široké, nejméně tři popravy byly vykonány za „sodomii“ a jedna za „šíření korupce na zemi“ a „odpadlictví od islámu“.

Pokud spojíme oficiální a neoficiální zdroje, tak nejméně 488 lidí bylo v roce 2011 popraveno za trestné činy spojené s drogami, což činí více než ¾ celkového počtu poprav a téměř trojnásobný nárůst oproti roku 2009. Zejména členové okrajových skupin - chudých etnických minorit trpících diskriminací, cizích národností - zejména Afghánců - jsou vystaveni riziku uložení trestu smrti. Předpokládá se, že zhruba 4000 Afghánců čeká na výkon trestu smrti.

Íránští aktivisté vyjádřili své obavy, že vláda může využít „války s drogami“ pro popravu nepohodlných politických oponentů.

Za poslední dva roky, bylo vykonáno několik politicky motivovaných poprav v souvislosti se spornými prezidentskými volbami v roce 2009. Několik z nich bylo vykonáno záměrně v lednu, jako varování pro potencionální opoziční demonstranty před blížícími se oslavami íránské revoluce dne 11. února.

Popravy jsou obvykle vykonávány oběšením, při veřejných popravách je občas užíváno velkých stavebních jeřábů.

Írán byl v roce 2011, stejně jako v roce 2010, jedinou zemí světa, kde byly vykonávány popravy mladistvých pachatelů, což je v přímém rozporu s mezinárodním právem.

4.3.3 Ostatní země regionu

V **Alžírsku**, kde byl zrušen 19 let trvající stav ohrožení, již nejsou popravy od roku 1993 vykonávány a je zde potenciál úplného zrušení trestu smrti. Naproti tomu bylo v roce 2011 uloženo nejméně 51 trestů smrti, většinou lidem souzeným v nepřítomnosti za teroristické trestné činy.

Žádné popravy nebyly vykonány v roce 2011 v **Bahrajnu**, ovšem 5 lidí bylo odsouzeno k trestu smrti za údajná zabití spáchaná v průběhu protestů, které začaly v únoru 2011 a trvaly několik měsíců, načež byly velmi tvrdě potlačeny vládou. Těchto 5 osob je prvními Bahrajnci odsouzenými k trestu smrti po více než 10 letech.

V **Egyptě** byla nejméně jedna osoba popravena a bylo uloženo přinejmenším 123 trestů smrti. Nejvyšší rada ozbrojených sil (NROS), která se ujala moci po svržení prezidenta Mubaraka, ponechala v platnosti stav ohrožení, který je v účinnosti nepřetržitě od roku 1981 a dále rozšířila možnosti aplikace trestu smrti.

Od chvíle, kdy se NROS chopila moci, vynesly vojenské soudy několik trestů smrti (nejméně 17) proti civilistům v nespravedlivých procesech. Tyto vojenské soudy, jejichž soudci jsou aktivními důstojníky armády, neposkytují standardy předepsané mezinárodním právem zahrnující spravedlivý proces, veřejný proces vedený nezávislým soudem a právo na účinné odvolání.

Irácká vláda zřídka uvolňuje informace o popravách, zejména o počtu vykonaných poprav. Na základě zjištění AI bylo v roce 2011 v **Iráku** popraveno nejméně 68 lidí, včetně několika cizozemců a tří žen. Stovky lidí jsou odsouzeny k trestu smrti, celkově 735 rozsudků smrti bylo předloženo iráckému prezidentovi k podpisu mezi lednem 2009 a zářím 2011, z čehož 81 jich prezident skutečně podepsal. Většina rozsudků, jakož i vykonaných poprav připadá na odsouzené za účast na útocích

ozbrojených skupin, včetně vražd, únosů, znásilnění nebo ostatních násilných trestných činů.

Za celou dobu existence státu **Izrael** došlo k vynesení pouze jednoho rozsudku smrti a to v roce 1962 nad Adolfem Eichmanem.

Žádné popravy nebyly od roku 2006 vykonány v **Jordánsku**, ale je hlášeno nejméně 15 nových rozsudků smrti uložených v roce 2011.

Nikdo nebyl popraven od roku 2007 také v **Kuvajtu**, ovšem vyneseno bylo nejméně 17 nových rozsudků smrti, a to za vraždy a obchodování s drogami.

Popravy nebyly vykonány v roce 2011 ani v **Libanonu**, a to již sedm let po sobě, dle místních organizací však bylo vydáno 8 nových rozsudků smrti, zahrnujících 5 osob, které byly souzeny v jejich nepřítomnosti. Nejméně tři rozsudky smrti byly uloženy vojenskými soudy proti osobám souzeným pro kolaboraci s Izraelem.

Za rok 2011 neexistují žádné dostupné informace z **Libye**.

Pět rozsudků smrti je hlášeno z **Maroka**, ovšem od roku 1993 nebyla ani jedna poprava vykonána.

Žádné popravy nejsou za rok 2011 ani za rok 2010 hlášeny z **Ománu**.

Tři popravy byly vykonány na **území Palestiny** a bylo uloženo nejméně pět rozsudků smrti. Všechny popravy byly vykonány v Pásmu Gazy, které je de facto pod správou hnutí Hamás. Tyto popravy byly vykonány bez souhlasu palestinského prezidenta Mahmúda Abbáse, což je porušením palestinského práva. Jeden rozsudek smrti je hlášen ze Západního Břehu Jordánu, ale prezident Abbás se zdržuje schválení jakékoli popravy.

V **Kataru** došlo v roce 2011 přinejmenším k uložení tří nových rozsudků smrti, popravy nebyly hlášeny.

V roce 2011 stále pokračovalo ukládání trestu smrti v **Sýrii**, jsou hlášeny nepotvrzené zprávy o vykonaných popravách.

Již od roku 1991 nebyla v **Tunisku** vykonána žádná poprava. Poprvé od roku 2008 nebyly vyneseny žádné nové rozsudky smrti.

Ve **Spojených arabských emirátech** došlo poprvé od roku 2008 k vykonání trestu smrti. Dále bylo uloženo nejméně 31 nových trestů smrti, z čehož nejméně 12 připadá na případy pašování drog. Stejně jako v jiných zemích subregionu je trest smrti často ukládán zahraničním pracovníkům, zejména z Afriky a Asie, kteří jsou v procesu

silně znevýhodnění možností využití právní pomoci, celkovou nižší informovaností o průběhu procesu a neschopností uhradit rodinám obětí tzv. „krvavé peníze“ jako finanční kompenzaci.

V **Jemenu** bylo v roce 2011 oficiálně popraveno nejméně 41 osob a bylo vyneseno nejméně 29 nových rozsudků smrti. Předpokládá se, že skutečná čísla jsou ve skutečnosti vyšší.

4.4 Nemuslimské státy Afriky

V roce 2011 přistoupil stát **Benin** k zákazu trestu smrti. **Sierra Leone** vyhlásila oficiální moratorium na výkon poprav, stejné moratorium je v platnosti rovněž v **Nigérii**. **Ghanská** komise pro přezkum ústavy doporučila trest smrti v nové ústavě zakázat.

AI zaznamenala nejméně 22 poprav ve třech státech Afriky (s výjimkou muslimských zemí - viz. předchozí kapitola) v roce 2011: Somálsko (10), Jižní Súdán (5), Súdán (7+). V roce 2010 došlo k výkonu poprav ve 4 státech: Botswaně, Rovnickové Guineji, Somálsku a Súdánu s celkem 19 popravami; zatímco v roce 2009 došlo k popravám v pouze dvou státech regionu (celkem 10 poprav v Botswaně a Súdánu). Popravy v tomto regionu jsou vzácné a omezují se na velmi malý počet zemí.

Bylo zaznamenáno uložení nejméně 254 trestů smrti v 25 zemích regionu v roce 2011: Botswana (1), Burkina Faso (3), Čad (+), Demokratická republika Kongo (+), Republika Kongo (3), Gambie (13), Ghana (4), Guinea (16), Kamerun (+), Keňa (11+), Libérie (1), Madagaskar (+), Malawi (2), Mali (2), Mauretánie (8), Nigérie (72), Sierra Leone (2), Somálsko (37+), Jižní Súdán (1+), Súdán (13+), Svazijsko (1), Tanzánie (+), Uganda (5), Zambie (48) a Zimbabwe (1+).

Pokračující pozitivní trend upouštění od trestu smrti je v Africe viditelný i na skutečnosti, že ve většině zemí jsou stále ukládány rozsudky smrti, dosahují jejich počty pouze nízkých čísel a jsou spíše výjimečnou záležitostí. Pouze v Nigérii, Somálsku, Zambii a méně již v Keni, Mauritanii a Súdánu jsou rozsudky smrti stále běžnou součástí trestního práva.

4.5 Evropa

Bělorusko bylo jedinou zemí Evropy i bývalého Sovětského svazu, která provedla v roce 2011 popravu, ve stejném roce byly vyneseny dva nové rozsudky smrti, a to nad bombovými atentáčníky z minského metra.

5. Výjimečný trest jako alternativa trestu smrti

Ačkoli uložení trestu smrti není současným českým právním řádem připuštěno, lze jej nahradit pomocí výjimečného trestu. Za výjimečnou nelze považovat formu výkonu tohoto trestu, kterou je vždy trest odnětí svobody, nýbrž délku, která přesahuje hranici dvaceti let, kterou za normálních okolností délka trestu přesáhnout nesmí. Jelikož lze výjimečný trest na základě výše nastíněných důvodů považovat za alternativu trestu smrti, je tomuto trestněprávnímu institutu věnována rozsáhlá kapitola mé práce.

5.1 Právní úprava výjimečného trestu v ČR

Ustanovení upravující výjimečný trest lze přirozeně dohledat v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a to v jeho obecné části, hlavě páté, dílu druhém, oddílu čtvrtém s názvem „druhy trestů a výjimečný trest“, konkrétně pak v § 54 a dále v § 55 až § 59 uvedeného zákona.

„Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.“⁶⁴ Z uvedené citace zákona je patrná zmiňovaná zvláštní délka trvání výjimečného trestu. Dále je nutné zmínit fakt, že uložení výjimečného trestu je v českém právním řádu zakotveno jako fakultativní ustanovení, nikoli obligatorní, jak lze dovodit z konstrukce věty druhé předchozí citace, která doslovně říká, že výjimečný trest „může být uložen“, nikoli „musí“. Záleží tedy pouze na úvaze soudu, zda k uložení takového trestu přistoupí.

Významným trestněprávním pojmem, který si zasluhuje bližší vysvětlení, je pojem „zvlášť závažného zločinu“. Tento souvisí s novým pojetím trestných činů, které je zakotveno v trestním zákoníku, a to v jeho § 13. Tento paragraf stanoví rozdělení trestných činů na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na které trestní zákoník nestanoví trest odnětí svobody s horní sazbou přesahující pět let. Za zločiny jsou následně považovány všechny trestné činy,

⁶⁴ § 54 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

které nejsou přečiny. Je tedy patrné, že tyto jsou vymezeny negativně. Konečně se dostáváme k termínu zvlášť závažný zločin, za který jsou považovány všechny úmyslné trestné činy, za které stanoví trestní zákoník trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující deset let.⁶⁵

Nově je v trestním zákoníku upraveno pojetí trestného činu, kdy toto pojetí přechází od materiálně – formálního k formálnímu s materiálním prvkem (korektivem). Materiální pojetí spočívá v zohlednění škodlivosti činu pro společnost. Podle původního pojetí v trestním zákoně⁶⁶ bylo potřeba naplnění jak formálních znaků, tedy znaků skutkové podstaty, tak znaků materiálních, tedy společenské nebezpečnosti činu. Právě zmiňovaná společenská nebezpečnost činu se stala terčem časté kritiky ze strany odborné i laické veřejnosti, bylo namítáno, že pojem společenské nebezpečnosti není přesně vymezen a zároveň se jedná o pojem ideologický a neaktuální. Společenská nebezpečnost tedy byla novým trestním zákoníkem nahrazena, a to pojmem protiprávnost.⁶⁷

V pojetí trestného činu je nutné oba prvky, tedy materiální i formální kombinovat. Domnívám se, že samostatné formální pojetí trestného činu není možné.

5.2 Formy výjimečného trestu

Paragraf 54 TZ upravující problematiku výjimečného trestu se skládá ze čtyř odstavců.⁶⁸ V podkapitole 5.1 – Právní úprava výjimečného trestu v ČR již byl citován

⁶⁵ § 14 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁶⁶ zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

⁶⁷ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha : Leges, 2010. str. 120 – 123.

⁶⁸ § 54

Výjimečný trest

(1) Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.

(2) Trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může soud uložit pouze tehdy, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.

(3) Trest odnětí svobody na doživotí může soud uložit pouze pachateli, který spáchal zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3, nebo který při spáchání zvlášť závažného zločinu obecného ohrožení podle § 272 odst. 3, vlastizrady (§ 309), teroristického útoku podle § 311 odst. 3, teroru (§ 312),

odstavec první § 54 TZ, ve kterém je stanovena definice výjimečného trestu, kterým se tedy rozumí trest odnětí svobody na 20-30 let či na doživotí. Dále je v prvním odstavci uvedeno, že tento trest lze uložit pouze za spáchání zvlášť závažného zločinu, za který to TZ dovoluje. Fakultativnost v ukládání výjimečného trestu považuji za správnou, neboť uložení tohoto trestu by mělo být až poslední, nejzazší možností při trestání pachatele (tzv. ultima ratio).

5.2.1 Trest odnětí svobody nad 20 do 30 let

Odstavec druhý paragrafu 54 TZ hovoří o jedné ze dvou forem výkonu výjimečného trestu, a to o trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let. Užití této formy trestu je stejně jako obecně u výjimečného trestu, pouze fakultativní možností. Lze jej uložit, „*jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.*“⁶⁹ Soudcům jistě usnadňuje rozhodování při ukládání tohoto druhu výjimečného trestu případ, kdy jsou splněny obě tyto podmínky zároveň.

Povahu a závažnost zvlášť závažného zločinu je třeba posuzovat podle § 39 odst. 2 TZ. Závažnost trestného činu však nezvyšuje skutečnost, která je již součástí jeho samotné skutkové podstaty (např. u vraždy nezohledňujeme nastalou smrt poškozeného). Při posuzování závažnosti trestného činu se tedy přihlíží k povaze chráněného zájmu, ke způsobu, jakým byl čin proveden a k následkům, které způsobil,

genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 411 odst. 3, válečné krutosti podle § 412 odst. 3, perzekuce obyvatelstva podle § 413 odst. 3 nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3 zavinil úmyslně smrt jiného člověka, a to za podmínek, že

a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a

b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.

(4) Uloží-li soud trest odnětí svobody na doživotí, může zároveň rozhodnout, že doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává.

⁶⁹ § 54 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

k okolnostem, za nichž byl čin spáchán, k osobě pachatele, míře jeho zavinění a k jeho motivu.⁷⁰

Ztížení nápravy pachatele dopadá na případy, kdy uložení mírnějšího trestu nepostačuje či pokud byl již dříve pachatel potrestán za trestnou činnost závažného charakteru, je tedy zřejmé, že náprava pachatele předchozími tresty nebyla úspěšná. Důležité pro posouzení ztížené nápravy pachatele je především zhodnocení jeho osobnostních charakteristik a jeho chování v minulosti.⁷¹ Toto dokládá i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, který stanoví následující: „*posouzení naplnění podmínky obzvláště ztížené možnosti nápravy pachatele je třeba řešit na podkladě všech relevantních důkazů s cílem komplexně zhodnotit osobnost pachatele. V této souvislosti je zejména nutné vycházet z psychologického znaleckého posudku zpracovaného k osobě obviněného a z jeho chování v minulosti, především z hlediska páčání trestné činnosti.*“⁷² A dále např. usnesení téhož soudu sp. zn. 6 Tdo 976/2010 ze dne 30. listopadu 2010 stanoví následující: „*Uložení výjimečného trestu odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let podle § 29 odst. 2 tr. zák. *) , opírající se o alternativu, že možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena, není bez dalšího vyloučeno zjištěním, že pachatel dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody a před spácháním posuzovaného trestného činu mu byly ukládány toliko sankce nespojené s přímým výkonem trestu odnětí svobody. V takovém případě je však nutno na základě komplexního hodnocení osobnosti pachatele pečlivě zkoumat, zda tu existují jiné podstatné okolnosti, které uvedenou podmínku pro uložení výjimečného trestu přesvědčivě splňují. *)Nyní jde o ustanovení § 54 odst. 2 tr. zákoníku.*“⁷³

Hranice výjimečného trestu odnětí svobody na 20 – 30 let se v rámci nového trestního zákoníku zvýšila, a to tak, že došlo k posunu dolní hranice z patnácti na dvacet let a horní hranice z pětadvaceti na třicet let. Odborníci konstatují, že toto posunutí hranice je důsledkem zvýšení maximální délky trvání trestu z patnácti na dvacet let a zároveň zvyšování trestních hranic zvláště závažných zločinů. Jsem přesvědčena, že toto zvýšení trestních sazeb je zcela logickým a správným krokem.

⁷⁰ § 39 odst 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁷¹ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009-2010. str. 639.

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 8. 2003, sp. zn. 5 Tdo 875/2003

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2010, sp. zn. 6 Tdo 976/2010

K výjimečnému trestu může být odsouzen pachatel za spáchání následujících trestných činů: vraždy (§ 140 odst. 3), obecného ohrožení (§ 272 odst. 3), získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou (§ 290 odst. 2), zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny (§ 292 odst. 2, 3), vlastizrady (§ 309 odst. 1), rozvracení republiky (§ 310 odst. 2), teroristického útoku (§ 311 odst. 3), teroru (§ 312 odst. 1), sabotáže (§ 314 odst. 3), vyzvědačství (§ 316 odst. 4), válečné zrady (§ 320 odst. 1), neuposlechnutí rozkazu (§ 375 odst. 3), zprotivení a donucení k porušení vojenské povinnosti (§ 377 odst. 3), násilí vůči nadřízenému (§ 381 odst. 3), vyhýbání se výkonu služby (§ 384 odst. 2), zběhnutí (§ 386 odst. 3), vyhýbání se výkonu strážní, dozorčí nebo jiné služby (§ 388 odst. 2), porušení povinnosti strážní služby (§ 389 odst. 3), porušení povinnosti služby při obraně vzdušného prostoru (§ 391 odst. 3), ohrožování morálního stavu vojáků (§ 392 odst. 2), porušení služební povinnosti vojáka (§ 393 odst. 4), genocidia (§ 400 odst. 1, 2), útoku proti lidskosti (§ 401 odst. 1), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 402 odst. 2), přípravy útočné války (§ 406), styků ohrožujících mír (§ 409 odst. 2), použití zakázaného bojového prostředku a nedovolené vedení boje (§ 411 odst. 3), válečné krutosti (§ 412 odst. 3), perzekuce obyvatelstva (§ 413 odst. 3), plenění v prostoru válečných operací (§ 414 odst. 1) a zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 415 odst. 3 trestního zákoníku). Jak je tedy patrné, tento výčet zahrnuje trestné činy proti životu a zdraví, proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci, proti lidskosti, proti míru, trestné činy obecně nebezpečné, vojenské a válečné. Výjimečný trest za spáchání uvedených zvlášť závažných zločinů samozřejmě není jedinou formou trestní sankce, kterou je pachatele možné postihnout. Výjimečný trest je v těchto případech pouze alternativou trestů odnětí svobody kratšího trvání.

5.2.2 Trest odnětí svobody na doživotí

Odstavec třetí § 54 TZ je věnován výjimečnému trestu odnětí svobody na doživotí, jež je nejpřísnější sankcí v českém právním řádu vůbec. V tomto odstavci jsou vymezeny podmínky ukládání tohoto trestu. Doživotní odnětí svobody lze uložit pouze za taxativně vymezené trestné činy, kterými byla úmyslně způsobena smrt jiné osoby a zároveň musí být tyto činy dokonané, pokus či příprava k uložení doživotí nepostačují

(oproti úpravě v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon). Postih nedokonaných zločinů je do jisté míry zajištěn na základě ustanovení § 59 TZ o mimořádném zvýšení trestu odnětí svobody až o jednu třetinu (nesmí však přesáhnout 30 let), a to v případě zvlášť závažné recidivy.

Poslední podmínce uložení trestu odnětí svobody na doživotí je věnována následující citace: „*a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.*“⁷⁴

Dle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. ledna 2012, sp. zn. 7 Tdo 18/2012-45 se zavrženíhodné jednání vyznačuje tím, že „*výrazně odporuje morálním zásadám, svědčí o závažném morálním narušení jednající osoby, ukazuje na její značnou bezohlednost k zájmům jiných osob, vyhraněné sobectví, zjevnou neúctu a přezíravost k jiným osobám apod. Zavrženíhodnost tedy vyjadřuje ostrý morální odsudek.*“

Zvlášť zavrženíhodný způsob provedení činu se logicky odvíjí od jednání pachatele. Může jít např. o jednání, které se vyznačuje větší surovostí, zvrhlostí, či brutalitou. Abychom mohli usoudit, že byl čin spáchán zvlášť zavrženíhodným způsobem, potřebujeme srovnání takového činu s činy spáchanými způsobem běžným.

Zvlášť zavrženíhodná pohnutka se vyznačuje především výrazným rozporem s morálním řádem a zásadami celé společnosti. Pachatel takového zločinu nejen tyto principy neuznává, ale zároveň jimi mnohdy opovrhuje. Vrazi např. často neuznávají hodnotu lidského života.

Zvlášť těžký a těžko napravitelný následek ve většině případů spočívá ve ztrátě života oběti zločinu, kdy usmrcených osob bude pravděpodobně více. V některých případech lze tuto ztrátu spojovat také s majetkovými škodami velkého rozsahu.

Účinná ochrana společnosti spočívá v postupu vůči pachateli, u kterého hrozí, že by mohl v závažné trestné činnosti pokračovat a tím by docházelo k bezprostřednímu ohrožení zbytku společnosti. Toto ustanovení je opět spjato s principem individuální a generální prevence. V případě doživotního uvěznění pachatele bych však vyzdvihla

⁷⁴ § 54 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

především prevenci individuální. Trest odnětí svobody na doživotí nastupuje až v případě, kdy by uložení trestu nad 20 do 30 let nepostačovalo. Naplňuje tedy opět princip ultima ratio.⁷⁵

Doživotní odnětí svobody lze uložit za následující zločiny: zvláště závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3, obecného ohrožení podle § 272 odst. 3, vlastizrady podle § 309, teroristického útoku podle § 311 odst. 3, teroru podle § 312, genocidia podle § 400, útoku proti lidskosti podle § 401, použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 411 odst. 3, válečné krutosti podle § 412 odst. 3, perzekuce obyvatelstva podle § 413 odst. 3 nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3.⁷⁶ Oproti časově omezenému výjimečnému trestu je užití doživotního trestu zúženo na 11 skutkových podstat, z čehož lze rovněž dovodit užití doživotí jako prostředku ultima ratio.

V odstavci čtvrtém je pak obsaženo ustanovení, které dává možnost soudu při ukládání trestu odnětí svobody na doživotí rozhodnout, že doba výkonu tohoto trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněčného propuštění nezapočítává.⁷⁷ O podmíněném propuštění je pojednáno dále.

5.2.3 Trest odnětí svobody – ukládání a výkon

Právní úprava ukládání a výkonu trestu odnětí svobody se nesoustředí pouze na ukládání výjimečného trest, nýbrž na ukládání trestu odnětí svobody obecně. Jelikož se však výjimečný trest vykonává jako trest odnětí svobody, vtahuje se tato právní úprava i na tento druh trestu. Z tohoto důvodu se pokusím legislativu této oblasti alespoň stručně nastínit.

Podle ustanovení TZ nesmí délka trvání trestu odnětí svobody přesáhnout dvacet let. Z uvedeného jsou však možné tři výjimky, a to mimořádné zvýšení trestu na základě § 59 TZ, při ukládání trestu pachateli činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny podle § 108 TZ a samozřejmě uložení výjimečného trestu (§ 54 TZ).

⁷⁵ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009-2010. str. 641 - 643.

⁷⁶ § 54 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁷⁷ § 54 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody se vykonává podle zvláštního právního předpisu, kterým je zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dále je výkon trestu upraven v § 56 TZ. Dle TZ je možné trest vykonávat ve čtyřech typech věznic, a to ve věznicích s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Soud vždy zařadí pachatele do věznice se zvýšenou ostrahou, pokud mu byl uložen trest odnětí svobody na doživotí. Na základě § 57 TZ lze odsouzeného v průběhu výkonu trestu přeradit do věznice jiného typu, tedy mírnější, ale i přísnější.

V určitém případě může dojít k mimořádnému snížení trestu, které ale v případě výjimečného trestu nepřipadá v úvahu, neboť pachatelé zvláště závažných zločinů, za které byli odsouzeni k výjimečnému trestu, s největší pravděpodobností nebudou splňovat podmínky pro mimořádné snížení trestu. Je tedy na úvaze soudu, zda v konkrétním případě přistoupí k mimořádnému snížení trestu. Předtím, než tak soud rozhodne, však musí zhodnotit všechny okolnosti případu a poměry pachatele, aby učinil závěr o tom, zda je toto snížení vhodné.

Možností mimořádného snížení výjimečného trestu by mohlo být využití institutu spolupracujícího obviněného. Tento institut je upraven v § 178a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. „*Soud přitom vezme v úvahu povahu trestného činu uvedeného v jeho doznání v porovnání se zvláště závažným zločinem spáchaným členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jehož dokonání pomohl zabránit anebo k jehož objasnění přispěl.*“⁷⁸ Soud dále přihlíží ke způsobu účasti pachatele na zvláště závažném zločinu a dále na míře účasti na objasnění zločinu či jeho zabránění.

Pro účely této práce je významné ustanovení v § 59 TZ, které je věnováno mimořádnému zvýšení trestu odnětí svobody. Je možné ho uložit pachateli za zvláště závažnou recidivu, tedy pokud opakovaně spáchal zvláště závažný zločin a závažnost takového zločinu je vzhledem k této recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká či možnost nápravy pachatele je ztížena. V takovém případě lze pachateli uložit trest,

⁷⁸ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha : Leges, 2010. str. 364.

jehož horní hranice je oproti výši stanovené v TZ zvýšena o jednu třetinu, nesmí však přesáhnout třicet let.⁷⁹

Jak s institutem mimořádného snížení, tak s institutem mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody zcela souhlasím. Je zapotřebí mít v právním řádu zakotvené určité korektivy, které umožňují soudům reagovat na konkrétní okolnosti případů a osobní charakteristiky pachatele. Mimořádné zvýšení trestu pachateli zvláště závažné recidivy také nelze než považovat za správné, neboť v takových případech je patrné, že účelu nápravné funkce předchozího trestu nebylo dosaženo.

5.3 Trestní řízení při ukládání výjimečného trestu

Trestní řízení vedené proti pachateli zvláště závažného zločinu, za který lze uložit výjimečný trest, se vyznačuje určitými specifiky. Dokud není pachatel pravomocně odsouzen, je třeba na něj nahlížet jako by byl nevinný, platí zde tedy zásada presumpce nevinny.

Již *přípravné řízení* je v případě hrozby výjimečného trestu specifické, a to tím, že je rozšířené. V tomto případě se koná řízení u krajského soudu, nikoli na úrovni okresní či obvodní, což lze dovodit z § 17 odst. 1 trestního řádu (dále viz TR)⁸⁰, který zakotvuje příslušnost krajského soudu pro řízení o trestných činech, za které hrozí trest odnětí svobody s dolní hranicí min. 5 let či výjimečný trest. Lhůta pro vyšetřování policejním orgánem je v případě rozšířeného přípravného řízení stanovena na šest měsíců s tím, že může dojít k jejímu prodloužení. Významným právním institutem je podle mého názoru možnost uvalení pachatele zvláště závažného zločinu do vazby, a to buď útěkové, koluzní či předstižné. Nutno zmínit, že doba strávená ve vazbě se následně započítává do uloženého trestu. Vazbu i její započítávání do uloženého trestu považuji za zcela správný právní institut, bez něhož by mnohdy nebylo řízení možno provést např. z důvodu vyhýbání se trestnímu stíhání pachatelem či zastrahování svědků.

Hlavní líčení se, jak již bylo uvedeno, koná u krajského soudu, který je příslušný k projednání věci. Zásadní odlišnosti se v průběhu hlavního líčení v případech možnosti

⁷⁹ § 59 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁸⁰ zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

uložení výjimečného trestu oproti trestům lehčím nevyskytují. Odlišná je zejména délka trvání této fáze řízení, neboť jedním z úkolů soudu je prověření skutečnosti, zda jsou dány podmínky pro uložení výjimečného trestu. Senát takto rozhodující se skládá ze soudce a dvou přísedících.⁸¹ Zpravidla tedy není rozsudek vynesena již během prvního hlavního líčení a je tedy nutno věc mnohdy i opakovaně odročovat. Na základě zkušeností z mé praxe u Okresního soudu pro Prahu-východ však musím konstatovat, že ani jednodušší případy většinou nejsou rozhodnuty již během prvního líčení, naopak, toto je spíše výjimečné. U trestního soudu mnohdy nastane situace, že se nedostaví určitý svědek, na jehož svědectví obhajoba či obžaloba trvá. Tímto způsobem pak tedy často dochází k odročování jednání.

Další fází řízení je případné *odvolací řízení*, které probíhá u vrchního soudu, který je nadřízeným soudem soudu krajského, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Vrchní soud rozhoduje v senátu složeném z předsedy a dvou soudců, je zde tedy patrná změna oproti složení senátu soudu krajského.⁸²

Nejvýznamnějším opravným prostředkem je z hlediska této práce beze sporu dovolání, které se řadí mezi opravné prostředky mimořádné. Dovolací důvody jsou vyčteny v § 265b TŘ. Druhá skupina dovolacích důvodů (§ 265b odst. 2 TŘ) je tvořena důvodem jediným – skutečností, že byl uložen trest odnětí svobody na doživotí. „*Tento důvod se liší od ostatních tím, že sám o sobě nepředstavuje vadu napadeného rozhodnutí, ale jen to, že bylo rozhodnuto určitým způsobem.*“⁸³ Pro podání dovolání je dále nezbytná existence pravomocného rozhodnutí, které vydal soud ve druhém stupni. O podaném dovolání poté rozhoduje Nejvyšší soud České republiky, a to následujícím způsobem: „*V případě, kdy obviněnému je uložen trest odnětí svobody na doživotí, je rozsah přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem při uplatnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 2 tr. ř. omezen jen na posouzení toho, zda byly splněny všechny zákonné podmínky pro uložení takového druhu trestu ve smyslu ustanovení § 29 odst. 1, 3 tr. zák. Přitom dovolací soud vychází z toho, zda soudy zjištěný skutkový*

⁸¹ § 31 odst. 2 písm. a) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

⁸² § 27 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

⁸³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní* .. 2. vyd. Praha : Leges, 2011. str. 631.

*podklad v tomto směru opodstatňuje právní závěr o splnění podmínek pro uložení trestu odnětí svobody na doživotí.*⁸⁴

Se současnou právní úpravou této problematiky zcela souhlasím. S případným zavedením obligatorního přezkumu výjimečného trestu se neztotožňuji, neboť se domnívám, že takovýto přezkum není třeba. Soudy mají dostatek prostoru posoudit, zda jsou plněny podmínky pro uložení výjimečného trestu či nikoli, obligatorní přezkum tedy nepovažuji za nutný a souhlasím se zachováním uvedeného dovolacího důvodu.

Nařízení výkonu uloženého trestu je součástí vykonávacího řízení. Jeho podmínkou je existence odsuzujícího rozhodnutí soudu, které je vykonatelné. Výkon nařizuje předseda senátu konkrétního soudu, který ve věci rozhodoval. Nařízení výkonu je předsedou senátu zasláno určené věznicí, ve které bude odsouzený svůj trest vykonávat. Vzhledem k charakteru řízení při ukládání výjimečného trestu je nejpravděpodobnější, že odsouzená osoba bude v době vykonatelnosti rozsudku umístěna ve vazbě. V případě, že by tomu tak nebylo, vyzve předseda senátu odsouzeného k nástupu do výkonu trestu. Domnívám se však, že v praxi se takové případy nevyskytují.

V případě ohrožení života či zdraví odsouzeného, nebo pokud jde o těhotnou ženu či matku novorozeného dítěte, může dojít k odložení výkonu trestu. Pokud o odklad výkonu požádá sám odsouzený, záleží toto rozhodnutí na posouzení předsedy senátu.

5.4 Výkon výjimečného trestu

Výkon výjimečného trestu je upraven v rámci předpisů upravujících výkon trestu odnětí svobody. Tento výkon je upraven v trestním zákoníku, trestním řádu, v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody a v řádu výkonu trestu a v nařízení č. 55/2007, o podmínkách a způsobech zacházení s odsouzenými zařazenými do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením.⁸⁵ Vůbec prvními pravidly, která zakotvují zacházení s vězni, jsou tzv. „Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni“, která byla předložena v roce 1955 I. kongresu OSN o prevenci a zločinnosti a

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 15 Tdo 138/2003 ze dne 27.3.2003

⁸⁵ NAVRÁTILOVÁ, J.: *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. 70 s.

zacházení s pachateli. Dalším významným dokumentem v této oblasti jsou „Evropská vězeňská pravidla“ vyhlášená rezolucí Evropské rady v roce 1973 a přepracovaná v roce 1987. Tato pravidla pak zakotvují následující principy v zacházení s vězni:

- Výkon trestu odnětí svobody musí probíhat za takových podmínek, aby byla respektována lidská důstojnost vězňů
- Rovné zacházení s vězni, bez ohledu na barvu pleti, jazyk, pohlaví, vyznání apod.
- Respektování náboženského vyznání a morálních principů odsouzených
- Ochrana zdraví vězňů
- Zajistit pravidelné kontroly věznic kvalifikovanými inspektory
- Výkon trestu zákonným způsobem, respektování práv vězňů⁸⁶

V případě uložení výjimečného trestu nad 20 do 30 let je pachatel zpravidla pro účely výkonu tohoto trestu zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou, jak však plyne z větné konstrukce, nejedná se o povinnost, nýbrž o možnost. Soud tedy může pachatele zařadit i do věznice mírnějšího typu – do věznice s ostrahou. V případě doživotního trestu odnětí svobody však tato alternativa připuštěna není, pachatel proto musí být vždy umístěn pouze do věznice se zvýšenou ostrahou.

Během výkonu trestu může dojít k přemístění pachatele do věznice jiného typu, a to po vykonání deseti let trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou, pokud byl pachatel odsouzen k doživotí či v případě trestu odnětí svobody nad 20 do 30 let po vykonání jedné čtvrtiny tohoto trestu. Toto přemístění je však přípustné vždy pouze o jeden stupeň, tedy z věznice se zvýšenou ostrahou do věznice s ostrahou a dále ostraha – dozor a dozor – dohled.

Výkon výjimečného trestu může být promlčen po uplynutí třiceti let od právní moci odsuzujícího rozsudku, to však neplatí pro trestné činy uvedené v § 35 TZ.

Trestní řád ve svém § 320 odkazuje v právní úpravě výkonu trestu odnětí svobody na zákon o výkonu trestu odnětí svobody. Dohled nad výkonem trestu odnětí svobody vykonává bezpečnostní ozbrojený sbor vězeňské služby.⁸⁷

⁸⁶ NAVRÁTILOVÁ, J.: *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. 69 s.

⁸⁷ zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a Justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů

5.4.1 Trest odnětí svobody nad 20 do 30 let

Výkon obou druhů výjimečného trestu je upraven v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody. Tento zákon upravuje nejen výkon výjimečného trestu, ale i výkon trestů kratších. Dále jsou v zákoně zakotvena práva odsouzených a jejich povinnosti a zásady zacházení s vězni.

Rozdíl mezi normálním trestem odnětí svobody a výjimečným trestem lze tedy spatřovat v rozdílech mezi jednotlivými typy věznic. Osoby odsouzené k výjimečnému trestu jsou zařazovány do věznic se zvýšenou ostrahou, případně s ostrahou, kde je přísnější režim pro vězně, než v ostatních typech věznic. Vnitřním předpisem každé věznice je pak vězeňský řád, který stanoví její chod. Věznice, ve kterých je umožněn výkon výjimečného trestu jsou v současné době následující: Karviná, Mírov, Opava, Plzeň, Valdice. Do věznice v Rýnovicích byly přesunuty dvě osoby odsouzené k doživotnímu trestu odnětí svobody.

5.4.2 Trest odnětí svobody na doživotí

Výkon trestu odnětí svobody se vyznačuje určitými specifiky. Úprava je obsažena v § 71 zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Ve vězeňském řádu je zohledněn zvláštní přístup k takto odsouzeným osobám, a to s ohledem na nebezpečnost takových osob i na zvláštní povahu doživotního trestu. Takto odsouzené osoby nesmí dočasně opouštět věznici, rovněž výkon trestu jim nemůže být přerušen, nemohou chodit na vycházky stejně jako ostatní vězni a mají rovněž upravený systém návštěv. Většina doživotně odsouzených vykonává svůj trest v cele samostatně, nemají zde tedy „spolubydlícího“ v podobě dalšího vězně, není to však obligatorní. Osobně jsem pro samostatný výkon doživotního trestu odnětí svobody, a to nejen s ohledem na bezpečnost ostatních vězňů, ale rovněž se domnívám, že osamocení více vytréští pachatele. Výsledky výzkumu mínění vězňů v rámci této problematiky jsou následující – v roce 1998 se 75% odsouzených vyslovilo pro společný výkon trestu, zatímco v roce 2009 bylo pro tento způsob výkonu pouze 16,5%. Tento vývoj je zapříčiněn postupným

odcizováním doživotně odsouzených osob a jejich uzavíráním se do sebe.⁸⁸ „*Odsouzení k doživotnímu trestu vykonávají trest zásadně ve specializovaných odděleních věznic zřízených generálním ředitelem Vězeňské služby. Odsouzeným může být umožněno v době stanovené vnitřním řádem navštěvovat kulturní a společenské místnosti společně s dalšími odsouzenými k doživotnímu trestu. Odsouzení pracují na pracovištích uvnitř specializovaných oddělení, popřípadě mohou přidělenou práci vykonávat v celách. V průběhu vycházek mohou být v odůvodněných případech odsouzení poutáni. Návštěvy odsouzených jsou prováděny zpravidla tak, že za přímého dohledu příslušníka Vězeňské služby jsou návštěvníci od odsouzeného oddělení průhlednou přepážkou.*“⁸⁹ Odsouzení jsou rozdělováni do tří diferenciačních skupin, které se liší v bezpečnostních opatřeních, např. ve způsobu návštěv, který je buď prováděn kontaktním či bezkontaktním způsobem, frekvencí ve sledování televize, absolvování vycházek ve větších skupinách, vybavení cel (pevné ukotvení, některé věci až za katrem), pohybu po věznici (užití donucovacích prostředků apod.). „*Do třetí diferenciační skupiny jsou zařazováni všichni odsouzení nastupující doživotní výkon trestu a setrvávají v ní ti, kteří se dopouštějí závažných přestupků proti vnitřnímu rádu věznice a je prokazatelné, že jejich chování není zvládnutelné běžnými postupy. Program zacházení je uskutečňován minimálně tři hodiny denně. Do druhé diferenciační skupiny se zařazují zpravidla po 5 letech pobytu ve třetí skupině ti odsouzení, kteří převážně plní svoje povinnosti a akceptují působení odborných pracovníků oddělení výkonu trestu. Do první skupiny vnitřní diferenciace jsou zařazováni odsouzení zpravidla po 10 letech pobytu ve druhé diferenciační skupině, kteří příkladně plní své povinnosti a aktivně se účastní programu zacházení.*“⁹⁰

V současné době v ČR připadá cca 0,3 odsouzených na doživotí na 100 000 obyvatel, což je velmi málo.

Denní režim doživotně odsouzených osob ve věznici Valdice je následující:

6:00	budíček
6:25	sčítání vězňů

⁸⁸ NAVRÁTILOVÁ, J.: *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. 213 s.

⁸⁹ BLATNÍKOVÁ, Š. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. str. 84.

⁹⁰ BLATNÍKOVÁ, Š. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. str. 84.

6:35	snídaně, zkontrolování cely
7:45-12:00	vycházka na dvoře 7x7 metrů, osobní volno
12:00	oběd
12:30-13:00	výdej pošty
13:00-16:30	vycházka, osobní volno
16:30	večeře
17:00-18:30	osobní volno
18:30	sčítání vězňů
19:30-21:30	osobní volno
22:00	večerka ⁹¹

Denní režim doživotně odsouzených žen ve věznici Opava je ve srovnání s výše uvedeným rozpisem odlišný:

5:00	budíček
5:00-5:10	hygiena, úklid
5:10-5:30	snídaně
5:50	nástup do zaměstnání
6:00-14:00	výkon práce
14:05-14:35	oběd
14:35-15:00	osobní volno
15:00-16:00	vycházka
16:00-17:50	zájmová činnost
17:50-18:10	večeře
18:10-19:00	zájmová činnost
19:00-19:50	hygiena, úklid
20:00-21:00	osobní volno
21:00	večerka ⁹²

Osoby odsouzené k výjimečnému trestu trpí nejrůznějšími psychickými problémy. Mezi nejčastější problémy vězňů patří nedostatek soukromí, chybějící kontakt s rodinou, problémy s ostatními uvězněnými, nedostatek práce, intriky, závist,

⁹¹ NAVRÁTILOVÁ, J.: *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. 78 s.

⁹² NAVRÁTILOVÁ, J.: *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. 81-82 s.

nedostatečná inteligence některých spoluvězňů, bezmoc, chování zaměstnanců věznice atd. V rámci fyziologických problémů se mezi vězni často vyskytují spánkové poruchy, nechutenství a žaludeční potíže, únava a bolesti hlavy. Působením doživotního uvěznění na odsouzené osoby se zabývá výzkum Prof. Klause Laubenthala prováděný přímo mezi těmito osobami.

5.4.3 Výjimečný trest – důsledky výkonu

Výkon jakéhokoli trestu je spojen s určitými důsledky pro odsouzeného. V případech výjimečných trestů jsou tyto důsledky spíše negativního charakteru, což pramení zejména z osobnostních charakteristik takto odsouzených osob. Mezi odsouzenými k výjimečnému trestu najdeme mnoho osob s nejrůznějšími poruchami zejména psychického rázu, setkáme se zde s nájemnými vrahy apod. Z tohoto důvodu je třeba při jednání s takovými osobami zachovat vysoce profesionální přístup.

Při propuštění z výkonu trestu je nejdůležitější opětné zařazení odsouzeného do společnosti, což považuji za nesmírně obtížné zejména u osob odsouzených k výjimečným trestům. Tyto osoby jsou po dlouholetém výkonu trestu vytrženy z normální společnosti, mnohdy se ani nemají kam vrátit. Jediný kontakt, který mají dlouhodobě k dispozici je kontakt s ostatními vězni, případně dozorcí. Dlouhodobým pobytem ve vězení navíc mnoho odsouzených ztrácí veškeré životní naděje a sny, dochází k degradaci základních životních hodnot a k upuštění od životních plánů, tyto změny pak rovněž následně komplikují resocializaci odsouzeného. Za další negativní důsledky pobytu ve vězení je možno považovat následující: *„přerušeni pozitivních sociálních vazeb s původním prostředím (rodinou, přáteli atd.), přerušeni pracovních aktivit a vztahů, vykořenění z běžného života společnosti vedoucí po propuštění k problémům s opětovným začleněním do často již změněného prostředí. Původním jevem uvěznění je též značné potlačení individuality odsouzených osob, vedoucí u nich ke ztrátě pocitu odpovědnosti za vlastní rozhodování, k převzetí vězeňských norem tzv. druhého života vězňů. Zejména u mladších vězňů vede věznění k získání nežádoucích návyků, občas i k drogové závislosti a kontaktu na kriminální skupiny operující mimo věznice. U mnoha dlouhodobě vězněných osob nutno, bohužel, konstatovat, že výkon trestu nenaplnuje svůj účel, spíše naopak, negativní účinky takového uvěznění upevňují*

*kriminální zaměření osobnosti vězňených a proto po vykonání trestu tito pachatelé jsou pro společnost stále stejně nebezpeční jako před uvězněním (někdy i více) a po propuštění z věznic bezprostředně pokračují ve své kriminální kariéře. Výzkumy, prováděnými psychiatry a klinickými psychology, je opakovaně zjišťováno, že u dlouhodobě vězňených osob se lze velmi často setkat s duševními poruchami, např. neurózami a psychózami jako důsledkem uvěznění, a tyto duševní poruchy samy o sobě po propuštění z vězení ztěžují začleňování jimi postižené osoby do jakéhokoliv sociálního prostředí.*⁹³ Přirozeně je zde snaha o co možná největší eliminaci těchto negativních následků, a to díky již zmíněnému individuálnímu přístupu k jednotlivým odsouzeným. Před propuštěním vězně z výkonu trestu postupně dochází k uvolňování režimu, takto je vězeň na propuštění připravován.

K výše uvedenému však považuji za nutné konstatovat, že si nedokáží představit jiný způsob nápravy pachatelů zvláště závažných zločinů, než jejich umístěním ve věznicích, nemluvě o nutnosti ochrany společnosti před těmito osobami. Účinné ochrany společnosti pak může být dosaženo izolací pachatelů od jejího zbytku.

5.4.4 Problematika mladistvých

Užití výjimečného trestu jako takového ve věci mladistvého pachatele nepřipadá v úvahu, neboť při ukládání trestů mladistvým jsou trestní sazby ponižovány. Při trestání mladistvých je obzvláště vyzdvižen výchovný charakter trestu, oproti trestání dospělých pachatelů. Represivní funkce trestu zde tedy není tak významná. Trestní odpovědnost mladistvých je upravena jak v TZ, tak v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále viz ZSVM). Za mladistvé jsou považovány osoby mezi patnácti a osmnácti lety věku. Čin spáchaný osobou mladistvou se nenazývá trestným činem, nýbrž proviněním.

Trestní sazby stanovené trestním zákoníkem se v případě mladistvých pachatelů snižují na polovinu, a to tak, že horní hranice sazby po snížení nesmí přesáhnout pět let

⁹³ BLATNÍKOVÁ, Š. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 128 s.

a dolní hranice jeden rok.⁹⁴ Pouze v případě, že mladistvý spáchá provinění, za které je podle TZ možné uložit výjimečný trest, lze mladistvému uložit odnětí svobody na pět až deset let. I zde však musí být splněna podmínka existence mimořádné závažnosti provinění spočívající ve zvlášť zavrženíhodném způsobu provedení činu, zvlášť zavrženíhodné pohnutce či zvlášť těžkém a těžko napravitelném následku a pokud by k dosažení účelu trestního opatření nepostačovalo uložení trestu odnětí svobody do pěti let.⁹⁵ Toto opatření lze podle mého názoru považovat za alternativu výjimečného trestu ukládaného dospělým.

Jak jsem již v práci uvedla dříve, je naprosto správné, že trestní problematice mladistvých je věnována speciální právní úprava. Osoby mladistvé je třeba podrobit dostatečnému psychologickému, případně psychiatrickému zkoumání, než nad nimi bude vynesena odsuzující rozsudek. Je třeba zkoumat nejen duševní a mravní vyspělost, ale zároveň takové osobnostní charakteristiky, které nám pomohou odhalit, zda mladiství netrpí duševní poruchou, která by ho zbavovala odpovědnosti za spáchaný čin. Tento postup je nutný rovněž u osob zletilých. Pokud je však osoba mladistvého shledána dostatečně duševně a mravně vyspělou a zároveň příčetnou, nastává podle mého názoru velice diskutabilní situace. Pokud by např. takováto osoba, která již dovršila sedmnáct let věku, spáchala několikanásobnou brutální vraždu kupříkladu sourozenců a tato osoba by byla shledána zcela příčetnou a odpovědnou, neměla by být souzena stejně jako o rok starší osoba stejné psychické vyspělosti, která spáchala tentýž skutek? Je opravdu správné, aby byla souzena mírněji, jak stanoví současná právní úprava? Osobně se domnívám, že v této oblasti má naše současná legislativní úprava mezery. Uznávám, že v případě mladistvých pachatelů tkví smysl trestu zejména v nápravě a převýchově pachatele se snahou o jeho následné začlenění zpět do společnosti, ale v případě skutků, za něž je možné podle TZ uložit výjimečný trest si nejsem jistá, zda je tyto osoby vhodné do společnosti co nejrychleji vracet. Od dětství je nám vštěpován rodiči, případně okolím nebo médií určitý morální řád, kdy i malé děti si jsou vědomy, že usmrcení jiné osoby či jakékoli jiné živé bytosti není správné, natož osoby mladistvé, které již stojí na prahu dospělosti. Jsem tedy přesvědčena, že osoba, která není stížena duševní poruchou a je starší patnácti let bude s největší pravděpodobností dostatečně vyspělá na to, aby se mohla stát plně odpovědnou za

⁹⁴ § 31 odst. 1 ZSVM

⁹⁵ § 31 odst. 3 ZSVM

spáchaný čin. Přikláníla bych se tedy k úpravě legislativy tak, aby osoby starší patnácti let byly stejně trestně odpovědné jako dospělí pachatelé. V trestním řízení by obligatorně docházelo ke zkoumání vyspělosti těchto osob za pomoci odborníků. Teprve na základě znaleckého zkoumání psychické stránky mladistvého pachatele by bylo rozhodnuto, zda je tento odpovědný jako osoba dospělá, či nikoli. Toto bych však navrhovala aplikovat pouze u vyjmenovaných činů té nejzávažnější povahy, a to zejména u činů násilných. U lehčí kriminality bych zůstala u současné právní úpravy. Domnívám se, že takováto legislativa by vedla ke snížení provinění páchaných mladistvými osobami.

Obdobný systém trestání mladistvých pachatelů je zaveden ve Francii, kdy *„Mladiství mohou být odsouzení k trestu odnětí svobody nejvýše na 20 let. Mladiství starší 16 let nebo vícenásobní recidivisté mohou však být výjimečně odsouzeni na doživotí, vysloví-li se takto dvouřetinová většina členů senátu trestního soudu pro mladistvé. Hlavním argumentem je skutečnost, že mladistvý, který spáchá zvlášť závažný trestný čin, je mnohdy de facto stejně vyspělý jako osoba zletilá, a není tedy důvod poskytovat úlevy co do výše trestu.“*⁹⁶

⁹⁶ NAVRÁTILOVÁ, J.: *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. 23-24 s.

6. Způsoby výkonu trestu smrti

Způsobů výkonu trestu smrti je celá řada. Některé způsoby poprav se využívaly pouze v minulosti, některé přetrvaly do současnosti. Obecně lze říci, že v minulosti se popravovalo mnohem krutějším způsobem, než dnes. Trendem ve vývoji těchto praktik je tedy postupná humanizace výkonu trestu smrti.

Dříve se popravy běžně vykonávaly na místě veřejnosti přístupném. Mnohdy bylo pro takovéto akce vybráno místo, které umožňovalo co možná nejširší účast veřejnosti. Přestože v dnešní době výše popsané okolnosti popravy považujeme za nepřijatelné, dříve bylo toto „divadlo“ běžnou součástí života, lidé se jej účastnili v hojném počtu. Zároveň veřejné popravy naplňovaly preventivní funkci, neboť mnoho osob si páchání trestné činnosti rozmyslelo, když mohly být přímými svědky toho, co by je čekalo v případě dopadení. Nejčastějšími lokacemi pro výkon popravy byla různá náměstí, případně soudní nádvoří. Postupem času se však od veřejných poprav upouští a začínají převládat tendence popravy utajovat.

Za trvání Československé republiky bylo popravováno zejména formou oběšení, a to do doby, než bylo užití nejvyššího trestu zcela zakázáno. Tehdejší legislativa rovněž umožňovala způsob popravy zastřelením, dle oficiálních zpráv však tento způsob nikdy nebyl použit.

V současnosti je překvapivě stále užíván celkem velký počet způsobů pro výkon absolutního trestu. Těmito způsoby jsou popravy zastřelením, oběšením, stětím, prostřednictvím smrtící injekce, prostřednictvím plynové komory, prostřednictvím elektrického křesla a podle informací ze sdělovacích prostředků rovněž ukamenováním, přestože užití tohoto způsobu výkonu trestu nebylo dle Amnesty International doloženo, je velice pravděpodobné, že bylo použito. Celkem jde tedy o sedm způsobů výkonu trestu smrti. Tento výkon do značné míry podléhá tradicím, kultuře a legislativě daného státu, nepopíratelný vliv má rovněž náboženské vyznání obyvatel státu.

V této kapitole se tedy budu věnovat způsobům výkonu trestu smrti, a to jak současným, tak způsobům, které byly užívány v minulosti. Pro větší přehlednost jsou tedy způsoby výkonu rozděleny do dvou podkapitol, a to způsoby výkonu trestu smrti v minulosti a současné způsoby výkonu trestu smrti.

6.1 Způsoby výkonu trestu smrti v minulosti

Jak již bylo nastíněno v úvodu kapitoly, v minulosti byly tresty smrti vykonávány mnohem krutějším způsobem, než dnes. Popravě mnohdy předcházelo mučení obžalovaného za účelem doznání. V určitých případech lze tedy říci, že poprava byla pro odsouzeného vysvobozením, neboť mučení, které jí předcházelo, bylo často horší, než akt popravy samotný. Samozřejmě záleželo na tom, jaký způsob popravy byl zvolen, neboť některé považují za nevýslovně kruté. Těchto způsobů bylo v minulosti užíváno nesmírně mnoho, proto se budu zabývat těmi, které se mi zdají nejzajímavější.

6.1.1 Ubití

Způsob výkonu trestu ubitím je znám od pradávna, zaujímá tedy významné místo v historii trestu jako takové. Tento trest byl ukládán jak samostatně, tak vedle trestu jiného jako tzv. vedlejší trest. Pokud byl vykonáván jako trest samostatný, došlo k usmrcení odsouzeného. Na základě uložení tohoto trestu byli odsouzení bičováni, a to důtkami, které byly zakončeny nejrůznějšími předměty, které měly za úkol zvyšovat utrpení odsouzeného. Důtky byly ve většině případů vyrobeny z býčí kůže.

Zemí, ve kterých se tento způsob výkonu trestu využíval, bylo velmi mnoho. Pokud byla kupříkladu v Egyptě osoba odsouzena za „zkažené mravy“, vysloužila si trest 1 000 ran. Takovýto trest však téměř nebylo možné přežít a když už odsouzený to štěstí měl, bylo velmi pravděpodobné, že si ponese doživotní tělesné následky, případně zemře v několika dnech na gangrénu, která se dostala do otevřených ran velice snadno. Je tedy na první pohled patrné, že trest ubití je naprosto nepřiměřený povaze spáchaného deliktu. Tento trest byl hojně užíván i v dalších zemích, jakými jsou např. Francie, Itálie či Španělsko.

Ke zdokonalení techniky tak, aby odsouzený co nejvíce trpěl, došlo v Anglii a posléze rovněž v zemích orientu. V Anglii byly při bičování důtky nahrazeny provazy. Odsouzený byl poté s otevřenými ranami ponořován do slané vody či do octa, který mu vnikal do ran. V orientu pak byly využívány důtky, které měly více ocasů a byly zakončeny nejrůznějšími ostrými předměty, jako jsou hřebíky apod., aby došlo k většímu roztrhání kůže bičovaného. Za nejhorší ze všech je považována ruská

„knuta“, kdy kožené pásy byly zakončeny kovovými kuličkami. Oběť obvykle nepřežila padesátou ránu. Ke zrušení tohoto nelidského trestu došlo až v roce 1845.

Dodnes je v některých zemích světa tento způsob trestu uplatňován, ne však k usmrcení pachatele. Z tohoto důvodu je tento trest zařazen do způsobů výkonu trestu smrti v minulosti, nikoli do trestů současných. Těmito zeměmi jsou např. Jemen, Saudská Arábie či Írán, kde je tento trest často doplňkem trestu odnětí svobody.⁹⁷

6.1.2 Popravy pomocí zvířat

Popravy za pomoci zvířat lze provádět nejrůznějšími rozmanitými způsoby, např. plavání v řece plné krokodýlů, rozdupání slony v Indii a Kartágu, předhození odsouzeného psům (Indie), přivázání odsouzené za vlasy a její usmýkání koňmi, usmýkání velbloudy, předhození divokým šelmám, rozdupání býky, zavření do sudu se zmijemi, sežrání žraloky či murénami apod. Velmi krutým způsobem je beze sporu utopení, kdy odsouzený byl zavřen do pytle spolu se psem, kočkou, hadem, opicí či kohoutem a vhozen do vody, přičemž zvířata ho bolestivě poranila. Velice krutým způsobem je podle mého názoru rovněž poprava za pomoci hlodavců, kteří byli umístěni v nádobě, která se přidělala na břicho odsouzeného. Na straně vzdálenější od břicha byl pak rozdělán oheň, kterého se zvířata bojí. Ve snaze zachránit se před ohněm se pak snažila prokousat na jedinou možnou stranu úniku, tedy přes břicho odsouzenec. Takto se odsouzenému prokousali až do vnitřností, ten pak umíral v nezměrných bolestech. Za jednu z nejkřutějších poprav ve Střední a Jižní Americe je rovněž považováno nechání napospas mravencům či obdobnému hmyzu. Tito mravenci během dvou dnů sežerou živočicha tak, že z něj zbyde pouze kostra. Tento trest přetrval až do 19. století v indiánských teritoriích Arizony. Dalším a dle mého názoru zcela nejkřutějším bylo opět využití krysy, a to následujícím způsobem: *„Nahý odsouzenec poklekne, skloní záda k zemi a poté je přikován okovy kolem zápěstí, kotníků a krku. Do velkého hrnce s malým otvorem ve dně je vstrčena krysa. Doporučuje se nechat krysu několik dní vyhladovět, aby byla divočejší. Pak je hrnec přiklopen odsouzenecem na*

⁹⁷ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 149-154s.

zadnici, přičemž se dbá na to, aby hermeticky přiléhal a byl všude dobře utěsněn jako obrovitá léčivá baňka a tlustými řemeny byl upevněn k opasku obepínajícímu odsouzencův trup. Poté se do díry v hrnci vstrčí rozžhavený pohrabáč. Krysa bude dělat všechno proto, aby unikla rozžhavenému konci a oslnivému světlu tyče. Začne zmateně uskakovat. šplhat a pobíhat po stěnách hrnce, skákat a padat, přebíhat odsouzenci po zadku. Toho budou nejprve její pohyby lechtat, ale pak ho krysa začne škrábat a kousat svými ostrými zoubky v zoufalé snaze najít únik přes rozdrásané a zkrvavené maso. Jenže úniku nenachází. Tedy alespoň v prvních okamžicích zmatku únik nenalezne. A šikovné a vytrvalé pohyby pohrabáče ji neustále pronásledují, ohrožují, ožehávají jí srst. Počínání odsouzence, jeho řev a cloumání zvyšují paniku krysy a ke všemu se připojí ještě opojná chuť jeho krve. Pod mučivými dotyky žhavého pohrabáče a rozjitřená bolestí svých popálenin nakonec krysa objeví únik, jediný přirozený únik. Začne si hrabat jakousi noru v odsouzencově řitním otvoru a pronikat do jeho těla, svými drápy a zuby bude cestu freneticky rozšiřovat a ve své snaze nepoleví. Zemře uštváním ve stejném okamžiku jako odsouzenec, který po půlhodině hrůzných muk vykrvácí, či spíše skoná nesnesitelným utrpením a šílenou bolestí.“⁹⁸

6.1.3 Smrtící půst

Smrt žízní, případně hladu patří mezi běžné techniky usmrcování, a to jako součást zadržování, umístění v kleci či zanechání na místě, které je opuštěné. K půstu jsou připojeny takové faktory, jako je nepřirozená poloha těla, udušení a tma. Byly vynalezeny tzv. „masky hladu“, které odsouzeným bránily v příjmu jakékoli potravy. Smrt v těchto případech nastala až za několik dní. Dále byla užívána tzv. „hruška úzkosti“, která byla odsouzenému vsazena do úst, která zcela zaplnila, takže nemohl mluvit, jíst ani pít, mnohdy byla navíc tato hruška vybavena ostrými hroty, které měly za cíl způsobit porážení úst a hrdla. V Africe ještě v 19 století přivazovali pachatele k tělu jeho oběti „ruce k rukám, ústa na ústa, a odsouzení zemřeli pomalou smrtí,

⁹⁸ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 27 s.

vystaveni účinkům vytékajícího hnisu a zkažené krve“⁹⁹ Tiberius např. dopřál odsouzeným hostinu plnou jídla a lahodného pití, načež jim nechal podvázat močovou trubici. Odsouzení pak umírali na prasknutí močového měchýře. V roce 1936 ve Španělsku užívali obdobu tohoto trestu, kdy odsouzeným zalili řitní otvor betonem. Svým způsobem lze smrt vyhladověním vztáhnout i na nacistické koncentrační tábory, kdy vězni mnohdy umírali v důsledku nedostatku potravin a vody.

Mnohdy byli také vězni *umísťováni do klecí*, ve kterých docházelo k jejich vyhladovění. Takto pak byli zavěšeni na nějakém veřejně dostupném místě jako výstraha pro zbytek společnosti. V zimě navíc na odsouzeného působil mráz, v létě zase sluneční žár a horko. Po smrti se mrtvola ponechávala v kleci, dokud zcela nezetlela a nedošlo k rozpadu kostí. Klece byly rovněž užívány k vyvíjení nátlaku na uvězněného, jsou známy případy, kdy v nich byla osoba držena i čtrnáct let. Osoba vězněná v kleci nemohla ani ležet, ani stát a pokud byla po letech propuštěna, její tělo bylo nevratně zdeformováno.

Další variantou vyhladovění bylo zadržování. Odsouzení byli uzavřeni ve zděné místnosti a byl jim uzavřen východ. Zadržování pak umírali nedostatkem vody, jídla i vzduchu. „*V kobce zvané ironicky „Konec pohodlíčka“ umírali někteří vězni za několik týdnů, jiní dokonce již za několik dní. Dolů byli vězni spouštěni řemenem, zpátky však již cesta nevedla. Poslední chvíle trávili v odpornejímce plné zápachu, mezi plazy, hmyzem a všelijakou havětí. Kobky v Bastile, rovněž určené k zadržování, měly zvláštní tvar obrácené homole cukru. Uvěznění se v nich nemohli udržet na nohou ani zaujmout jakoukoli jinou snesitelnou polohu ať vsedě, či vleže.*“¹⁰⁰ Jsou doloženy i takové případy vězení, že odsouzení neustále stáli ve vodě, nemohli si tedy lehnout ani sednout.

6.1.4 Probodení kulem

Osobně probodení, zvané též jako naražení na kůl považuji za nejtrýznivější způsob popravu vůbec. Tento způsob popravu byl rozšířen po celém světě. Kůly byly

⁹⁹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 43 s.

¹⁰⁰ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 52 s.

většinou vyrobené ze dřeva či kovu a do těla odsouzencova byly zaváděny řitním otvorem. Odsouzený si lehl na záda, byly mu roztaženy nohy a ruce byly svázány. Pokud byl kůl většího průměru, bylo nutno řitní otvor odsouzence ještě naříznout, aby bylo možno kůl zavést. Kat následně vlastníma rukama vrazil kůl co nejdál do odsouzencova těla, načež dále kůl do těla zatloukal palicí. Další postup záležel na legislativě konkrétního státu, v určitých případech byl kůl zabit cca šedesát centimetrů do těla, načež byl i s odsouzeným umístěn na určené místo. Ten pak na kůlu umíral v nevýslovných bolestech i několik dní. Tíhou odsouzence postupně pronikal hlouběji do jeho těla, až nakonec vyšel ven v horní části těla, a to buď v podpaží, na zádech, hrudí či břichem. Pokud byl kat šikovní, kůl vyšel ven ústy. Dále pak záleželo na ostrosti hrotu kůlu, podle kterého se lišila délka odsouzencova utrpení. Pokud byl hrot ostrý, poranil při nabodávání vnitřní orgány a utrpení bylo podstatně zkráceno. Kupříkladu Číňané či Peršané kůl brousili do tupé špičky, aby k takovému poranění orgánů nedošlo. Orgány se pak kůlu vyhnuly a vtěsnaly se okolo něj. Kůly s naraženými pak byly pro odstrašení ostatních umísťovány na veřejně přístupných místech.¹⁰¹

6.1.5 Stažení z kůže

Tento způsob výkonu trestu smrti se vyznačoval stažením z kůže odsouzeného, a to buď zcela, nebo částečně. V Indii dříve stahovali z kůže za pomoci ohně – pálili odsouzeného, dokud nebylo vidět živé maso. Odsouzený pak s popáleninami třetího stupně umíral i několik dní. V Persii byli takto potrestáni soudci zneuživší své pravomoci a jejich kůži pak byla potažena křesla jejich následovníků. V Římě se kůže stahovala pouze částečně, a to z obličeje odsouzeného. V Evropě byl tento trest užíván pouze výjimečně. Dodnes však existují osoby, které lidskou kůži sbírají, a to např. pro různé anatomické sbírky. Rovněž nacisti vytvořili zvrhlou sbírku tetovaných kůží, které stáhli z těl svých obětí. Ustanovení známého tereziánského zákoníku rovněž připouštělo

¹⁰¹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 67-70 s.

stažení z kůže, a to následujícím způsobem: „*Pásek kůže bude vyříznut na jedné straně hrudi, další bude vyříznut z levé a třetí z pravé strany zad.*“¹⁰²

6.1.6 Rozčtvrcení a roztrhání

Nadepsaný trest se provádí rozřezáním těla na menší kousky nebo postupným vytrháváním masa, svaloviny a kůže, dokud nedojde ke smrti odsouzeného. Tento způsob poprav byl běžně používán v Orientu. Jednotlivé národy užívající tento druh trestu ovlivnily jeho konkrétní podobu. Např. Tataři pomocí hoblíku vykrajovali odsouzenému kusy masa a kůže, Peršané pak začínali vyndáváním vnitřností. „*Harún al-Rašíd, pátý kalif z dynastie Abbásovců, současník Karla Velikého a zapřísáhlý nepřítel Byzantské říše, nechával odsouzené před roztrháním vykostit. Před vytrháváním masa dal odsouzenému naříznout údy a vyjmout z nich kosti, takže byl naprosto bezvládný jako hadrový panák.*“¹⁰³ Velkou pozornost tomuto způsobu poprav věnovali Číňané, odtud se rovněž dochoval přesný popis průběhu takovéto poprav. Prvním krokem je vytržení nader včetně hrudních svalů. Dále se vytrhávalo maso z vnitřní strany paží a vnitřku stehen. Poté bylo tělo trháno kousek po kousku. Smrt odsouzeného zpravidla nastala po několika hodinách. K tomuto způsobu usmrcování v Číně docházelo ještě ve 20. století.¹⁰⁴

6.1.7 Upálení

Upálení je užíváno již od nejstarších dějin lidstva. Stejně jako voda, je oheň považován za očištný živel. Jeho užití v souvislosti s popravami je projevem určitých náboženských tradic a rituálů. Upalovány tedy byly nejčastěji osoby, které jednaly v rozporu s vírou, např. za kacířství a čarodějnictví. Galové a Japonci zavírali odsouzené do košů, které poté zapalovali. Japonci pak koš hodili na koberec

¹⁰² MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 75 s.

¹⁰³ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 81 s.

¹⁰⁴ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 81-86 s.

s rozžhaveným uhlím. Hranice, na kterých byli upalováni „čarodějové“ byly v Evropě vztyčovány až do počátku 19. století a byly dvojího druhu. Prvním způsobem bylo přivázání odsouzeného ke kůlu a jeho obestavení otepami do výše kolen, případně stehem. Publikum tak mohlo dobře vidět, jak je odsouzený upalován. Tato metoda se užívala v Německu, Švýcarsku a Anglii. Byly zde však i jisté nevýhody, např. v roce 1509 v Bernu vál tak silný vítr, že rozfoukal plameny tak, že odsouzeným ohořely pouze nohy. Ve finále museli být odsouzení umláceni poleny. Druhý způsob upálení probíhal tak, že byl odsouzený zavalen větvemi až do své výšky. Byl oblečen do košile, která byla napuštěna sírou. Hranice byla zapálena najednou ze všech stran. Postupem času se vyvinul ještě jeden způsob upalování – tzv. „pomalý oheň“, kdy odsouzenec byl zavěšen na dlouhém trámu, který se pomalu spouštěl do ohně, na druhou stranu ho však šlo vytáhnout zpět nahoru. Poprava tak byla zpomalována a utrpení odsouzeného se prodlužovalo. Byly zaznamenány případy, kdy odsouzený umíral na hranici až šest hodin. Mrtvolý odsouzeneců popravených jinými způsoby byly mnohdy ještě poté upalovány. „V některých případech nařizoval pokyn připsaný vespod pod rozsudkem katovi, aby odsouzeného pokradmu zabil a ušetřil ho dlouhého utrpení. Tato zvláštní milost zvaná „retentum“ byla tajná. Při veřejném vyhlášení rozsudku se nečetla a nikdo se o ní neměl dozvědět, dokonce ani odsouzený.“¹⁰⁵ Kat mohl na základě retenta odsouzeného zadusit, probodnout mu srdce či ho zavalit. Při užití prvního popsaného typu hranice mohla smrt popravovaného nastat až po velmi dlouhé době. Oproti tomu při druhém typu hranice nastala smrt mnohem rychleji, a to nikoli na základě popálenin, ale následkem udušení. V některých případech byla pod ukřižovanými zapalována vlhká sláma, aby se urychlila jejich smrt.

Na hranici se téměř s jistotou dostali pachatelé za čarodějnictví, obcování se zvířaty, sexuální delikty, travičství a nejzávažnější kacířství. Dále byly upalovány osoby, jež bylo nutno potrestat pro výstrahu všem ostatním – např. ženy, které zavraždily své děti či osoby, které nalákaly lodě na skály a po jejich ztroskotání je vyloupily. Upálení bylo rovněž zpřísněním trestu, příkladem může být poprava dvou kněží za vraždu třetího, kdy jeden byl upálen, neboť jeho vina byla větší a druhý byl „pouze“ oběšen. V dobách čarodějnických procesů byly v jednotlivých kostelech

¹⁰⁵ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 102 s.

umístěny skříňky, do kterých mohli občané vhazovat lístečky se jmény osob, které jsou podezřelé z čarodějnictví. Tímto způsobem se pak některé osoby zbavovaly svých nepřátel či dluhů vůči osobám, které takto udaly. Ve finále se téměř každá desátá poprava konala v souvislosti s kacířstvím či čarodějnictvím. Upalování byli i kněží a osoby šlechtického původu.

Trest upálením přežil až do 19. století, a to v Číně, Japonsku a Egyptě. V této době se již klasická hranice jevila jako zastaralá, a tak byly vymyšleny různé inovace. V roce 1915 byl v Číně popsán následující způsob popravy. Odsouzený byl donucen k vypití hořlavé tekutiny, následně mu byl do žaludku zaveden dlouhý knot, který byl zapálen. Odsouzený zpočátku vyplivoval oheň, celé hrůzné představení končilo výbuchem jeho těla.

V současné době se s upálením zaživa můžeme setkat ve státě Rádžastánu. Tradice zde nutí vdovy, aby se dobrovolně nechaly upálit s tělem svého zesnulého manžela. Navzdory tomu, že v Rádžastánu byl v roce 1985 přijat zákon, který trestá každého, kdo bude vdovy podněcovat k dodržení tohoto zvrhlého rituálu, počet takto upálených žen stále stoupá, neboť je na ně okolím vyvíjen obrovský tlak. Poslední klasická hranice byla zaznamenána v roce 1989 v Angole.¹⁰⁶

6.1.8 Poprava pilou

Oproti rozřezání se k této popravčí metodě užívalo nikoli nože, ale pily. Tuto popravu lze vykonat dvěma způsoby. První způsob je takový, že odsouzený je přeříznut na dvě poloviny v pase. Druhý způsob je pravděpodobně krutější, neboť spočívá v podélném rozříznutí odsouzeného, nikoli v rozříznutí příčném. Tento způsob popravy bylo rovněž možno vykonat dvěma způsoby, a to rozpůlením pachatele od hlavy k rozkroku nebo naopak od rozkroku k hlavě. Mnohem krutější a trýznivější je samozřejmě začít řezat u rozkroku, neboť popravovaný ztratí vědomí obvykle až ve chvíli, kdy se pila dostane do oblasti břicha. Oběť byla věšena hlavou dolů, aby nedošlo k příliš rychlému vykrvácení. K posledním popravám pilou docházelo během německé

¹⁰⁶ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 97-124 s.

okupace Francie, kdy gestapo kromě pil rovněž využívalo malé gilotiny, které sloužily k usekávání jednotlivých údů.

6.1.9 Lámání kolem

Tento trest spočíval ve zlámání kostí odsouzenci, který byl v té chvíli přivázán ke kolu. Kolo bylo časem nahrazeno křížem, název lámání kolem však přetrval. Např. v Německu se lámání kolem stalo trestem zcela běžným, norimberský kat si vedl přesný deník, z něhož vyčteme, že mezi lety 1573 až 1617 jím bylo popraveno 361 osob, z čehož 200 bylo lámáno kolem. V Prusku byl tento nelidský trest zrušen až v roce 1851.

Anonymní autor v 18. století popsal výkon tohoto trestu následovně: *„Odsouzený byl položen zády na dva trámy zkřížené do tvaru svatoondřejského kříže. Ruce měl natažené a přivázané k jednotlivým ramenům kříže. V kříži byly jakési rýhy či zářezy odpovídající kloubům končetin. Kat vyzbrojený čtverhrannou železnou tyčí širokou čtyři centimetry a se zaoblenou rukojetí udeřil odsouzence mocně do všech údů právě nad zářezy, kde pod končetinami bylo volné místo. Na každém údu byla dvě taková místa. Odsouzenec tedy dostal celkem osm ran, jež mu zpřelámaly kosti, a pak ještě dvě nebo tři další do hrudi, kterým se říkalo 'rány z milosti' a které celou exekuci ukončily.“*¹⁰⁷ Ve skutečnosti byla většina odsouzenců i po ranách z milosti stále naživu a umírali teprve nějakou dobu poté, co byli vystaveni na kole od vozu a vztyčeni na kůlu. Byl zaznamenán případ, kdy jistý osmnáctiletý mladík na kole žil ještě 24 hodin po jeho vyzdvižení a zemřel až rukou kata, který ho z milosti zabil, aby zkrátil jeho utrpení.

Ve Francii nastala naprosto paradoxní situace, neboť zlodějům byl ukládán trest lámání kolem, zatímco vrahům hrozilo pouhé oběšení. Jindřich II. se pokusil tuto úpravu odstranit, avšak dle mého názoru si nevybral ten nejméně šťastný způsob. Vyhlásil totiž trest lámání kolem bez ohledu na závažnost spáchaného deliktu. Došlo tím pouze ke zhoršení situace, neboť trest poté natolik zevšedněl, že byli kolem popravováni i pachatelé nevýznamných přestupků. I zde však bylo možné uložit již zmiňované

¹⁰⁷ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 157-158 s.

retentum, které bylo prováděno uškrcením, avšak tak, aby si toho nikdo nevšiml a trest si tak zachoval svůj odstrašující účinek. Trest lámání kolem byl vykonáván i na osobách mladších patnácti let.¹⁰⁸

6.1.10 Roztrhání koňmi

Princip tohoto trestu spočívá v uvázání končetin odsouzeného ke koním a jejich táhnutí na čtyři různé strany. Spolu s trestem lámání kolem a nabodnutím na kůl považují roztrhání koňmi za nejkrutější trest ze všech.

Ve Francii byl tento trest ukládán za otcovraždu a královraždu. V roce 1600 se o vraždu krále pokusila Nicole Mignonová. Parlament dlouho řešil, zda je vzhledem ke slušnosti vhodné rozčtvrtit ženu. Naštěstí pro Mignonovou dospěl k názoru, že nikoli a odsouzená byla nakonec oběšena. Ačkoli se může zdát, že pro koně je snadné roztrhat člověka, není tomu tak. Koně jsou mnohdy v zápřahu i dvě hodiny a roztrhání se přesto nedaří. V takových případech pak musí dojít k naříznutí těla odsouzeného, což koním práci ulehčí. Zároveň bylo nutné, aby všichni koně zabírali stejnou silou a bez trhání. Poprava Damienise, který spáchal neúspěšný atentát na krále Ludvíka XV., zcela vystihuje nesmírně krutý charakter tohoto trestu. Nejprve byl za účelem vyzrazení dalších kompliců podroben právu útrpnému. Po těchto výsleších, které trvali 2 měsíce, už ani nedokázal stát. V den popravky mu byly vyrvány prsní bradavky, byly mu kleštěmi rvány horní i dolní končetiny, byla mu upálena pravá ruka, ve které držel při atentátu nůž, do poraněných míst mu bylo lito tekuté olovo, vosk a vroucí olej a na závěr byl roztrhán koňmi. Roztrhání však trvalo nesmírně dlouho, po hodině byli již koně zcela schvácení, jeden dokonce upadl. Z tohoto důvodu byly Damiensovi naříznuty hlavní nervy. Poté se již koním podařilo utrhnout obě ruce a jednu nohu, odsouzený však stále žil, a to ještě ve chvíli, kdy bylo jeho tělo vhozeno na hranici a páleno. Této hrůzné podívané tehdy přihlíželo nezměrné množství lidí. Je naprosto zřejmé, že poprava Damienise překročila veškeré únosné meze, nemluvě o závažnosti

¹⁰⁸ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 155-162 s.

jeho deliktu, kdy se králi kromě škrábnutí vůbec nic nestalo. Trest roztrhání koňmi přetrval až do roku 1789.¹⁰⁹

6.1.11 Poprava gilotinou

Je všeobecně známo, že gilotina je francouzským vynálezem. Jejími autory jsou doktoři Guillotin a Louis. S nástupem gilotiny jako popravčího nástroje rovněž nastupuje rovnost poprav. „*Ve všech případech, kdy zákon předepisuje pro obžalovaného trest smrti, musí mít tento trest též charakter, ať už byl spáchán jakýkoli delikt.*“¹¹⁰ V roce 1791 došlo k velkému pokroku, když byla tato myšlenka přijata Národním shromážděním. Zároveň byla přijata myšlenka, že poprava musí být vykonána co nejrychleji bez zbytečného utrpení odsouzeného. Za způsob výkonu trestu smrti je uznáno výlučně stětí, rovněž je uzákoněn zákaz mučení. Okamžitě se strhly diskuze na téma způsobu provedení setnutí hlavy odsouzenému. Všichni měli v živé paměti strašlivé scény, kdy se katovi ručně nepodařilo setnout hlavu odsouzenému hned na první pokus. Tento způsob je tedy ve zřejmém rozporu s nově přijatými zásadami. Bylo tedy nezbytné vynalézt takový způsob popravky, aby zásady rychlosti a bezbolestnosti zůstaly naplněny. Nově vymyšlený popravčí stroj byl následně přijat. Prvním popraveným na gilotině byl v dubnu 1792 Jacques-Nicolas Pelletier, a to za násilnou loupež. Celá poprava proběhla naprosto hladce. V roce 1793 se počet gilotin rozšířil na 83. Osoby odsouzené k smrti měly určitá práva a samozřejmě rovněž povinnosti. Mezi nejzajímavější patří např. to, že odsouzený měl nárok na svou osobní celu, nemusel pracovat, mohl kouřit, psát a číst bez omezení, měl nárok na přídavky ke stravě, musel nosit zvláštní oblek, popraven mohl být až poté, co byla jeho žádost o milost zamítnuta, nebylo možné popravovat osoby mladší patnácti let a starší sedmdesáti let, těhotnou ženu bylo možné popravovat až po porodu. V průměru trvalo šest měsíců od vynesení rozsudku, než byl odsouzený popraven.

Druhá vlna gilotinování byla zaznamenána během nacistických represí. Např. v září roku 1943 bylo v německém vězení Plötzensee naplánováno 300 poprav gilotinou

¹⁰⁹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 163-172 s.

¹¹⁰ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 251 s.

na jeden den. Kati byli však již tak vysílení, že popravili 186 osob a dalších 114 až druhý den.

Ve Francii den popravý probíhal následovně. Členové popravčí skupiny se brzy ráno potichu přemístili k cele odsouzeného, která se nacházela ve speciálním oddělení. Odsouzeného většinou zastihli ve spánku. Dříve byla odsouzenému automaticky navlékána svěrací kazajka. Od 40. let 20. století se k takovýmto krokům přistupovalo pouze v případě, že odsouzený vyvíjel odpor. Poté byl odsouzený informován o zamítnutí své žádosti o milost a dostal možnost napsat poslední dopis a pronést prohlášení. Dále se mohl vyzpovídat knězi, vypít svou poslední sklenku alkoholu a vykouřit poslední cigaretu. Po obdržení dokladu o ukončení vazby byl odsouzený předán katu. Ten mu následně svázal kolena a ruce, ustříhl dlouhé vlasy a límec košile. Odsouzený pak byl umístěn do gilotiny a během zlomku vteřiny popraven. Poté lékař vydal souhlas s pohřbem, a to bez bližšího stanovení příčiny smrti. Je prokázáno, že svalstvo popravených osob se stahuje ještě tři hodiny po vykonání poprav. Pokud příbuzní popraveného slíbili, že jeho tělo pohřbí nenápadně a v tichosti, bylo jim tělo za tímto účelem vydáno.

Přestože byl vynález gilotiny průlomem ve způsobu výkonu poprav, ne vždy se podařilo odsouzeného popravít bez problémů. Často se stávalo, že se gilotina zasekla a nedopadla na odsouzenecův krk či jeden úder gilotiny nestačil k oddělení hlavy od těla. Několikrát byli zraněni taktéž samotní kati, kdy si gilotinou např. usekli prsty.

Přestože lze gilotinu dozajista považovat za pozitivní vynález, pokud ji srovnáme s ostatními způsoby poprav, je velice diskutabilní, zda je odsouzený skutečně popravován téměř bezbolestně. Je totiž velice pravděpodobné, že hlava oddělená od těla samostatně přežívá ještě několik minut po oddělení. Poprvé byl takový případ zaznamenán v roce 1793 při popravě Charlotty Cordayové, která je popsána svědkem události: „*Když už byla hlava popravené oddělena dosti dlouho od těla a kat ji držel v ruce a ukazoval lidu, přiskočil jeden jeho pomocník a vyřal jí do tváře políček. Obličej dostal rozhořčený výraz, který nebylo možno přehlédnout.*“¹¹¹ Následné pokusy tuto teorii jen potvrzují. Doktor Wendt popsal reakce hlavy gilotinovaného těsně po popravě, kdy se při přiblížení předmětu k očím víčka zavírala, při dopadu slunečního

¹¹¹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 276-277 s.

paprsku se oko rovněž zavřelo. Při zavolání jména popraveného se oči otevřely a obracely se za hlasem, rovněž ústa se otevírala a zavírala, jako by chtěl popravený něco říci. Promluvit hlava nemohla, neboť již nebyla napojena na plíce. V roce 1905 se doktor Baurieux dohodl s odsouzeným na tom, že po popravě doktor vysloví jméno odsouzeného. Pokud by oddělená hlava rozuměla, odpověděla by tak, že by třikrát zavřela a otevřela oči. Popravený skutečně na zavolání svého jména reagoval a otevíral oči. Doktor Baurieux popsal jeho pohled jako jasný, vědomý a živý. Pokud jsou tedy tato zjištění pravdivá, činí z gilotiny mnohem horší popravčí nástroj, než se po celá léta předpokládalo.¹¹²

6.2 Současné způsoby výkonu trestu smrti

Vývoj způsobů užívaných pro výkon trestu smrti zaznamenal značnou humanizaci. V současnosti není kladen důraz na co největší utrpení odsouzeného, nýbrž je popravováno pokud možno rychle, bezbolestně a bez přítomnosti širšího publika. Hlavním cílem popravky je co nejrychlejší usmrcení odsouzeného, nikoli jeho utrpení.

6.2.1 Zastřelení

Poprava zastřelením je využívána již od vynálezu střelných zbraní a je užívána dodnes. Zpočátku nebyla příliš účinná, neboť střelné zbraně nebyly vůbec přesné. Odsouzený tak mnohdy nebyl popraven hned napoprvé, byl pouze poraněn, a to navzdory tomu, že popravčí čety čítaly na padesát osob. V mnoha státech došlo k upuštění od původních popravčích technik a došlo k jejich nahrazení zastřelením. V některých zemích jsou tímto způsobem popravováni pouze vojáci a nikoli osoby civilní. Smrt je zde následkem působení několika faktorů, a to poranění srdce či nervového systému a vykrvácení. V dnešní době je již popravčí četa tvořena „pouze“ deseti až dvanácti muži. Tento počet by měl být dostatečný vzhledem k dnešní dokonalosti střelných zbraní. Popravčí obvykle míří na srdce, neboť trefit se do trupu

¹¹² MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 247-279 s.

odsouzeného je snazší, než se trefit do hlavy. V některých zemích pro jistotu staví zbraň na opěru, která jim umožňuje přesněji zamířit. Co se týká odsouzeného, ten bývá obvykle spoután, aby se nemohl hýbat. V některých zemích je však ponechán volně, pouze je postaven před zeď, strom či příkop. Ruce má však vždy spoutané. V Americe musí stát odsouzený čelem ke zdi, aby po zastřelení nepadl na čelo. Na hlavě má povinně silnou černou kápi a popravčí četa musí stát do vzdálenosti dvaceti kroků od odsouzeného. Pokud není odsouzený popraven hned první salvou, vše se opakuje, dokud není usmrčen. V některých zemích se popravuje hromadně, zde je pak velikost popravčí čety přizpůsobena počtu popravovaných. U hromadných poprav buď každý popravčí střílí pouze na jednoho odsouzeného nebo všichni střílí na všechny, případně má každý odsouzenec svou četu. Ve výjimečných případech je to právě odsouzenec, který vydává četě povel k palbě. Pokud nastane případ, že odsouzený strachy omdlí, k popravě četou většinou vůbec nedochází a odsouzený je zastřelen jednou ranou z milosti vleže.

Je těžké posoudit, zda je tento způsob výkonu trestu smrti dostatečně humánní. Osobně se domnívám, že nikoli. Již samotná existence institutu rány z milosti dokládá skutečnost, že ne každá poprava vykonaná tímto způsobem se podaří hned napoprvé. Odsouzení mohou být vážně či přímo smrtelně poraněni, bez rány z milosti by však mohli umírat dlouhé hodiny, v některých případech i dny. V historii je doloženo mnoho takových případů. S velkou pravděpodobností za těmito chybami nestojí nezkušenost členů popravčí čety, nýbrž dojetí či odpor k zabíjení, které se střelců zmocní.

V některých zemích ustoupili od užití popravčí čety a zavedli popravu zastřelením, kterou vykonala jediná osoba, avšak z mnohem bližší vzdálenosti, než z jaké střílela popravčí četa. V řadě zemí je střelná zbraň přiložena přímo k zátylku odsouzeného.

Důvodem celosvětové obliby tohoto způsobu výkonu trestu navzdory jeho zřejmým nevýhodám je možnost popravit najednou větší množství osob, což ostatní způsoby dost dobře neumožňují. Popravy zastřelením jsou běžnou součástí světových vzpour a bouří, politických převratů a revolucí, a to právě z nastíněného důvodu. V krátké době je možné zastřelit velké množství vzbouřenců či odpůrců. Dalším „pozitivem“ zastřelení je technická jednoduchost jeho provedení, neboť popravčí k němu nepotřebují žádná zvláštní zařízení, postačí jim pouze nabitá zbraň. Přestože by

již v dnešní době měly popravy probíhat neveřejně, v některých totalitních režimech tomu tak není. Mezi těmito zeměmi vyniká Čína.

Zajímavý je rovněž fakt, že v případě možnosti výběru druhu popravy, si odsouzení ve většině případů zvolili zastřelení. Během posledních sta let si ani jeden odsouzený nevybral k popravě oběšení či elektrické křeslo.¹¹³

Jak již vyplývá z výše uvedeného, zastřelení není podle mého názoru tím nejhumánnějším způsobem výkonu trestu smrti. Při pohledu na věc z druhé strany, tedy z pohledu popravčích, je zřejmé, že ani pro tyto osoby není snadné trest smrti zastřelením vykonat. Z tohoto důvodu bych navrhovala ve státech, které tento způsob popravy připouští, obligatorně zavést podmínku, že popravčí četa se skládá z dvojnásobného počtu osob, než dosud s tím, že polovina střelců střílí pouze slepými náboji, přičemž střelci jsou o této skutečnosti informováni. Nejsou však již informováni o tom, čím zbraň je vybavena pouze těmito náboji a kdo ve skutečnosti střílí náboji ostrými. Jejich svědomí se s danou situací s největší pravděpodobností vyrovná tak, že se každý střelec utěšuje tím, že střílel pouze náboji slepými a za utrpení a smrt popraveného tedy přímo nemohl.

6.2.2 Plynová komora

Tato poprava de facto spočívá v udušení smrtícím plynem. Myšlenka popravy plynem má kořeny v první světové válce, kdy došlo k užití bojových plynů k usmrcování nepřátel. Princip této popravy spočívá v tom, že odsouzený je umístěn v uzavřené a neprodyšné místnosti, načež je přinucen dýchat plyn, který je do místnosti vpouštěn. První osobou, která byla tímto způsobem popravena, byl John Gee v Nevadě v roce 1924, a to za spáchání vraždy.

„Plynová komora, většinou natřená na zeleno, je ocelová kabina osmiúhelníkového tvaru s kupolí, do níž se vchází oválnými dveřmi, jež se neprodyšně uzavírají. Uvnitř jsou dvě sedadla, protože většina plynových komor byla konstruována

¹¹³ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 281-298 s.

tak, aby v nich mohli být popraveni najednou dva odsouzení.“¹¹⁴ Postup při popravě v plynové komoře je ve všech státech téměř stejný. Paradoxně nejtěžším úkolem je udržet odsouzeného naživu až do dne popravu, neboť osoby odsouzené k smrti se často pokoušejí o sebevraždu. Z tohoto důvodu je odsouzený zhruba 3 až 4 týdny před popravou umístěn ve zvláštní části věznice, která je nazývána chodbou smrti. Zde je pod dozorem 24 hodin denně, přičemž smí kouřit, sledovat televizi a číst. Alkoholické nápoje však požívat nesmí. Přibližně jeden týden před provedením popravu je odsouzený informován o jejím průběhu a dotázán, jak má být po jeho smrti naloženo s jeho osobními věcmi. V některých státech má odsouzený možnost být popraven ve vlastním oblečení, v jiných je úbor povinně předepsán. Jsou jím modré kalhoty a bílá košile, a to z důvodu lepší viditelnosti těchto barev v oblacích zeleného plynu. Pod tímto oblečením nesmí mít na sobě odsouzený žádné prádlo, rovněž musí být bos. Před samotnou popravou jsou prováděny zkoušky funkčnosti komory, a to i několikrát za sebou, kontrola těsnění dveří a oken, případně může být provedeno jejich nové zaizolování. V určitých případech byli odsouzení nuceni v předvečer popravu vyzkoušet i křeslo umístěné v plynové komoře. Je samozřejmé, že takovéto přípravy a čekání na popravu, musí odsouzeným způsobovat nevýslovná psychická muka. Večer před samotnou popravou je odsouzený odveden do malé cely, která je nazývána předpokoj smrti, zde je pak neustále dozorován. Hodinu před popravou je vydán pokyn, aby se v přípravách pokračovalo, a to úředníkem generálního prokurátora, který je ve spojení s Nejvyšším soudem USA. Poprava může být jak generálním prokurátorem, tak Nejvyšším soudem na poslední chvíli zrušena. V roce 1957 došlo k případu, kdy byl pokyn popravu neprovádět doručen věznici jen několik sekund poté, kdy byl smrtící plyn uvolněn do komory. Poprava nemohla být zastavena, neboť u odsouzeného již nastaly takové fyziologické reakce, které nešlo zvrátit, a to přesto, že byl v době vydání onoho pokynu stále ještě naživu. Pokud tedy není výkon popravu pozastaven, je odsouzený čtyřmi strážnými vyveden z předpokoje smrti se spoutanými rukama poté, co jej navštíví kněz a ředitel věznice. Dva strážci pak zavedou vězně přímo do plynové komory a pevně ho připoutají k jednomu z křesel tak, že se téměř nemůže pohnout. Lékař připevní na hrud' vězně stetoskop, který je napojený na zesilovač, aby mohl

¹¹⁴ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 300 s.

podrobně sledovat průběh popravu (musí prohlásit odsouzeného za mrtvého). Ředitel věznice následně odsouzenému zopakuje, že je potřeba, aby k urychlení popravu zhluboka dýchal, ve vhodný okamžik mu dá znamení. Pokud se bude odsouzený protivit výkonu trestu tím, že bude zadržovat dech, jen si prodlouží vlastní utrpení. Usmrcení vězně je v plynové komoře jisté, délka popravu však závisí na spolupráci popravovaného. Jakmile lékař na základě stetoskopu konstatuje smrt, je poprava považována za skončenou. Tělo je však v komoře pro jistotu ponecháno ještě třicet minut.

Domnívám se, že poprava v plynové komoře je jedním z nejméně bolestivých způsobů výkonu trestu smrti, neboť odsouzený ztrácí v několika vteřinách vědomí. Jako ukázkou rychlosti popravu plynem uvádím protokol z popravu Samuela Bettse v Nevadě:

- 5 hod. 34 min. - vstup odsouzeného do plynové komory
- 5 hod. 36 min. - opuštění komory strážemi, uzavření dveří
- 5 hod. 36 min. 30 sec. - vypuštění plynu v podlaze komory
- 5 hod. 37 min. - plyn se zvedá do výšky obličeje odsouzeného
- 5 hod. 37 min. 15 sec. - ztráta vědomí odsouzeného po prvním nádechu, dočasné zastavení srdeční činnosti
- 5 hod. 37 min. 25 sec. - srdeční selhání
- 5 hod. 37 min. 30 sec. - zástava dechu, ke které došlo po šesti nádechutích po ztrátě vědomí
- 5 hod. 38 min. 30 sec. - zástava srdce¹¹⁵

6.2.3 Elektrické křeslo

Již v roce 1890 došlo k využití elektřiny k vykonání popravu na člověku. Elektrické křeslo je popravčím nástrojem, nad jehož využitím a humánností se neustále vedou rozsáhlé debaty. Dokonce ani přívrženci trestu smrti si nejsou zcela jisti, zda je vhodné za pomoci tohoto křesla popravovat. Myšlenka usmrcovat elektrickým proudem vzešla na základě případů úrazů, při kterých zemřely osoby působením elektrického

¹¹⁵ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 299-306 s.

proudu, přičemž jejich těla zůstávala bez viditelného zranění. Navíc převládla snaha vymyslet méně trýznivý způsob popravu, než jakým je oběšení, zejména poté, co se jednomu odsouzenému při oběšení nezlomil vaz a trvalo 20 minut, než se udusil. První pokusy poprav elektrickým proudem se uskutečnily na šesti orangutanech. Prvním popraveným elektrickým proudem byl Francis Kimmeler, a to za vraždu spáchanou za pomoci sekery. Po vpuštění proudu do odsouzeného sebou tento začal natolik silně škubat, že elektrické křeslo začalo poskakovat po místnosti tak silně, že hrozilo jeho převrhnutí. Z tohoto důvodu bylo rozhodnuto, že napříště musí být křeslo přišroubováno k podlaze. Kimmeler byl po prvním elektrickém výboji stále naživu, dostal tedy druhý, po kterém jeho tělo zčervenalo, kůže mu začala hořet a stoupal z ní dým, který brzy zahalil celou místnost. Přesto bylo patrné, že odsouzený stále žije, dostal tedy další výboj, po kterém již byla konstatována jeho smrt. Při ohledání jeho těla bylo zjištěno, že mozek odsouzeného je zcela spálen a krev spečena. Veřejnost se v názoru na humanitu tohoto trestu rozdělila na dva tábory – jedna skupina jákala nad objevením bezbolestného způsobu výkonu trestu smrti, druhá byla znechucena průběhem této popravu, která byla podrobně popsána v tisku. Bylo rozhodnuto, že je třeba přístroj vylepšit. Hlavním problémem elektrického křesla jsou odlišné fyziologické reakce jednotlivých popravovaných na množství elektrického proudu. Případů, kdy se odsouzeného nepodařilo usmrtit hned prvním výbojem, je celá řada. Dokládá to i poprava odsouzené Judtové v roce 1926, která nebyla usmrcena ani třetím výbojem, přestože do ní bylo vpuštěno 2000 voltů. Judtová byla poté odnesena na vězeňskou ošetrovnu a ředitel věznice žádal guvernéra, aby jí byla udělena milost. Guvernér však milost odmítl s tím, že není žádný předpis, který by ho k jejímu udělení opravňoval. Po hodině tedy byla popravená umístěna zpět na elektrické křeslo a byla popravena hned prvním výbojem. V roce 1928 přichází další svědectví o nedokonalosti popravu proudem, a to z úst samotného kata, který popravu popsal takto: *„První výboj 1150 voltů nebyl smrtelný, srdce stále pravidelně bilo. Ani druhý výboj nepřinesl lepší výsledek. Dali jsme tedy ještě silnější výboj, 3000 voltů. Okolo celého těla, jímž zmítaly záchvěvy, vyšlehly plameny a celý popravčí sál zaplnil pach spáleného masa (...) Příčinou smrti nebyl přímo elektrický proud, ale popáleniny.“*¹¹⁶

¹¹⁶ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 319 s.

Poprava za pomoci elektrického proudu by v současné době teoreticky měla trvat pouhé dvě minuty. Počet voltů pouštěných do odsouzeného se podle států liší, pohybuje se však mezi 1900 a 2500 volty. Předpokládá se, že popravovaný ihned po zásahu proudem ztratí vědomí a další bolest tedy neprožívá. Dle svědků odsouzený opravdu okamžitě ztrácí vědomí a rovněž jakoukoli kontrolu nad svým tělem, dochází tedy k úniku moči a stolice, zvracení krve a zakusování se do vlastního jazyka. Později se popravovanému z nosu uvolňují krvavé bubliny a tělo dostává nafialovělou barvu, temeno hlavy odsouzeného zčerná a oči vylézají z důlků. K popravě je odsouzený přiváděn ve speciálním obleku, zejména kalhoty jsou přizpůsobeny k zachycení uvolněné moči. U popravky mohou být přítomny některé osoby, mezi nimiž je ředitel věznice, úředník pracující ve věznici, který je odpovědný za popravu spolu s několika strážnými, elektrikář, který dohlídí na správnou funkci křesla, lékař, který konstatuje smrt popraveného, kat, který je skryt před ostatními účastníky, zástupce státního guvernéra, novináři, právní zástupci odsouzeného, případně osoby, které si odsouzený u popravky přeje. Všechny osoby účastníci se popravky obdrží leták, který popisuje její přesný průběh. Během popravky je nutné zachovat naprosté ticho a mlčky přihlížet jejímu průběhu z prosklené místnosti. Stejně jako v případě předchozí popravky plynem může být i tato poprava na poslední chvíli odvolána. Samotné popravě pak přechází rituál téměř stejný, jako u popravky plynem, tedy odsouzený je přemístěn do speciálního pokoje, kde je držen pod neustálým dohledem. Před popravou je provedena tělesná prohlídka odsouzeného, jsou mu zkontrolovány všechny tělesné otvory za účelem zjištění, zda v nich neskrývá železný předmět, který by mohl ovlivnit průběh popravky. Po prohlídce jsou odsouzenému vyholeny vlasy na délku několika milimetrů, na temeni pak dohola, následně je mu umožněno, aby se osprchoval a oblékl. Pak jej navštíví kněz a ředitel věznice a slíbí mu, že zemře rychle a bezbolestně. Mezitím jsou poučeni svědkové popravky o důstojném chování a nenavazování kontaktu s popravovaným. Ten je následně předveden ke křeslu a připoután tak, aby se nemohl hýbat.¹¹⁷ Technické a konstrukční detaily elektrického křesla zde nejsou popsány, neboť by takový popis přesahoval tématický rámec práce.

¹¹⁷ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 307-326 s.

Osobně se domnívám, že způsob popravu na elektrickém křesle za nevýslovně krutý a bolestivý, z tohoto důvodu bych navrhovala úplný zákaz takového způsobu výkonu trestu smrti. Oba již popsané způsoby, tedy zastřelení a smrt plynem, považuji za snesitelnější, než popravu elektrickým křeslem. Popsané případy na první pokus neúspěšných poprav jsou natolik děsivé a odstrašující, že považuji za lepší vůbec neriskovat možné selhání.

6.2.4 Smrtící injekce

Smrtící injekce byla jako legální způsob popravu zavedena v roce 1977, užitá však byla až v roce 1982 v Texasu. Tento způsob popravu je považován za bezbolestný, rychlý a rovněž ekonomicky nenákladný. Pro představu uvádím, že sestavení elektrického křesla vyjde na 65 000 dolarů, plynové komory na 260 000 dolarů. Na řadu přišly diskuze o tom, zda se má poprava vykonávat dvěma injekcemi či pouze jednou. Osobně bych se přikláněla k užití dvou injekcí, kdy první odsouzeného pouze uspí, druhou je mu pak aplikována smrtící látka. Většina států, ve kterých je uložení trestu smrti přípuštěno, dává odsouzeným možnost výběru mezi více způsoby poprav. U popravu smrtící injekcí je více než u jiných druhů poprav potřebná součinnost lékařů. Ti nejen, že konstatují smrt popraveného tak, jako u ostatních způsobů výkonu trestu smrti, ale jsou rovněž nuceni posoudit zdravotní stav odsouzeného, který musí být v době popravu shledán dobrým. Významnou úlohu rovněž hrají psychiatři při posuzování psychického stavu obviněného, na základě výsledků jejich pozorování je mnohdy rozhodováno, zda bude trest smrti vůbec uložen. Zavedení smrtící injekce jako způsobu popravu zvedlo po celém světě silnou nevoli lékařských komor a asociací, které se proti účasti lékařů na popravách tvrdě vzepřely. Prvním popraveným smrtící injekcí byl v prosinci roku 1982 Charlie Brooks. Svědek popravu ji popsal takto: *„Ředitel věznic dal pak pokyn k popravě. Odsouzenec měl k ruce lepicí páskou přilepenou hadičku spojenou s nádobou za závěsem, který odděloval Brookse od katů. Hadičkou začal proudit chemický roztok: zatímco čirý roztok vtékal Brooksovi do žil, ten měl stále oči otevřené a vypadal mimořádně nervózně. Najednou zalapal po dechu a začal se dusit. Přestože měl pravou ruku připevněnou popruhy, zřetelně sebou škubla. Oči se mu zavíraly a Brooks dlouze a zhluboka zívá, definitivně zavřel oči a ještě asi patnáct*

*sekund lapal po dechu, dýchaje s velkou námahou. Nakonec jeho pohyby zcela ustaly.*¹¹⁸ Je tedy zřejmé, že oproti elektrickému křeslu jde o téměř bezbolestný a důstojný způsob popravy. Jako u všech dosud popsanych způsobů poprav však nemusí dojít k usmrcení odsouzeného hned napoprvé, jak již bylo nastíněno v podkapitole této práce s názvem „Trest smrti v Americe“. Na některé jedince nepůsobí anestetika dostatečně rychle, takže se ve finále při vědomí udusí, jelikož plíce popravovaného jsou již paralyzovány. Pokud se popravovaný fyzicky brání aplikaci smrtící dávky, může dojít k nesprávnému vpichu a následnému utrpení odsouzeného.

Postup popravy je opět téměř totožný ve všech státech, ve kterých je užíván. Odsouzený je odveden ze své cely do místnosti bez oken. Zde je připoután na vozík podobný nemocničnímu a do žíly na ruce je mu zavedena jehla. V určitých případech je odsouzenému podáno sedativum. Následně je odsouzený na vozíku převezen do místnosti, kde bude samotná poprava vykonána. Ve chvíli aplikace látky se kolem odsouzeného zatáhne závěs, je tak zcela izolován před zraky přítomných. Kapalina prochází postupně přes tři až čtyři ventily, avšak pouze jediným ventilem prochází smrtící látka. Žádný z katů tedy neví, zda právě on popravu vykonal či nikoli.¹¹⁹ Jedná se zde tedy o obdobný princip, který nastiňují u popravy zastřelením.

6.2.5 Oběšení

Oběšení je jako způsob popravy užíváno již od nejstarších dob. Výhodou tohoto způsobu výkonu trestu je jeho rychlost, snadnost a hospodárnost. Za pomoci oběšení lze rovněž popravovat větší množství odsouzených v krátké době. Princip je jednoduchý, smyčka kolem krku stlačí krkavice a přeruší tak proudění krve do mozku, v určitých případech dochází ke zlomení vazů či krčních obratlů oběšeného. Oběšení lze technicky vykonat několika způsoby. První způsob spočívá v postavení, případně posazení odsouzeného na vyvýšené místo (židle, kůň, vozík) a následném odstranění takovéto opory. Smrt je v tomto případě velmi pomalá a bolestivá. Vyskytly se případy, kdy se

¹¹⁸ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 331 s.

¹¹⁹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 327-332 s.

kat pověsil popravenému na nohy, aby tak zvýšením váhy zkrátil jeho utrpení. Druhý způsob spočívá ve vytažení obviněného na provaze do vzduchu, na rozdíl od prvního způsobu tedy odsouzený nepadá z výšky. Tento způsob popravky je velmi krutý, neboť smrt odsouzeného může nastat i po půl hodině. Třetí způsob je považován za nejméně bolestivý, spočívá ve zlomení krčních obratlů popraveného. Odsouzený vstoupí na šibenici, která je vybavena propadlištěm, s rukama svázanýma za zády. Poté jsou mu svázaný nohy u kotníků a na hlavu je mu nasazena kápě bílé, černé nebo béžové barvy (barva se liší dle jednotlivých států). Uzel provazu je umístěn v levé části pod čelistí. Délka provazu se u jednotlivých odsouzených liší, je závislá na váze a výšce odsouzeného. Čím je odsouzenec těžší, tím kratší provaz musí mít. Kupříkladu při váze 54 kg je potřebná délka provazu 2,46 metru, při váze 99 kg však pouze 1,52 metru. Pokud by byl provaz příliš krátký, nedojde ke zlomení krčních obratlů a odsouzený se pomalu dusí. Pokud je však provaz příliš dlouhý, dojde k utržení odsouzenecovi hlavy. Samozřejmě je při stanovení délky provazu nezbytné přihlížet rovněž k jiným faktorům, jako jsou celková tělesná konstituce odsouzeného, zejména pak stavba jeho krku. I u oběšení je v historii zaznamenáno mnoho případů, kdy poprava neproběhla tak, jak měla. Odsouzení se dlouho dusili na provaze a nevýslovně při tom trpěli. Vyskytl se dokonce případ, kdy byl odsouzený nejevící známky života z provazu svěšen a při ohledání těla se probral k životu. Jelikož však visel příliš dlouho, utrpěl natolik vážná poranění, že za tři dny na jejich následky zemřel. Rovněž je doložen případ, kdy se kat po takto pokažené popravě pokusil spáchat sebevraždu, neboť se nemohl vyrovnat s utrpením, které způsobil odsouzené.¹²⁰

Osobně považuji oběšení za jeden z méně trýznivých způsobů výkonu trestu smrti, ovšem pouze za určitých podmínek. V žádném případě bych nepovolila vykonávat oběšení tak, aby byl odsouzený na provaze udušen. Jako jediný legální způsob popravky oběšením bych připustila takovou techniku, při které dochází ke zlomení vazů popraveného. Z tohoto důvodu je obzvláště nutné přesně vyměřit potřebnou délku provazu pro způsobení takového následku. Rovněž se domnívám, že je pro odsouzeného lepší, když je provaz delší i při možnosti, že dojde k jeho dekapitaci,

¹²⁰ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 199-222 s.

než aby zde bylo riziko, že provaz nebude dostatečně dlouhý a odsouzený si nezlomí vaz.

6.2.6 Stětí

Princip stětí je celkem jednoduchý, neboť spočívá v přeseknutí krku odsouzeného, dojde tedy k utnutí jeho hlavy. Ve srovnání s ostatními popsánymi způsoby poprav je zřejmé, že stětí lze považovat za způsob mírnější a méně bolestivý. Takto bylo na stětí nahlíženo již v minulosti. S největší pravděpodobností lze jeho počátky datovat již do doby bronzové, kdy došlo k vynalezení sečných zbraní. Velice rychle se stětí vžilo jakožto aristokratický způsob smrti. Ve starém Římě bylo zpočátku dodržováno ustanovení, podle kterého směly být katem zasazeny pouze tři rány. Při popravě svaté Cecílie pak došlo k situaci, kdy se katovi nepodařilo odsouzenou popravit ani na třetí pokus. Cecílie tak byla ponechána polomrtvá svému osudu, načež zemřela až za dlouhé tři dny.

Ne všude však stětí probíhalo jednou ranou mířenou na krk. V Asii se meče užívalo jako pily a kat odsouzenému hlavu de facto upiloval. Není ani třeba zmiňovat, že tento způsob poprav je nevýslovně krutý, a že odsouzený byl před výkonem poprav dlouhou dobu mučen. Jednotlivé státy světa se různí v nástroji, který je ke stětí užíván. Jedná se o sekyry, meče či šavle. „*Meč, jímž se vykonávala spravedlnost, byl obvykle těžký, dlouhý a široký, se špicí na konci. Popravčí meč se držel oběma rukama. Takový meč zvládli jen urostlí muži, protože úder musel být veden dostatečnou silou.*“¹²¹ Brzy se ustálil zvyk, podle kterého byla šlechta popravována mečem, zatímco prostý lid sekyrou. Postupem času se rozdíl mezi popravami osob původu šlechtického a prostého ještě znásobily. Poprava stětím byla vyhrazena pouze urozeným osobám a sekyra se jako popravčí nástroj zcela přestala užívat. Obyčejní lidé pak byli věšeni nebo lámáni kolem. S vývojem doby byla poprava stětím postupně nahrazována jinými způsoby, zejména oběšením, a to bez ohledu na původ popravované osoby. Znovu však byla obnovena nacisty za druhé světové války.

¹²¹ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 229 s.

Při popravě sekyrou bylo nutné, aby odsouzený položil svůj krk na špalek. Poprava mečem umožňuje více možných způsobů. První způsob je stejný jako u popravy sekyrou, a to za pomoci špalku, kdy odsouzený má ruce svázané za zády. Při druhém způsobu odsouzený zpříma klečí a přitáhne bradu k hrudníku tak, aby katovi odhalil svou šíji, na kterou je pak veden úder. Při tomto způsobu bývají ruce odsouzeného svázané vpředu. Třetím a nejriskantnějším způsobem je stínání hlav vestoje, kdy kat nemá příliš jistou ránu ani oporu, což může vést k vážným poraněním odsouzeného. Nejvýznamnějším faktorem, který ovlivňoval průběh popravy stětím, byla zručnost kata. V historii jsou zaznamenány hrůzostrašné případy, kdy byl např. odsouzený Henri de Talleyrand popraven v roce 1626 až dvaatřicátou ranou. Mezi stětím, uříznutím hlavy a gilotinováním jsou určité rozdíly. Stětí je vykonáno za pomoci sečného nástroje, uříznutí hlavy se provádí pomocí nástroje řezného a gilotinování prostřednictvím zvláštního přístroje k popravě speciálně zkonstruovaného.

V současné době se stětím popravuje v několika islámských státech.

6.2.7 Ukamenování

Ukamenování je stejně jako většina způsobů poprav, které ke svému provedení nevyžadují speciální technické zařízení, užíváno již od počátků lidstva. Princip je opět jednoduchý, na odsouzeného se házejí kameny tak dlouho, dokud nezemře. Ukamenovány bývají zejména osoby, které se dopustily svatokrádeže. Většinou probíhá formou kolektivní msty. Ve starém Římě bylo tento trest možné uložit za celou řadu skutků, jako např. za nevěru snoubenky či cizoložství manželky, vykonávání oběti cizím bohům, případně za incest mezi sourozenci. Poprava ukamenováním probíhala podle přesně stanovených pravidel. Hlavním úkolem bylo zajistit, aby se odsouzený nepokusil o útěk. Z tohoto důvodu byli odsouzení zavíráni do různých ohrad či přivazováni ke kůlu či kříži, v určitých případech byli dokonce zahrabáni do země tak, aby jim koukala pouze hlava. V dnešní době je hlava odsouzencova přikrývána kápí. Zvláštností tohoto typu popravy je skutečnost, že samotná poprava nebyla vykonávána k tomuto účelu speciálně určenými osobami, tedy katy, nýbrž osobami civilními, jako jsou příbuzní či přátelé oběti a dokonce i odsouzence či náhodní kolemjdoucí. Ukamenování je dodnes spjato s vyřazením jak z civilní, tak z náboženské společnosti.

Po usmrcení odsouzeného bývají na jeho mrtvé tělo navaleny kameny, takže vzniká jakási mohyla, která je na místě ponechána poměrně dlouhou dobu jako připomínka odsouzencova skutku. Doba popravy se u jednotlivých případů značně liší. Faktem je, že ve většině případů odsouzený umírá již po několika prvních ranách, neboť kameny, které mu dopadají zejména na hlavu, váží až několik kilogramů. Ne vždy je však odsouzený popraven rychle, poprava se pak změní v nevýslovně utrpení popravovaného, kdy má zlámány kosti všude po těle. Smrt v takových případech nastává až zasažením hlavy a poraněním mozku.

V současné době je trest ukamenováním připuštěn v některých muslimských státech, a to navzdory tomu, že korán užití tohoto trestu výslovně nepřipouští. Jeho užití je však zakotveno v zákonech starých proroků, které platí dodnes. Ukamenování je možno uložit za cizoložství, homosexualitu, znásilnění či za vzpuru dítěte vůči rodičům. V Íránu dokonce byla zákonem stanovena velikost kamenů tak, aby se prodloužila délka trvání popravy. *„Kameny nesmějí být ani příliš velké, aby obžalovaného již jeden nebo dva nezabily, ani příliš malé, jež by ani nebyly hodny označení kamene.“*¹²² Přes tuto právní úpravu není ukamenování v muslimských zemích v praxi běžné. Přesto je tento trest dodnes prováděn veřejně. Na závěr uvádím svědectví očitého svědka, který byl popravě ukamenování přítomen: *„Nákladní auto vyklopilo u místa exekuce hromadu kamení. Přivedli dvě ženy, celé v bílém, s hlavami zahalenými pytlí (...) Pod deštěm kamení se pytle brzy zbarvily krví do ruda (...) Ženy upadly a revoluční gardisté jim rozbili hlavy lopatkami, aby se ujistili, že jsou skutečně mrtvé (...).“*¹²³

Osobně bych tento druh trestu zakázala. Nejen, že je nesmírně bolestivý, ale je rovněž potupný. Jeho potupnost spočívá v tom, že na rozdíl od jiných druhů trestů, není vykonáván profesionálními katy, nýbrž jej může vykonat prakticky kdokoli. Domnívám se, že delikty, za které lze trest ukamenováním podle islámu uložit, ani delikty nejsou. Uložení trestu smrti je tedy zcela irelevantní. Země, ve kterých dodnes platí takováto legislativa, nelze podle mého názoru považovat za dostatečně vyspělé a civilizované.

¹²² MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 187 s.

¹²³ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 188 s.

6.3 Druhy poprav z pohledu autora práce

Po nastudování problematiky týkající se způsobů výkonu trestu smrti jsem došla k závěru, že s vývojem doby došlo v této oblasti ke značné humanizaci a pokroku. Přestože i v dnešní době dochází k pochybením, která průběh poprav komplikují, lze současné způsoby výkonu nejvyššího trestu s výjimkou ukamenování, případně užití elektrického křesla, považovat za relativně humánní.

Nejvýznamnějším krokem kupředu je podle mě změna náhledu na účel poprav jako takové. V minulosti bylo hlavním smyslem poprav způsobit odsouzenému co největší bolest a utrpení. Motivací tohoto jednání byla jednak pomsta na pachateli deliktu, zároveň rovněž preventivní působení na ostatní členy společnosti. Z tohoto důvodu byly poprav vykonávány veřejně, nebylo výjimkou, že se přihlížející dav do provádění poprav zapojil. Před popravou samotnou byl odsouzený podroben právu útrpnému, což pro něj v některých případech bylo horší, než následný výkon poprav. Záleželo však zejména na tom, jaký způsob poprav byl v konkrétním případě zvolen. Osobně za nejtrýznivější způsoby poprav vykonávané v minulosti považuji nabodnutí na kůl, kdy v případě, že byl kat šikovní a při nabodávání výrazně neporanil vnitřní orgány odsouzeného, smrt mohla nastat za několik hodin až dní. Dále lámání kolem a roztrhání koňmi popsané v předchozích kapitolách. Příkladem je v práci popsána poprava Damiense za atentát spáchaný na krále, jejíž detailní popis by u určitých osob mohl vyvolat silnou nevolnost. Musím zkonstatovat, že je až s podivem, jaké zásahy je lidský organizmus schopen vydržet. O tomto mě přesvědčila nejen poprava zmiňovaného Damiense, ale i mnoho dalších, které jsou v práci podrobněji popsány. Je až zarážející, jak rafinované způsoby mučení, byli lidé schopni vymyslet.

V literatuře zabývající se danou problematikou jsou rovněž popsány reakce lidí, kteří se poprav účastnili z pozice diváků. Velice mě překvapila krutost a sadismus, který se v minulosti v lidských reakcích vyskytoval v nesrovnatelně větší míře, než je tomu dnes. Lidé povzbuzovali kata a radovali se z utrpení a bolesti odsouzeného při popravách, kterým by většina současných lidí nedokázala ani přihlížet, natož se z nich radovat. Nebylo výjimkou, že se rozvášněný dav vrhl na ostatky popraveného a rozebral je. Někteří např. úlomky jeho kostí nosili jako medailony, jsou zaznamenány i případy, kdy si přihlížející upekli části odsouzenova těla a následně je zkonsumovali. Takovéto chování lidí by se ještě dalo, když ne pochopit, tak alespoň vysvětlit v případech, kdy

by byl popravován pachatel úmyslného trestného činu, kterým byla způsobena smrt jiné osoby. I v těchto případech by však bylo vhodné přihlížet ke způsobu provedení onoho činu, neboť způsob popravby by mu měl být přiměřený. V minulosti však byly velice krutým způsobem popravovány osoby, které se dopustily zcela běžných deliktů, jako třeba drobné krádeže. V těchto případech je pro mě chování přihlížejících zcela nepochopitelné. Otázkou tedy je, jestli by se současní lidé nechovali stejně, kdyby byl trest smrti připuštěn a zároveň by byl vykonáván veřejně. Podle mého názoru je velice pravděpodobné, že by se reakce lidí lišili v závislosti na kultuře daného státu a jeho vyspělosti. Například v některých muslimských zemích nejsou reakce lidí při kamenování příliš odlišné od reakcí lidí v minulosti.

Současné způsoby výkonu trestu smrti jsou se způsoby užívanými v minulosti nesrovnatelné, a to i v případech, kdy poprava není vykonána bez problémů. Účelem popravby již není způsobení co největší újmy odsouzenému či jeho zostuzení v očích veřejnosti, nýbrž jeho prosté usmrcení. Existují pouze dva druhy poprav, jejichž užívání v současnosti bych zakázala, a těmi jsou ukamenování a poprava za pomoci elektrického křesla. Oba tyto způsoby považuji za příliš bolestivé a nedůstojné. Nevěřím, že poprava na elektrickém křesle je bezbolestná, a že odsouzený ztrácí během několika vteřin vědomí. Toto dokládají i případy nepodařených poprav elektrickým proudem popsané v této práci, které ve skutečnosti tvoří pouze jejich zlomek. Každý, kdo se v životě dostal do kontaktu, byť s malým množstvím elektrického proudu ví, že jde o velmi bolestivou zkušenost. Popsané fyzické následky na těle popraveného jako spečený mozek, zčernalá kůže a oči vylezlé z důlků se mi zdají přímo děsivé. Paradoxně se mi jeví jako přijatelnější utržení hlavy popraveného oběšením, zřejmě z důvodu rychlosti takového způsobu popravby. Na nejděsivější považuji situaci, kdy se odsouzený „smaží“ na elektrickém křesle při plném vědomí. Jsou zaznamenány případy, kdy se popravovaní ještě při několikátém výboji modlili. Domnívám se, že vzhledem k existenci šetrnějších způsobů popravby, by bylo vhodné od užívání elektrického křesla zcela ustoupit. Ukamenování považuji za zcela přežitý způsob výkonu absolutního trestu, což dokládá i fakt, že v nejvyspělejších státech světa je od něj zcela upuštěno.

Za nejvhodnější současný způsob výkonu popravby považuji smrtící injekci a popravbu v plynové komoře. I zde bych si však dovolila navrhnout určité úpravy. Jelikož se při popravě jedinou injekcí vyskytly případy, kdy anestetika nezapůsobila včas, a

popravený umíral ve velkých bolestech, navrhovala bych zavedení obligatorního užívání injekcí dvou. První injekcí by byl odsouzený uspán a teprve po dostatečném ujištění, že již není při vědomí, bych přistoupila k aplikaci smrtící látky. Tím by se předešlo případům, kdy se odsouzený udusil při plném vědomí. Obdobně bych postupovala v případě popravky plynem, neboť tento druh popravky vyžaduje ke svému bezchybnému provedení jistou spolupráci odsouzeného, po kterém je vyžadováno, aby zhluboka dýchal a nesnažil se smrt oddálit. V takových případech totiž docházelo k prodlužování utrpení popravovaného. Z tohoto důvodu bych opět navrhovala, aby odsouzenému byla před výkonem popravky aplikována anestetika. Pokud by tedy již v době vypuštění plynu nebyl při vědomí, nemohl by se bránit zadržováním dechu a neprodužoval by tak svou agónii. Zároveň považuji za nutné poukázat na fakt, že současný rozvoj vědy a techniky umožňuje co nejšetnější usmrcování odsouzených. Pokud by navrhované změny nebyly v právním řádu zakotveny obligatorně, zavedla bych alespoň možnost odsouzených, aby si mohli vybrat, zda jim budou podána anestetika či nikoli.

Co se týče oběšení a zastřelení, nemám na tyto techniky vyhraněný názor. Domnívám se, že záleží zejména na zručnosti kata, zda bude těmito způsoby popravka provedena bezbolestně či nikoli. Tyto dvě techniky řadím mezi ostatní do jakéhosi pomyslného středu, přičemž kritériem řazení je krutost popravky. U oběšení bych samozřejmě povolila pouze techniku zlomení krčních obratlů odsouzeného. Užití ostatních metod, které mají za cíl zpomalit průběh exekuce, bych samozřejmě striktně zakázala.

Můj postoj k popravě stětím je obdobný jako k popravě elektrickým křeslem. Z důvodu rizika pochybení při provádění popravky, bych stětí, stejně jako elektrické křeslo, zakázala, přičemž u stětí je toto riziko ještě vyšší. Tento způsob výkonu trestu smrti vyžaduje ze všech v současnosti připuštěných způsobů největší zručnost kata. Dochované popisy poprav, při kterých se odsouzenec podařilo hlavu useknout až na několikátý pokus, jsou natolik děsivé, že z nich až běhá mráz po zádech. Vedle zručnosti kata vyžaduje tento způsob popravky rovněž jeho psychickou odolnost, neboť je třeba vést ránu rovně a na jedno konkrétní místo, katovi by se tedy neměly třást ruce. Rolí katovy psychiky dokládá i případ popravky paní Tiquetové, která se podle dochovaných pramenů ke katovi chovala velice slušně, políbila mu ruku a požádala ho,

aby ji hlavně nezohavil. Kat však neudržel své dojetí, jeho rána tedy byla značně nejistá. Následky byly, dá se říci, tragické. První rána byla směřována na ucho, které kat odsekl i s kusem tváře. Odsouzená upadla a kat se na zemi pokoušel své dílo dokončit. To se mu podařilo až při třetí ráně.¹²⁴ V historii byly dále zaznamenány případy, kdy se odsouzenému podařilo hlavu utnout až po více než třiceti ranách. V některých zemích je utrpení odsouzeného prodlužováno, pokud nedá katovi spropitné.

Na závěr shrnuji, že stoprocentně bezbolestný způsob popravky zřejmě neexistuje, vždy může dojít k pochybení, jak dokazují četné příklady z minulosti. Osobně bych se přikláněla k užití smrtící injekce jako popravčího nástroje, a to způsobem, který je popsán výše.

¹²⁴ MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998. 236-237 s.

7. Trest smrti a veřejné mínění

Ze statistických údajů jasně vyplývá, že v České republice převažují zastánci trestu smrti nad jeho odpůrci. Z průzkumu veřejného mínění provedeného v roce 2012 Sociologickým ústavem AV ČR – Centrem pro výzkum veřejného mínění je patrné, že se zavedením trestu smrti souhlasí 67 % dotázaných, z toho 33 % respondentů vyjádřilo zcela rozhodný souhlas a 34 % vyjádřilo názor, že trest smrti by „spíše existovat měl“. Ve druhém případě se tedy nejedná o tak kategorický souhlas, jako v případě prvním. Na straně zcela opačné pak stojí osoby, podle nichž trest smrti v české právní úpravě „existovat rozhodně nemá“, tyto osoby tvoří 10 % dotázaných. Pro variantu „trest smrti spíše existovat nemá“ se vyslovilo respondentů více, než v předchozím případě, jedná se o 17 % dotázaných. Z celkového počtu dotázaných osob se 6 % nevyjádřilo pro žádnou z těchto možností, tyto osoby jsou zahrnuty v kategorii „neví“.

Jedním ze základních faktorů, který do značné míry ovlivňoval odpovědi respondentů, je jejich náboženské vyznání. Z podrobných statistik zcela jasně vyplývá, že osoby bez náboženského vyznání s užitím absolutního trestu velmi často souhlasili. Oproti tomu lidé věřící nejčastěji na položenou otázku odpovídali tak, že „trest smrti rozhodně existovat nemá“. S výraznějším nesouhlasem s trestem smrti se rovněž setkáváme u vysokoškolsky vzdělaných lidí. V rámci komparace odpovědí podle pohlaví respondentů vyšlo najevo, že pro užití trestu smrti se statisticky mnohem častěji vyslovovali osoby mužského pohlaví, ženy se pak svou odpovědí častěji zařazovaly do šestiprocentní kategorie „nevím“.

Z meziročního srovnání statistik dále vyplývá, že trest smrti byl veřejností nejvíce podporován na začátku devadesátých let. V roce 1992 bylo v České republice pro trest smrti celých 76 % dotázaných, proti však bylo pouze 13 %, 11 % se nevyjádřilo ani pro jednu variantu. Následný vývoj zaznamenal pokles, kdy procentní hranice názorů vyslovených pro trest smrti mezi lety 1995 až 2001 neustále kolísala mezi šedesáti a sedmdesáti procenty. Svého historického minima dosáhla hranice v roce 2002, kdy se pro trest smrti vyjádřilo pouhých 56 % respondentů. V posledních letech je opět patrná mírně vzrůstající tendence, kdy se pro trest smrti vyjádřilo v průměru 64 % dotázaných. Postupně tedy dochází k návratu k názorům zastávaných na konci devadesátých let, kdy procento zastánců trestu smrti bylo obdobné. Jak již vyplývá

z výše uvedeného, statistika veřejného mínění týkajícího se trestu smrti se vypracovává od roku 1992. Při srovnání situace v tomto roce s posledními dostupnými statistickými údaji (z roku 2012), dojdeme ke zjištění, že došlo k devítiprocentnímu poklesu v počtu zastánců absolutního trestu. Odpůrců trestu smrti oproti tomu výrazně přibylo. V roce 1992 se proti trestu smrti vyjádřilo pouze 13 % dotazovaných, v roce 2012 se tento počet zvýšil na 27 %. Tento vývoj považuji za velmi pozitivní, a to navzdory faktu, že historickým maximem byl pro tuto problematiku rok 2008, kdy se pro trest smrti vyslovilo 32 % respondentů. V posledních třech letech pak dochází k mírnému poklesu v této oblasti.¹²⁵

Přiznám se, že po prostudování statistických údajů vypočítaných na základě názoru českých občanů na problematiku trestu smrti, jsem byla velmi překvapena výraznou převahou osob, které se pro trest smrti vyslovily. Ve svém okolí se setkávám spíše s nesouhlasným stanoviskem k dané problematice. Osobně se domnívám, že vysoké procento osob souhlasících s trestem smrti je přímo úměrné jejich neznalosti této problematiky.

¹²⁵ Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a trestu smrti – květen 2012, Sociologický ústav AV ČR - Centrum pro výzkum veřejného mínění

8. Trest smrti versus eutanázie

Přestože jsou trest smrti a eutanázie zcela odlišné instituty, přece mají něco společného, neboť v případě eutanázie jde stejně jako v případě trestu smrti de facto o usmrcení druhé osoby. Z tohoto důvodu je této problematice věnována krátká kapitola práce.

Původ slova eutanázie pochází z řečtiny a v doslovném překladu znamená „dobrá smrt“. Na rozdíl od trestu smrti je v případě eutanázie osoba usmrcena s jejím vlastním souhlasem, zatímco trest smrti je na odsouzeném vykonáván nedobrovolně. V obou případech však dochází k porušení nejzákladnějšího lidského práva, kterým je právo na život. Vystává tedy před námi otázka, do jaké míry je výkon eutanázie legální.

V současné době je v rámci Evropy eutanázie uzákoněna v Belgii, Nizozemí, Lucembursku a Švýcarsku, a to v její aktivní formě. Pasivně je pak eutanázie připuštěna v několika dalších státech. Rozdíl mezi aktivní a pasivní formou spočívá v jejím provedení. Aktivně se eutanázie provádí stejně jako trest smrti podáním smrtící látky prostřednictvím injekce. Tento způsob tedy vyžaduje aktivní zásah osoby, která výkon eutanázie zajišťuje. Pasivní způsob spočívá v odpojení osoby od přístrojů zajišťujících její základní životní funkce. V českém právním řádu aktivní eutanázie, stejně jako trest smrti, povolena není.

Účel, který je sledován trestem smrti, se od účelu eutanázie liší. Zatímco v případě trestu smrti jde o funkci preventivní a do jisté míry i odplatnou, v případě eutanázie nejsou takovéto cíle sledovány. V obou případech zde existuje poměrně vysoké riziko možnosti zneužití těchto institutů. V případě, že by byl českým právním řádem trest smrti opět povolen, mohl by být využíván k likvidaci nepohodlných osob, jak tomu bylo již dříve v minulosti v rámci vykonstruovaných politických procesů. V případě eutanázie by její zneužití mohlo být obdobné, tedy zbavit se nepohodlných, v případě eutanázie zejména starých či nemocných osob, a to ze strany příbuzných. Pokud by v budoucnu došlo k zavedení eutanázie do českého právního řádu, bylo by třeba tento institut dostatečně právně ošetřit. V případě pasivní eutanázie by bylo vhodné zavést klauzuli upřesňující případy, kdy by bylo možné pacienta odpojit od přístrojů. Osobně bych se přiklápěla ke stanovení určité minimální doby, po kterou musí

být pacient připojen ke přístrojům, aniž by se bez nich dokázal udržet při životě. Po uplynutí této minimální lhůty by bylo třeba zajistit vyjádření několika na sobě nezávislých lékařů, kteří by odpojení pacienta doporučili či naopak. V případě prokazatelného odumření mozku pacienta bych umožnila odpojení pacienta ještě před uplynutím zmiňované lhůty, neboť v takových případech již není možné pacienta zachránit ani pomocí přístrojů zajišťujících jeho životní funkce.

V případě aktivní eutanázie je třeba k zákroku získat souhlas osoby, která se rozhodla dobrovolně ukončit svůj život. Je zde tedy nutné dostatečně přezkoumat, zda je takováto osoba způsobilá natolik, aby tento souhlas mohla udělit. V případech, kdy je osoba shledána nezpůsobilou k poskytnutí souhlasu, bych nepřipustila nahrazení jejího souhlasu osobou jinou, např. příbuzným.

Z průzkumů veřejného mínění jasně vyplývá, že většina českých občanů je pro zavedení eutanázie v České republice. Postoje k této problematice jsou do značné míry ovlivněny dosaženým vzděláním respondentů a rovněž náboženským vyznáním, případně jejich ateismem. Osoby věřící ve většině případů se zavedením eutanázie z náboženských důvodů nesouhlasí. Rovněž je větší procento nesouhlasných názorů zaznamenáno u osob starších šedesáti let a u osob ženského pohlaví. Obecně z průzkumů veřejného mínění vyplývá, že se zavedením eutanázie souhlasí méně osob, než se zavedením trestu smrti, jedná se o 65 %, zatímco s trestem smrti v současné době souhlasí 67 % dotázaných osob. S uzákoněním eutanázie rozhodně nesouhlasí 25 % dotázaných. Každý desátý oslovený se k tématu nedokáže vyjádřit. Z meziročního srovnání výsledku statistik rovněž můžeme vyčíst, jakým směrem se názory na tuto problematiku vyvíjí. V roce 2007 se pro zavedení eutanázie vyslovilo pouze patnáct procent respondentů v kategorii „rozhodně souhlasí“. 43 % dotázaných se zařadilo do kategorie „spíše souhlasí“. Svůj nesouhlas se zavedením eutanázie vyjádřilo celkem 28 % dotázaných, z toho 10 % vyjádřilo nesouhlas rozhodný. O dva roky později, tedy v roce 2009 došlo k viditelnému nárůstu v kategorii „rozhodně souhlasí“ na celých 23 %. Oproti roku 2007 tedy zaznamenáváme nárůst o celých osm procent. Z meziročního srovnání statistik dále vyplývá, že dochází k pomalému úbytku osob, které se zavedením eutanázie nesouhlasí.¹²⁶

¹²⁶ Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a trestu smrti – květen 2012, Sociologický ústav AV ČR - Centrum pro výzkum veřejného mínění

Osobně se k zavedení eutanázie do českého právního řádu stavím pozitivně. Je však třeba tento institut pojmut tak, aby nemohlo dojít k jeho zneužití, přistoupila bych tedy k takové legislativní úpravě, ve které by byla dodržena výše nastíněná opatření. Údaje vyplývající z průzkumů veřejného mínění jasně vypovídají o pozitivním vývoji této právní oblasti.

Závěr

Cílem této rigorózní práce bylo komplexně přiblížit problematiku trestu smrti, a to jak z hlediska práva mezinárodního, tak vnitrostátního. Práce rozebírá trest smrti z pohledu současného, zavádí nás však i do minulosti. Nutno podotknout, že v rámci české vnitrostátní právní úpravy je v práci zakomponován nejen samotný zákaz trestu smrti, nýbrž i právní úprava výjimečného trestu, kterou lze beze sporu považovat za možnou alternativu trestu smrti.

Závěrem považuji za nezbytné obecně shrnout celou problematiku, zejména zhodnotit pozitiva a negativa, která užívání trestu smrti přináší a zformulovat svůj osobní názor na přípustnost trestu smrti nejen ve světě, ale i v České republice. V první řadě je nezbytné upozornit, že veškeré argumenty pro a proti trestu smrti vycházejí ze situace, kdy posuzovanou osobou je pachatel úmyslného trestného činu, který měl za následek smrt jiné osoby (spolu s přihlédnutím k okolnostem případu). V rámci možnosti ukládání trestu smrti rovněž pachatelům jiné kategorie trestných činů trest smrti kategoricky odmítám, proto nepovažuji za nutné rozebírat pozitiva a negativa trestu smrti i pro tyto méně závažné delikty.

Jako jedno z hlavních pozitiv trestu smrti je odborníky uváděna možnost odstrašení potenciálních budoucích pachatelů trestných činů. Osobně se domnívám, že se s touto argumentací lze do jisté míry ztotožnit, otázkou však zůstává, jak velké procento pachatelů je hrozbou trestu smrti odrazeno. Podle mého názoru se jedná o procento velmi nízké až zanedbatelné, ale kdyby byl takto zachráněn byť jen jeden život potenciální oběti, jde o faktor, který je v úvahách nad přípustností trestu smrti nutno zohlednit. Navzdory výše uvedenému statistiky vliv trestu smrti na snížení kriminality neprokazují.

Další skutečností, kterou lze považovat za výhodu trestu smrti, je zabránění pachateli v další možné recidivě, které by se mohl dopustit při propuštění či útěku z věznice. Jedná se de facto o jistou pojistku, neboť pachatel je ve skutečnosti fyzicky zneškodněn. Osobně se s touto „výhodou“ trestu smrti příliš neztotožňuji, neboť současný bezpečnostní systém ve věznicích považuji za dostatečný, pachatelé těch nejzávažnějších trestných činů jsou umisťováni do věznic se zvýšenou ostrahou a považuji za velmi málo pravděpodobné, že by se jim při takovýchto bezpečnostních

opatřeních podařilo uprchnout. Do věznic s mírnějším typem ostrahy jsou umisťováni pachatelé takových trestných činů, za které bych trest smrti za žádných okolností nepřipustila, v případě jejich útěku tedy nehrozí vysoké nebezpečí, že se dopustí zvláště závažného zločinu násilné povahy. Rovněž považuji za dostatečný systém výjimečných trestů, které jsou uzákoněny v českém právním řádu. Zejména trest odnětí svobody na doživotí dostatečně nahrazuje trest smrti z hlediska zabránění pachateli v možné recidivě.

Dalším argumentem pro trest smrti, se kterým se většina lidí dokáže ztotožnit, je spravedlivá odplata na pachateli činu v případě, že se jedná o čin brutální až nelidský a byla jím způsobena smrt oběti. Osobně se domnívám, že touha po pomstě je u pozůstalých naprosto přirozená, většina lidí by si v případě vraždy milované osoby přála smrt jejího vraha. Na jedné straně zde pak stojí právo jedince, tedy i pachatele činu, na život, na druhé straně se však vyskytuje skutečnost, že pachatel toto právo sám porušil, zaslouží si tedy rovněž smrt. Osobně se s tímto argumentem ztotožňuji pouze do určité míry a ve vztahu k okolnostem konkrétního případu.

Pozitivem trestu smrti, které odborníci také zmiňují, je rovněž hospodárnost trestu smrti, neboť dlouholeté uvěznění odsouzeného je finančně mnohem nákladnější, než jeho poprava. S tímto argumentem se však absolutně neztotožňuji a v žádném případě jej nepovažuji za jeden z možných důvodů pro zavedení trestu smrti.

Významným faktorem, který hovoří ve prospěch trestu smrti, jsou průzkumy veřejného mínění, které jasně dokazují, že celkem výrazná většina českých občanů souhlasí se znovuzavedením trestu smrti.

Argumentů hovořících proti trestu smrti je celá řada. Prvním z nich je pohled na trest smrti jako na amorální akt, který staví stát, který tento trest vykonává, na stejnou úroveň jako pachatele deliktu. Na základě tohoto tvrzení se tedy jak pachatel, tak stát, dopouští vraždy. Na tento argument nemám zcela vyhraněný názor, stavím se však k němu spíše negativně (na základě tohoto přístupu by se stát dopouštěl vraždy také tím, že uzákoňuje možnost potratu či eutanázie).

Dalším, a v tomto případě zcela nepopíratelným, negativem trestu smrti je možnost justičního omylu, kdy je popraven pachatel, který čin nespáchal, byl však k trestu smrti odsouzen na základě nedostatečných či mylných důkazů. V tomto bodě se s odbornými názory zcela ztotožňuji, neboť tento fakt považuji za jedno z největších

negativ trestu smrti vůbec. Na základě moderní vědy, zejména analýzy DNA se prokázalo, že určité procento popravených osob bylo nevinných. V mnoha případech pak došlo k vyvrácení jediného usvědčujícího důkazu, na kterém stála obžaloba, avšak až po popravě odsouzeného. Z tohoto důvodu bych uzákonila trest smrti pouze v takových případech, kdy pachatel činu je zcela bezpečně znám, a to z nezvratných přímých i nepřímých důkazů, jako příklad mohu uvést případ norského teroristy Anderse Behringa Breivika, který 22. července 2011 na ostově Utøya zastřelil přes sedmdesát lidí, zejména dětí a mladistvých. Breivik nejenže spáchal čin, za který mu podle mého názoru trest smrti z lidského hlediska zcela jistě náleží, ale rovněž byl dopaden při činu a k jeho spáchání se doznal a svého činu nelitoval, není zde tedy možnost justičního omylu. V takovémto případě bych uložení trestu smrti připustila. Přes všechna fakta Breivikovi trest smrti ani doživotní trest odnětí svobody uloženy nebyl, neboť jej Norsko nepřipouští. Otázkou tedy zůstává, zda je takováto právní úprava správná.

Negativem, které vedle možnosti justičního omylu považuji za nejvýznamnější, je možnost zneužití trestu smrti k politickým či jiným vraždám. Takovéto justiční vraždy se v historii českého státu vyskytovaly, je tedy na místě celkem důvodná obava, že by se situace mohla opakovat. Tento argument ve spojení s předchozím jsou nejvýznamnějšími argumenty, které proti zavedení trestu smrti hovoří.

Dalším argumentem proti trestu smrti je skutečnost, že je výkon tohoto trestu pouhou mstou společnosti na pachateli činu. Jak je vidno, tutéž skutečnost je možno vykládat oběma způsoby, tedy jako pozitivum i jako negativum. V tomto případě je argumentace odpůrců taková, že výkon trestu smrti je pouhým společenským aktem, neboť ve skutečnosti je popraveno pouze určité procento vrahů, nikoli všichni. Tento argument se mi však nejeví příliš přesvědčivým, neboť hlavní úlohou pomsty na pachateli je podle mého názoru psychická úleva, kterou přináší poprava pachatele pozůstalým po oběti.

Za negativum je rovněž vnímán fakt, že neexistuje studie, která by dokazovala odstrašující účinek absolutního trestu, neboť většina vražd se dle odborníků neplánuje. Přesto jsem přesvědčena, že určité procento potenciálních pachatelů, které by hrozba trestu smrti odradila, existuje. Tento argument tedy nepovažuji za dostatečný.

Odpůrci trestu smrti rovněž argumentují vysokou nákladností výkonu tohoto trestu, osobně se však domnívám, že doživotní uvěznění pachatele je pro stát finančně náročnější, než jeho poprava. Tímto však neobhajují výkon trestu smrti, neboť jak jsem již uvedla výše, v této problematice vůbec nepovažuji finanční stránku věci za relevantní argument, ke kterému by se mělo přihlížet.

Posledním argumentem, který bývá v souvislosti s trestem smrti zmiňován, je možnost faktické diskriminace, neboť statistiky dokazují, že v rámci světového měřítko je trest smrti častěji uplatňován na osobách příslušejících k určitým etnickým či náboženským menšinám či vůči chudým osobám, které nemají dostatek finančních prostředků na kvalitní právní služby.

Po prostudování problematiky trestu smrti a zhodnocení nastíněných argumentů musím konstatovat, že se řadím spíše k odpůrcům trestu smrti, neboť možnost zneužití absolutního trestu spolu s možností justičního omylu jsou natolik výraznými a nezvratnými argumenty proti zavedení trestu smrti, že je prostě nelze přehlížet. Jedinou situací, kdy bych po zhodnocení všech okolností případu uložení trestu smrti připustila, je spáchání teroristického útoku, který má za následek velké množství obětí, či spáchání zvlášť závažného zločinu vraždy na dítěti mladším patnácti let ve spojení se zvlášť zavrženíhodnou pohnutkou a zvlášť zavrženíhodným způsobem provedení činu, přičemž musí být splněny obě tyto podmínky. V obou uvedených případech by však vina pachatele musela být zcela stoprocentně prokázána, a to na základě nejmodernějších vědeckých metod, prostřednictvím série přímých i nepřímých důkazů. V žádném případě bych uložení trestu smrti nepřipustila obligatorně při naplnění podmínek navrhaných pro uložení tohoto trestu, přistoupení k trestu smrti bych zvažovala pouze ve zcela výjimečných případech. Jedná se samozřejmě pouze o úvahy de lege ferenda, neboť Česká republika užití trestu smrti nepřipouští a jeho znovuzavedením by porušila sjednané mezinárodní závazky.

V ostatních případech považuji za zcela dostačující uložení výjimečného trestu jako alternativy trestu smrti. Určité skutky se svou závažnou povahou odlišují od ostatních, je tedy nutné toto zohlednit rovněž při ukládání trestu. Rozhodně bych však osoby odsouzené k výjimečnému trestu odnětí svobody na doživotí vyjmula z možnosti podmíněného propuštění z výkonu trestu, v tomto směru bych tedy doporučila legislativní změnu. Byl by tak naplněn požadavek účinné ochrany společnosti

v případech, kdy je náprava pachatele velmi málo pravděpodobná. Trestné činy, za které lze uložit výjimečný trest bych vyjmula z promlčení trestní odpovědnosti a výkonu výjimečného trestu. Hlavním důvodem, který mě vede k navrhovaným legislativním změnám je skutečnost, že by se pachatelé nejzávažnějších trestných činů nemohli vyhnout trestní odpovědnosti či výkonu trestu, ani po uplynutí jakkoli dlouhé doby. Dále bych se přikláběla k uzákonění obligatorního rozmístění osob odsouzených k výjimečnému trestu v samovazbách. Nejen, že takto izolované osoby nejsou nebezpečné pro spoluvězně, ale rovněž jsou pachatelé takovouto izolací více vytrestáni.

Jak jsem již dříve v práci zmínila, v případě spáchání zvlášt' závažného zločinu vraždy mladistvým pachatelem, se nemohu zcela ztotožnit se současným krácením výše trestů pro tyto pachatele, samozřejmě za předpokladu předchozího expertního posouzení vyspělosti osobnosti mladistvého pachatele. Jsem toho názoru, že průměrný mladistvý pachatel je již natolik mravně vyspělý, aby si dostatečně uvědomoval následky jím spáchaného trestného činu vraždy, který s sebou nese následek nejzávažnější, a to usmrcení jiné osoby.

Co se týče způsobů výkonu trestu smrti, domnívám se, že jsem své názory ohledně této problematiky dostatečně vyjádřila v kapitole „Způsoby výkonu trestu smrti“. Za nejhumánnější a nejméně bolestivý způsob popravu považuji smrtící injekci a popravu za pomoci smrtícího plynu. I v těchto případech však může dojít k určitým pochybením, kvůli kterým se muka popravovaného znásobují. Přiznám se, že při studiu jednotlivých způsobů poprav, mi bylo osob odsouzených nesmírně líto. Poté jsem si však uvědomila, že tato lítost je vyvolána zejména způsobem, jakým byly tyto popravu popsány, neboť se zaměřovaly výhradně na osobu odsouzeného těsně před popravou a v jejím průběhu, nikoli na její násilné jednání, které odsouzení předcházelo. V případě, že by v odborné literatuře byla detailně popsána nejen poprava pachatele, ale i trestný čin jím spáchaný a motiv, který ho k tomuto činu vedl, je velmi pravděpodobné, že by čtenář tak silný soucit s popravovaným pachatelem nepocíťoval. Výše uvedené se však týká pouze současné právní úpravy absolutního trestu ve světě, zejména ve vyspělých zemích, nikoli úpravy minulé. V minulosti byl trest smrti vykonáván nelidským způsobem, a to i za činy naprosto banální.

Právní úprava trestu smrti ve světě je velmi diferenciovaná. Na jedné straně stojí státy, které trest smrti zcela zakázaly, na straně opačné pak státy, které trest smrti

dodnes nejen ukládají, nýbrž také vykonávají, v některých případech dokonce velmi krutými způsoby. Státy, které trest smrti dodnes připouští, jsou neustále vyzývány jak ze strany ostatních států, tak ze strany mezinárodních organizací, aby od užívání trestu smrti ustoupily. Přestože by se mohlo zdát, že je trest smrti legální pouze v méně vyspělých státech, opak je pravdou. Důkazem nám mohou být například Spojené státy americké, které lze považovat za jeden z nejvyspělejších států světa. Opakem jsou pak muslimské státy, ve kterých jsou osoby popraveny i za pro vyspělý svět zcela nepřijatelné delikty, mnohdy náboženského charakteru.

Jak vyplývá z výše uvedeného shrnutí dané problematiky, v současné době lze trest smrti považovat za přežitek, i když určité logické argumenty svědčící pro jeho zavedení nepopíratelně existují. Přesto doporučuji velmi pečlivě zvážit možná rizika, která zavedení trestu smrti přináší. Přestože i v dnešní době trest smrti vykonává nepopíratelné procento států světa, lze v novodobém vývoji spatřovat pozitivní tendence, a to nejen v postupné redukci států, které trest smrti připouští, ale rovněž v neustálé humanizaci ve způsobech výkonu absolutního trestu.

Seznam zkratek

OSN	Organizace spojených národů
EU	Evropská unie
ČR	Česká republika
LZPS	Listina základních práv a svobod
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
USA	Spojené státy americké
ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
AI	Amnesty International

Použitá literatura

knižní prameny:

BARRING, Ludwig. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Český Těšín: Naše vojsko, 2008.

BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám: vývoj česko – německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. Praha: Gallery, 2002.

BLATNÍKOVÁ, Š. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004.

CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní*. 1. vyd. Praha : ASPI, 2008.

DÜLMEN, Richard van. *Divadlo hrůzy: soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. 1. vyd. Praha: Rybka publishers, 2001.

FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000.

FROMMER, Benjamin. *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*. Praha: Academia, 2010.

HENDRYCH, D. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009.

INCIARDI, J. *Trestní spravedlnost: ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*, Praha: Victoria publishing, 1994.

IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda, aneb, Smrt Milady Horákové*. Praha: XYZ, 2009.

JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata, či spravedlnost? : mimořádné lidové soudy 1945 – 1948 na Královéhradecku*. Praha: Prostor, 2008.

JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha : Leges, 2010

JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha : Leges, 2011.

JELÍNEK, J. a kol: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. Praha : Leges, 2009.

KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2002.

KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001.

KAPLAN, Karel. *Druhý proces: Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1968 – 1990*. Praha: Karolinum, 2008.

KRATOCHVÍL, V. *Kurs trestního práva : trestní právo hmotné : obecná část*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2005.

LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1. Vydání. Praha : LexisNexis CZ, 2007.

LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. 2. opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006.

LYONS, Lewis. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. 1. České vyd. Praha: Svojtka & Co, 2004.

MALÝ, Karel aj. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde Praha, 2005.

MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*, Brno: Masarykova univerzita, 1995.

MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 1. Praha: Rybka publishers, 1998.

NAVRÁTILOVÁ, J.: *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010.

NEZKUSIL, Jiří. *Materiální protiprávnost v návrhu rekodifikace*. Trestní právo. 2010, roč. 8, č. 1/2009.

SALÁK, Pavel., TAUCHEN, Jaromír. aj. *Československé trestní právo v proměnách věků*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009-2010.

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezm. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006.

judikatura:

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. srpna. 2003, sp. zn. 5 Tdo 875/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. listopadu 2010, sp. zn. 6 Tdo 976/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. Ledna 2012, sp. zn. 7 Tdo 18/2012-45

mezinárodní úmluvy:

Všeobecná deklarace lidských práv

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Protokol č. 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Protokol č. 13 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Listina základních práv Evropské Unie

vnitrostátní právní předpisy:

zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a Justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

elektronické prameny:

<http://www.amnesty.cz/z695/trest-smrti-v-roce-2011-popravuje-mene-zemi-zato-s-vetsi-intenzitou>

http://www.totalita.cz/proc/proc_pikah.php

<http://www.ustrcr.cz/cs/milada-horakova>

<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

<http://www.e-polis.cz/pravo/54-system-ochrany-lidskych-prav-na-zaklade-paktu-z-roku-1966.html>

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/Convention_CES.pdf

<http://ck.czweb.org/cek/aktivity/konvence.html>

http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/11_1160_cs.htm

http://www.bbc.co.uk/czech/omnibus/death_penalty.shtml

<http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/104107-florida-zkazila-popravu-muz-umiral-30-minut.html>

http://byznys.lidovky.cz/poprava-za-danovy-unik-uz-v-cine-nehrozi-duvodu-pro-smrt-uz-je-jen-55-1f6-/firmy-trhy.asp?c=A100825_095853_firmy-trhy_nev

http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=2115%3Atrest-smrti-v-muslimskych-zemich&Itemid=4

<http://wertyzreport.com/2012/01/11/lidska-prava-osn-sokovana-saudskou-arabii/>

<http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-37748460-pruzkum-temer-dve-tretiny-cechu-souhlasi-s-trestem-smrti>

<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/181754-interrupcim-trestu-smrti-i-eutanazii-rika-ano-vetsina-cechu/>

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6910/f3/ov120614.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1 : Mapa světa rozlišující státy podle přípustnosti trestu smrti

Resumé

Death penalty

The purpose of my thesis is to analyse issues of death penalty in general. The first reason for my research was my interest in still existing death penalty as a type of punishment. The second reason is my interest in criminal law generally.

The thesis is composed of ten chapters, each of them is dealing with different aspects of death penalty. The first chapter is introductory and briefly defines the structure of my thesis. This chapter is not numbered as well as the last chapter of my thesis.

Chapter One is subdivided into two parts. Part One describes general conception of punishment. Part Two distinguishes the main purposes and functions of punishment. Part Two is also subdivided, for this time into six parts. Each part describes one function of punishment.

Chapter Two globally explores history and development of capital punishment from ancient times till nowadays. This chapter is subdivided into three parts. The main part of this chapter is the second one, which describes the progress of this issues only in czech countries, not in the world.

Chapter Three examines relevant legislation which is related to death penalty. It is subdivided into three parts. First part deals with international legislation, the second one deals with legislation at the level of European Union and the third one analyses czech legislation bound to the capital punishment.

Chapter Four is concentrated on arrangement of capital punishment around the world currently. In this chapter there are described such world states as the USA, China, Iran, Saudi Arabia etc.

Chapter Five is a significant part of this thesis. It focuses on exceptional punishment as alternative to the death penalty in czech legal system. This chapter is subdivided into four parts. First part describes regulation of exceptional punishment in the Czech republic in general. The second one deals with different forms of exceptional punishment in czech law. Third part is concentrated on criminal trial and the fourth one is devoted to execution of exceptional punishment in practice.

Chapter Six deals with various ways of executions. This chapter is subdivided into three parts. First part deals with methods of executions which were used in the past. For example I can mention beating to death, executions by using animals like snakes or rats, starvation, piercing by stake, pulling down of the skin, burning to death, execution by guillotine etc. The second part of this chapter focuses on modes of executions which are used till nowadays. It still exists seven ways of execution in the world in present. These ways are shooting, execution by gas chamber, electrocution, execution by deadly injection, hanging, beheading and stoning. Part Three describes an opinion of an author of this thesis on past and contemporary methods of executions. There is also the comparison of particular methods.

Public verdict on the capital punishment is incorporated in Chapter Seven. I was very surprised that the majority of respondents consented to existence of the death penalty.

Chapter Eight is very short and it is dedicated to comparison of death penalty with euthanasia.

Conclusions are drawn in the last chapter of the thesis which is not numbered such as the first one. This chapter contains summary of entire thesis and problems of capital punishment. Particular arguments for and against death penalty are outlined there as well as an opinion of the author of these thesis.